

apsnə qapı

apsnə asovet iquəyyja
reidgəla asaxiayəra-liṭeraturax
zurnal

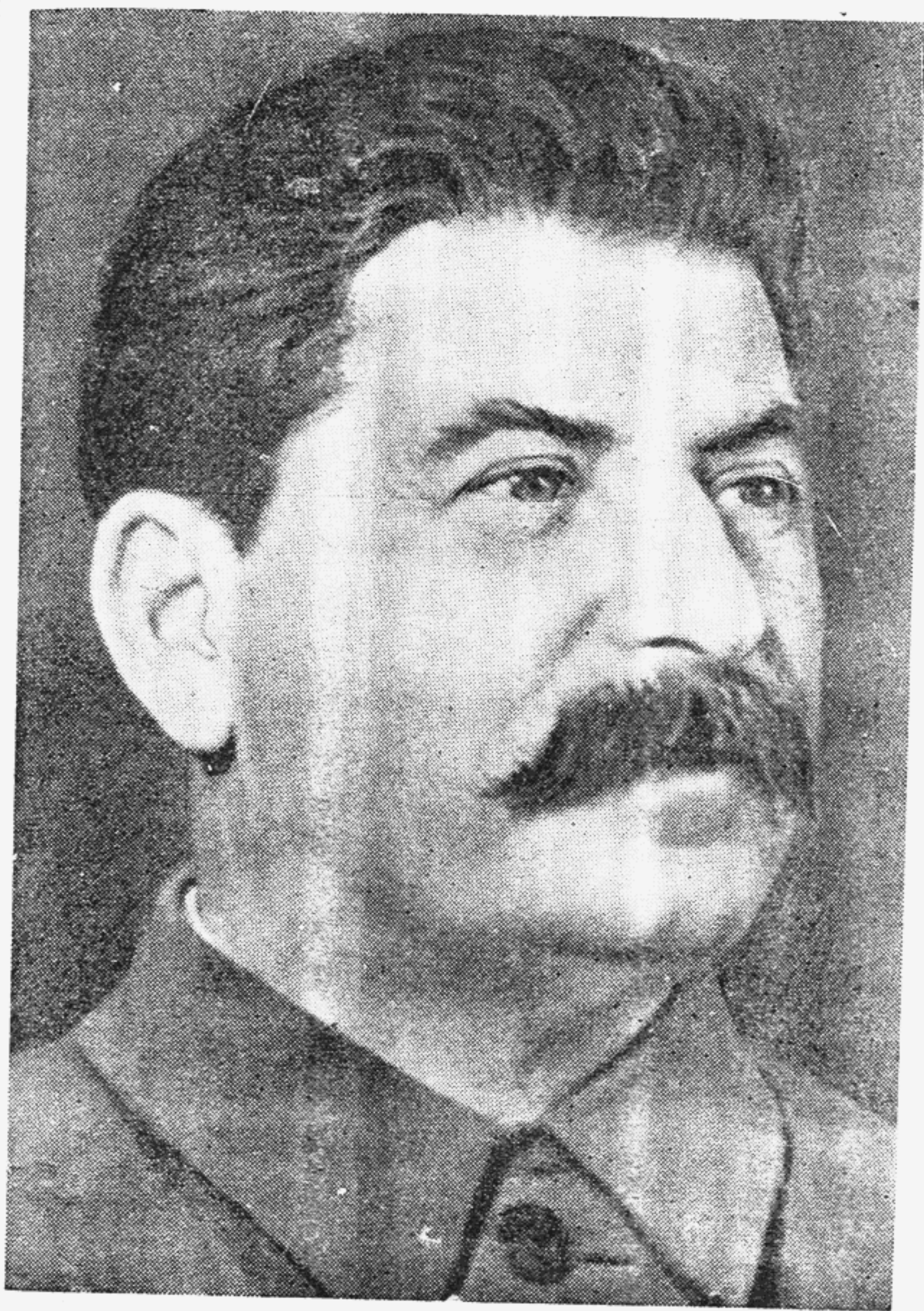
4—5

1937

ak. aqua

jl̥ar rg̥uər̥m̥iara d̥əu

1917 şəkusa rzə urəşpəlan apr̥oletariat anxəy qajlar rəcər xə-
raanə lenini-ştalini r̥bolışevik partia anapxgarala ifakudərgə-
lt̥ asovet̥ m̥y̥ə. m̥şəpənə abolışevik m̥ra xaaza h̥pəla ianəkupxa
inarknə aburzuaziat̥ h̥əntkar̥rakua r̥p̥az̥t̥əlxnə iəp̥agəlt̥ iəçaaga-
lak̥i akə açaagalap̥ h̥a akupafa forma m̥zan̥rakua ap̥čanə.

ax̥a ubart iagia forma xkə çərgargiə rxə irzamər̥xuakua irə-
mpəçahqion. h̥partia anapxgarala. ştalın d̥əu am̥ya kuçara iə-
qaiçaz abzourala asovet̥ h̥əntkar̥ra aiaairak̥ aqnəp̥ dəp̥a iaaira-
kaxi icon, iagicoit̥. uajə asovet̥ m̥y̥ə akə zp̥ər̥xagam x̥ra d̥əu-
nə igeloup, adunei zeg̥iə ḁp̥ə iguaqəua ajlarkua guəmərtas
irəmanə. adunei̥pi̥ afaşizm abnuayra apəzçə. ajlar rkulit̥u-
ra zəçqio akuxraza. aqajlar rxə-rpsə nakuçanə iaxiəkupo guə-
mərtax irəmanə.

asocializm hara h̥pə iaiat̥. nazazagiə afapə om̥omuanə iak̥əit̥.
iaxia içueit̥ 20 şəkusa aqajlar rəbzazara guəromaxu rxap̥ na-
pala ayapara iəp̥ui̥t̥ei̥ ştalın d̥əu ibolışevik partiḁl̥ aberaq̥ iə-
çagələnə. h̥pəla d̥əu axiənzanazaaşo nxaralagiə, çaralagiə far-
daza iazhait̥. akəta nxamyap̥ə ifakugələit̥ kollektivla anxara.
ak̥əlxoz̥ rəboia eiçnaxəit̥, iaronaceit̥, pəxia eiçaxanə. im̥y̥əm-
xanə iəqaz anxaja. apromişlennost̥ axi ala aybap̥i̥ axuşəkusa-
pi̥ aplankua irəbzouranə hapsadgiəl d̥əu ḁp̥əlakua zeg̥iə rap̥xia
igələit̥.

1921 şəkusa rzə kərt̥pəlan ifakugələit̥ asovet̥ m̥y̥ə. aqajlar
asovet̥ m̥y̥ə azə eiçgəlaz rəbzourala. aures jl̥ar d̥əu acxəraara
irnataz abzourala.

pəxia apsnə aures h̥əntkar̥ k̥olonias iəman impəçaxalan. aj-
lar rəbzazara gurmaq̥gan. irəchaxuxa iəqan çarada. guromara-
də. amənşevik̥ gməgkua raan içagi içartit̥ apsnə alakta.

akortua jl̥ar zaçaaira eifarala acxəraara iəqanaço abzourala
ap̥snə jl̥ar onaceit̥. nxam̥yalagiə çaralagiə i̥lt̥it̥. — i̥rouit̥ abza-
zara guromaxuə; am̥y̥əm̥xararei, alafcarei irəmaz̥ iniazaa iceit̥
nazaza. haotaja xumgakua. at̥rockist̥ fəygarakua. ajlar raotaja.
ober bandit̥ n. lakoba xəs dəzm̥az. iaftan̥ işzaxuauaz̥ lenini
ştalini̥ r̥milat̥ politika apxastap̥ra. akortua jl̥ari apsnəjlari̥ rei-
t̥əp̥qara. aiafara irəb̥qou̥ ab̥t̥əxra, iaftan̥ uərt̥ ahaian̥ gumxa-

kua, apsnə kərtəla iaquxnə ʔəm həntkarrak iamardarc. kərt-
təlan adgiəl iəkuənxo aqajlar, stalin ičayja ireioɾɔu ruazə
ayəza l. beria xatala ibzouranə dər maxuʔala rɛzəzək ianknə
içahheit art auaa çməhharaxkua, ikuhacqeiɿ, ialharɿraait ui
aşham ikaqaqua apsnə. peps ɟgia rəmoup rəlxua-məlxua ia-
xia uajraanza inxanə iəqougio.

iaxia aliɿəɿura dara takpxəkura zmou uəsüp. haɔia daftoup
aliɿəɿuraʔə aideia eicak bjeigalarc, auəs xumga myapigarc.
aliɿəɿuraʔgiə, iara ubas, iataxəup aguʔanəzara. apsua liɿə-
ɿura ialcqioup jl̥ar raɔiaja: v. agrba, ʃ. ɟəqba, ɟanba ubas iça-
gigio. dara kər aamta apsnə aɿquəyyja rorganizacia daxagəlan
jl̥ar raɔia, aburzuaziaɾ nacionalist, atrockist gumxa s. ɟanba.
ui rapxiazəɿi iyəmtakua inadərknə («apsnə hanəm» «afxa təp-
ha») burzuaziaɾ nacionalist eiɔrabaanə dnəkugəlt. uajə ari
advuruʃnikɿ mzanra imaska iʔəxəup, ikunagagio dakuɿeiɿ.

uajə daʔaznə ineipşəmkuə ioɿuɔuoup, eiləɾiafagi amam ap-
snə jl̥ari akərtua jl̥ari reiafara. ui aiafara irəbɿou aliɿəɿuraxɿ
alagio iamoup atourəx. akərt liɿəɿura apsuaa eiha ɟədalagio
irzaaiguoup; ui aʔçaara einagi iazeioɾnə iəqoup apsua liɿəɿ-
ura.

apsua liɿəɿura afatakɟə, ajlar rəɿquyyə dərmit gulia. mşə-
ʔnə ayra danalagaz inarknə iaapəmɿazakua daʔcaaueti akər-
tua liɿəɿura. ui sheit ha dara akərtua iquəyyagio ryəmtakua
iʔə nəyuan, iara uajəgi nəyueit apsnə iaxhanə asaxiaɾ yəra-
kua. sara səxutaxiala, akakɿ çereteli apsuaagio dərpoetup, izb-
an akuzar, ui ipoema «abazzei» ha xəs izmou aʔə iaairpşueit
apsuaa rəqazfa, iara ixaan çass irəmaz. dərmit gulia ui eiteigə-
eit aɿa qaimatla, axixia-xixia ha eikupso poezia xiyeiɿla.

d. gulia abri inaɿədanə eiteigəeit eicərdərua akərt iquəyyja:
ɟonkaze («suram abaa»), davitaşvili, ɟauɟauaze uha ubas egio-
rtgio rajaeinraalakua.

uajə aakɿəskɿa iahzeiteigəeit «abɿas ɟa zɿəu» ha, zəxiɿi zəp-
şei atourəxaʔə ikaɿlazo rustaveli iiyəz apoema aqnəɿi ialkaa-
kuou. abart zəxiɿ shaz d. gulia ieitagamtakua apsua liɿəɿura
aqnə bzançə ixuanɟanə izəqaləm.

stalin dəu iaamta aqajlar irnateit abzazara guəronaxuə, axa-
ɟhara, aguamɟ zyəda. amilatkua hapsadgiəl iəkuənxo zegio ei-
fara rzeibaueit. alaxieikuçara, agukahara — urt zegio bɿra-
bɿɿa iceit. zegio ipərua irxoup axşəy. stalin dəu ikonstitucia
zegio rguə tganə iɿəɿərua irxagəlop. iguəronaroup, ilaşaro-
up, ilaşo işeişeiua ajlar irxoup stalin iəmra. ui igutɟia-psəɿiou
iguəbiagou haɔia izə, iguəqaçagoup, gutgagoup hara hzə.

nagzara akuzaait hɿəla dəu iəkunxo ajlarkua reiafara!

nagzara iəkuzaait ajlar zərguəronaz, rəbzazara zərtaşaz şta-
lin dəu!

b. lənkuba.

o k t i a b r d ə u

anaap asuan eilayəntua, açxə-
eikuara
apta aƣəlarqu inalməyqo mza
laşara

aga zəzo eilaƣuan.
dunei uəs-dəuk zda qamlacəz
apsabara

abri auəxa iqalauan.
ineiua rlapkua anəi arapoit,
igələeit qajlar cvazmazam.
alkəl xey-bəi, aƣkua eitapoit,
bomba tquacit. abzərbzan
açx arzəzoit, abjə jərtağza,
iəçqioit amca xuazzaza.

ərqioit arpar ana-araqa
əjya eibəta imcaxa.

asə arztueit uaq afa pxa
nas iəqouzei uəxa ara?

apsa eilərſueit axan apxia
zguaor iarşuada qajlar ua?
ma irqapouma zda qamlacəz
aduneiaƣ uaxa akə?

auaapəysa zda rəmbacəz
axakuitra zəgi rəckə?
açxə neigueit. iğəşza pfaala la-
pə aatərcən

ajyan lafca apta eikuara
naq iaxəçən apşa iaman icazeit.
amraxuaga ixaaza iğərçəz zənza
iƣəcən.

iguərono uaq inkəpxəeit.
aibafra altaxi zəgi eilaqəup,
acha xəxəup, amya pgoup

abarrikada aynkua kəqəup.
aouəi-çəibəi, amca eikuƣoup.
asə rəkuƣup afa rəlçua
guaqla iarjaz aışa axə.
pfaala iyeiueit alya axəlçua,
abləraƣ iəjoup apəroə.
axa itənqəm amş xışaşa,
səif abəkı-bəi goit abar!
iəoit iəoit aiaşira afa

dəqam, iəlgəeit aħəntkar!
əxa mal-uaa guaola ihaftaz
təny iƣazma, haqıaran.
hart hamzəzeit amlaz, axıtaş,
amca haqıuşan, eibafran.
iəqam iəlgəeit amqəmxara,
ixəçəit ajyan aikuaşa.

mcala iəjərgəeit ƣrada anxara,
dəqam iəlgəeit amuqa.
ialgəeit aguaq eilayəntra.
iəşit. inşit açəxuƣa!
irgəeit aqajlar axakuəitra
meigzarada afa nkəpa!

ak ipnamkua ar qapf neineit.
aberaq nargoit irxəpxo!
guamq ououala rlapə eixər-
goit.

rəla rxayqo afa ho.
iceit ui amş. aamta bjaləeit.
şəkusa yaja hguərono htaləeit.

adgiəl kəljo, xah pəφua.
 abna xahφeit, afxa hxaləit,
 hapsadgiəl-dəu φəc iltua
 zənza aφapsaxt. amilatkua
 guaot-ha agirəmam eifjaxan.
 igəlt afabrik, azauadkua,
 azkua lašeit imcaxan.
 adgiəl hakuləit hart guərpəla.
 uajoup iəçagi uanlašo
 zlaxi eiçəxməz apsənəla,
 ukaltaφ ajkuərpa xianqio,
 ajyan iaŋa rφaçaaxalan
 eilaarcərua rφeivaxalan,

afxa zəšza izəxəngou
 ua aryas faxxan eilafo.
 ukakayxa, uguə xura eimaləit.
 iguərona xumarua abəjkua go-
 it,
 φəla ineiua iφə danaaloit,
 aj dəykuənzarc iguapxoit.
 φrala anxara ui, naq iəzzeit,
 qajlar akat irxapaz!
 ikapxa-kayyo oktiabr dəu3za
 igəlt rguaxura zəgi zəronaz!

1937 š. aqua.

s. sangulia.

adunei zəryuan

iaatgəlt adunei aləmha kədça
 izəzəryərc apaja ireionəu azə.
 ak-çəsuam bjak zxəlçša,
 uərt zegiə tənypur izəryərcə.

axixia-xixia ha axiyaŋbət
 eipšu

igoit kremlit bjak,
 akrəzua ajlar rguə tzərguər-
 onio

abjigo zjəmonəu rəboia aap-
 əzjo.

amšən affəha iməjkuərpo,
 azə myasueit abjə mərga,
 apsaap əkuəpup aŋa mho,
 auaa zəryueit uəsk mua.

art zərtənypaz, rguə qazça-
 šaz

irahazei nas iaxia?

atənura eilamgo izəzəryəšaz
 izaku mupəuzei? islərba.

uzəryə syəza! uargiə iuahap,
 uərt zzəzəryua auay ibjə.

uguə prərtə iaznarhap
 zeipš dəmgəlac ixəlçua abjə,

sssr asovetkua reizara
 Moskva iəqoup iaxia,

akonstitucia φəc aproekt
 stalin daxjajoit abra.

uzəryə syəza, ckia uzəryə!
 iuahap asocializm ialšaz aφə,
 uzəryə svəza, uləmha kədça
 iuahap, nasəp zmou hzinkua
 rφə.

stalin iφar irəuou haipš
 darban abziaxu zbaxiou,
 hara hab h-stalin ieipš
 darban aφazə abk dzouxiou.

açara azin hara ihamoup,
 akəruərtə hahzə ixəiou,
 həpəp, hapxoup, hailəhoup.
 abzazara guəronaxu ha hanup.

hart, ui abziaxu axiayarazə
 haxəiou, iaskiənagi haxəio-
 up.

ayəza stalin danhapxio azə
 aoteyha hneiueit, haikuŋoup.
 həpəla asocializm aiaait
 zeipš hambacəz abzazara hzaa-
 it.

stalin iaamta iagəit
 stalin iaamta iagoit.

I. Kuçnia.

. avožd izə afa

abna, xəxi aryaş reisbətə axra axıarçajoz
aquapa-ƣap, apsta zəgi tənq iaxızəryuaz,
abna, akər təşkus rəftaxı puşkin afa xihoz
jgıa nəj jyan dxalazla iguə iaxıabuaz;
abna, spsədgıəl ha lermontov dzəpxioz lıxauayças
psabara pşzala ipsə axifoz dƣanə,
kavkazpı alxakua dənəpərt ştalın psadıyas
qə zboz jlar rguaqra daxıƣanə!
uərt alxakua zəgi hənqa izmaz apta tərə
daznəmkelə tənq, ƣabaşla icqia dajceit,
nagnaƣgıə akupara iazxiuaz ui iəniq rıas şərə
iaxızarƣ eipş iəlasəz psaa mƣəjyagı qamləeit,
ui psfara dxəmpriƣ xəxıƣ afxa akajara
uəƣ amra nap-qazla iaƣigt acərqiak,
ui mreirə iara! iaxəlçəz amcabz, acpxı laşara
ipləeit, jlarə irələlt, eigunaryt zənzak,
okean jkuərpa bəlgiə ƣəfala iaxesuaz,
minut majəsla duncı uajə uaj iaxılaşuaz,
uayə iguə tnaqıarƣ adəd bətə axıgoz;
kapıtanra aziut ubra ştalın okean,
eibgala dəztaz iəşxua dəu pəmƣ dəzxəçt,
mıƣ iəlan ui, ui xşəyla guamyla mɛxuə dəomomuan,
jkuərpa zkıə dərıaait, jkuərpazkı dəzqoz dərguəlçt,
nəquəuças alyə xqəl axəraj rəmcabz iəvqıoz
rşə kər lapəqap garala iərçəsuan,
axa ui dreipşməzt xəsbətəi uadayrei irəjtoz
iguə eibafauan, mıƣ xuəc dəkupauan,
xəmyasla imyaxəmqeit, iəşxua mıƣ zxəzgauaz
napə manfalla amaa şikəz ikzan,
iguə darguəomə daxıpsuaz, iəla ałt axıabuaz

guəşpəla lemin iəmya dəu stəx dcəuan.
 ipgəloz baxu, apsta, amya rnəsra xiəŋgiaz
 dauəşla iərbgon, xias iəmamkua drəŋcon,
 dzənioz azə-məşənkua iəmftra zəpazəzkuaz
 bqarxla irəkuŋoz iəlapş çar eiynarqion.
 dnazeit, ui pəla dəula guəorə iəma daxcoz,
 aqajlar rxiaa daxuŋxəeit, rgutəxa iərpeit,
 kər ləşkusa xah dəu zguə iəkuŋəz, laşarak zəmbəz
 reidara iəçəçt, rəmza, rəiaŋ ləšeit!
 işərtaxəz irbeit, rpxəz myafa labəfabala.
 ui apta axəçt, iaguəlapşt, açəxŋca eipş,
 kaseikuaŋ zxaŋl rəla rəpə ixyaz guaqrəla
 ixəitŋ napə-lasla, irxəixt axifəc ba eipş.
 uərt rəla dəu irzəmhə rguə iguaquaz iəçəz
 iagŋa irəniargiə dəryegŋ rguəorə zrəououoz
 ŋkuərpəla rguə itəyt Ƴəyŋkuən bəŋčas işalşuaz,
 tənŋ aŋa rheit rguə adackua kər zəlşoz!
 irəmda muzika dedit, eraznakəla
 ahau iaguəly xəxi əjyangiə inazeit.
 eŋaqaa xiapşt, eigunəyt, izəryit ui abŋala
 dunei dəu afat çəsit, aŋa aheit!
 iləšeit, stəlin əyajaŋ ləşkus amaa stixəit
 pxiaŋa mŋə ououəla dnaskialarc,
 amşənkuei afxakuei zegŋ ŋəmza dəs drəzŋərçit
 əuaəpəysa aŋəmmunizmaxŋ igarc.
 sa sbŋəçar sərgoit xizə zgaz hara voz d ixizəla
 istaxəup saŋa bŋə nayərc miŋ axibŋou,
 əyəza təlman iaharc daxŋpou mŋəououəla
 naxixigə tərəŋini dzəryərc daxŋfəhəu.
 əvoz d iəxiz zəşəçaz saŋa guərona tənŋra zəmuə
 baxu eiŋjagŋ ibŋaxom pxia iəynə iəxico,
 inazaşt abnə raa, amşən ixprəla iəzsua
 zegŋ rləmha itayərc, rguə arxaçarc inxo.
 sa səpt ənsxəs, əlməşla səla nxəşt zənzagə
 əsarkia eipş dunei atourəx sŋnpşəlt.
 lta syafəuam, ihaysxiou, iəqou rdərra naysgiə
 uərt rzəhan pxia şəkupaŋəz, işpsaxŋəz zdərt.
 nas iərbən saŋa, saŋa guərona sguə iztəmyra
 sara mo tŋrŋei fəp kŋəfŋgiə iəfəbŋ gon.
 əja eŋraəlla dafan messençaa rəxurə akuxra
 pxia əibəfrəzə spəŋtaa rguə irəououon,
 sa saŋa Ƴəatəup, əzhaueit, eičəçueit, itueit,
 əbri eipşkua raamtazgiə ixəioup iara.
 əbahŋa eipş iəltua apstazara Ƴəcaxŋ Ƴənatueit
 rguə rxaç irəpxioit, əjlar ubraxŋ kupara.
 sbŋə rounə izəshoit, aŋa apstazara zərŋtəz
 əpəla iəkupxo amra eipş miŋ zəlşəz.

zalmas lapş dunei zegı iaxızarpa zıfəharazkəz
 duneişi aıxa dəukua ireihaxaz.
 sa ıa izəshoiş xuyı dəui bzia eicərbo
 qa zbo ılar rənasəp kupara iaçəxuřup zhaz,
 apxaraz aıxa ran atra itəç iaxınəquo
 axəlç sacco eipş zhař ılar accarř zəmu zhaz.
 sa ıa izəshoiş fərxaç zzərhaç qajlar rajabı ıalo
 uert bzia iərbo izxiyo zyəbla ckiak reipş.
 uert rənasəp aqənř iguərono, zla eixayyo
 amşən quar iəkuřo tənı zmam aıkuərpa eipş.
 sa ıa izəshoiş baa eixayapıa igəlou
 areveliucia iaazaz, ılar rxəlç, rpa,
 rsalam raı, rguərona-rəyqa rəxumar zguədrəpsalo
 kuaııa izkudərşo rbziabara aıkurpa!
 sa saıa shoiş lord bairon iaçkıəs sguəqbar dunə
 petrarko iaçkıəs sbziabara eihanə.
 sa saıa shoiş sguəronaua, sbıəçar rounə
 sepoxa saxia szərbo svozd ixhaanə.
 sa aıa şpaizəsmıho qa dəu sədzbalaz;
 sara ui iəmyala ayra azin sout.
 sa sřəla apsnə naqnař guaqra itagələz
 tauadi aamstei ruəou nazaza iaxnaxı.
 iaxia amşən eikua isiərxa iaxıavaııtua
 ercaxu xtərpasğıə eidara axarşı iazpşueıı.
 kelxozaa aıa xıərko rbıə xrei řay iaxınayua
 ıa qaza poet řagı iguə tpaaueıı.

I. kuçnia.

* * *

oktiabrı amca sa saguəlçit
 sa səkunxoıř xə-zlamlo adğıəl pşzara.
 sara isəkupxoıř şıalin iəlaşara,
 sara məy dəula nasəp fıəsxeıı!
 ubri azoup enağı izduu sguə,
 ubri azoup izszəmdərua ıara.
 xıəıa izənasğıəo sual sara
 səbıə zərnəyua axrakua, axuə.

I. kuçnla.

sara sə-stəlin

adgial dəu səkuən, snəquon sara,
haskiən iaɿ səlan, səlan aɿa ho,
sa sxuəcuan guəla, sxuəcuan xara,
srəz xuəcuan syəzja: ɯkuəna, zoɿab kərəzço.
saz xuəcuan sa pɣəzças kremli abara,
saz xuan avozd dəu iəla atapşra,
ipxəz. iznəz. iaapnəzaait qara
sanəmieit sara ui auay ibara,
szimaɣajeit maɾərnə ɸnak znə ma,
sguə ialan abri auəs ɣgiaza,
sguə itəxon saxicalakɿ sara.
ui sxaştraz feɿ pşak aməst ixaaza.
əɾərkua: aɣa, aha, aɾama
ui axaara iszadkəlom akɣiə,
zegɿ maɣəup iaraɸə, iara, iara
ui sgutəxa, sgutəxa dəu reihaup zegiə.
imyasueit amşkua, aşəkuskua naskioit,
afxa uarb qaruelueit afxa rguanə.
pşaxɿ neiaaiueit, ɾəla eimnadoit,
ɿapəqapi bnei rɸxəryoit ipşzanə.
afəɸa ɿtəbɣkua amya dərɣajoit
laəiei yadei aɿabɣ goit ixaaza.
zegiənqara ui stəlin iəxiɿ rhoit,
dianbazbauei ubri sara dguəkza?
ubri anasəp sazpsuan izbarco
mşə bzia, çxə ɿəşə aaiərc sa sɸə.
axa sşəɣvafaz zbeit eraznakə.
ui aamtaz səla çərxəeit, ɿɿpraait sguə.
snapş-aapşit kər. abar! abar iara
ayəza stəlin dgəloup dəɣɣaua,
sa izbeit amşkua. açxkua rəzhara,

sa izbeit, aşəkuskua pxia icaua.
amra nastxam, sa-szə ixaram
ştalin dsəcup saxıcalakı dgıojuu.
saxıneilakı dəqoup ui, simbar iuam
uaxgiə Ƴəngiə iəlapş sxəup işaqıaua.
sa səmy sakuguəomeit, səlsa dər səkupoit
fərxaçak siçamxarə spərueit psaaças.
sara aǵhəraƳgiə kalakı sərxəioit.
nasəpla spəla itueit iltəz rxaças.
bonə iaǵ reinqıara ǵabǵças igoit
psatəla pxən rƳərkuaboit dara,
sara apartia şşaaəp eipş iaəəoit
mrəla, haiər zyəd rətoit xəxə ǵxara.
sa sƳə iaəəoit sdunei rlaşo mrəla
kremlı aiaǵkua rəlaşara ǵkuəpaua,
kiev, bakua, minsk dərtan dƳəla
zegı iəla eilnargoit avozd daxıpsua.
atatən, aqai, iboit, elıbrus dyaəoit
myaiaşala kremlənə daaueit ara.
sa saquagi şəqou guəla eilirgoit
idəruoit. iəla xəirpom bzənç iara.
ui iahaueit aǵxa psaaǵkua rbǵə,
ui iahaueit mşən eisra, ǵkuərpa ra.
iboit ui hƳəla Ƴaǵkua nastxagıa-
sıboit sara, sa syəzja zƳəu rƳara.
zegıənqara sa səla nazxuapşua
saxıneilak iəqou iəzbo isahua,
ui ayəza dəu—ayəza ştalın ioup,
ui zegı ui zegı spartıoup sara!
sa sə-ştalin aǵxutakǵı sədgiəl oup.
adə, axuə, abahua, aǵxa-iara.
sa sə-ştalin mşən, okean dəu roup.
sa sə-ştalin — ui ıyanup, mrəup, iaǵoup,
sa sə-ştalin — dunei kumpəl zegı oup.
daxıcalakı ui sicup, scoit, sargiə.
uaxgiə Ƴəngiə rxəei dəi eipşup, ilaşoup,
Ƴa myak zbauam dunei aqnə qargiə
sa səmya dəu sa səmra ştalın ioup!

b. İankuba.

h a m u

abaxu davçən atrəi dasit,
rɸərzeit ajlar, sapxia izbeit,
alya eilaxuaf abaxu ialsit,
aguakıha itquacit, axra eiypeit.

eitatqieit uəs. istqieit axahkua
iəkuuyit alya, axra ifit,
abɸəɸgia nəɸɸqa irɸast akar-
kua.
adgıəl ɸozıa iaacəsit.

alya eikuara pfaala ixəçuan
axa igəlaz ipərbo.
zənza ipəxaa uaqə irəmçan
oıey-uaa ipərɸuan eıqurpo.

hamu iapgə'o xaça dəqam
afxa rxahɸueit, iahtaxxar.
ari lakuəm, uasa rɸəgam.
amafənkua aɸəsueit lafkiəndar.
kuazan 1937 ş.

b. İankuba.

tagalanɸi abahya

abahya gəloup eıjxaffəla
al, axurma, nas amja,
araɸa xxəreips eıqunɸəla
uaqə irəkup aɸəmıa.

aɸər çlakua rəbonə neıueit.
xəxıɸ ixəiaala çaqə ipəit
açar bɸəla eıbadərueit
zaa apxaraxı eıbagəit.

afyə iaxəlçua ua iləei-yeıueit
igueqəçagan iqaləit.
afakar ɸa uarkaləeiueit,
mandarinakua zazəit.

axaa axıəkukuoit ahardanəɸ
işpeidɸələu akayəu.

amaxu xıərxua çaqə aɸəuəɸ,
uaqə igələup aməçməq.

işpa mzanrou xuəlpazəla
aɸ afyə xaa iangalo,
apşa anasua guərazə'a
abahya ɸərla ianzazo.

laçəxuala amərxuaga
mrataɸraxıɸ izɸapxo
açla rəbonə reilahaga
çaqə ianləeiua iaotaxo.

amş şəbzəıəu napəckıala
ari zqa ialçəz itagal.
azən iaaiua kıafurala
naq iuxəugart uɸapgal.

1936 ş. ɸlou.

b. fənkuba.

a r a j a ç x y ə

— uasla syəza ubas!
axah aləgura unas!
fança eiməcqia
amca xuəcqio
iqia uçərkanť.

syəza uasua unei!
uapxia rajoup ei!
ipəxaa lomla
raja tənla
hreisap ant.

uəmy uplan iaxəť.
həəla raja azəz,
fərtueit: aoiəa,
iaaiua adəoiəa,
iumahai!

uasla svəza ubas!
uapxia fança unas!
huəskua fartam

ui ada hxuartam
uzəga qia!

ulampa uapxia ipxoit,
raja cərcər ufauyoit.
aɟgia zxuəcua
guaola ifəcua,
deiçaqia!

uasla syəza ubas!
xah aləgura unas!
fança eiməcqio
amca xuəcqio
iqia uçərkanť.

syəza uasua unei!
uapxia rajoup ei!
ipəxaa lomla
raja tənla
hreisap ant.

1937 ş. aqarmara.

b. fənkuba.

a s a l a m

agaƣanťi, ɟkurpa zƣayua
akalakiaxıť, apşa zzaaiua
es şar xanla extazhaua,

amxaqnəťəi, ƣəyra beia,
bahya xərxua çaqa iləeiua,
srəlsən ałtkua zəzhaua.

salam pxakua nasgudkəlan,
xulpaɟ ałapf uədbalan,
saəit iuəstarc o, kuazan!

dəoiəa gueisra tənı iaangələeit,
akanałkua uaxı sərpələeit,
uərt eixtəmzo inakuacan.

inarpələz səzbaxu raha,
auəs xiəruaz aonarahə,
iceit eiftala aqarmara.

aban acha azəmyas iaarua
abaraq yə-ťrubak irxaxumarua
iaƣup gres dəu azhara.

sneit apşərtəƣ. apta axiləeiua,
naskıanť ałapf uarkələeiua
çaqa isəirxan iunəyqalt.

səbťə azxozar ala uanəsçoit,
sueizəgudəunə salamk uəstoit,
zənza usəirxarc, o, ťquarqal!

1937 ş. kuazan.

b. lənkuba.

axaçara

aləkikua tqion, abomba tquaçu-
an
arevoliucia eilaşuan,
alya xala 'asturia guamçuən
amca acrala ibəluən.

baai-xanəi bgon oviedo
təi guəli xuaşauən
ikupon aifja uərt zərqoda!...
rbaraqkua fala ifuan.

ikupon aifja, aifja aqajlar
zdərri uaha azəmyhaz,
rguə lazouməzt uəqa rfakupar
rnapala irqapoz.

irguədyəlou abzarəbzankua
itqion axəmcə imaapsəzo
azərygiə uaha imlazakua
rəpsə rxəçuən imkuaco.

aφnə guaqran azgiə d'poməzt
rəmy iəlşonaçə kuparan,
amca abtə-ria oy daftoməzt
afəpxa kuəzo cilənuən.

ala məzda adgiəl atuan
camef xifala rəpxaua,
guərya jgiala zərygiə ləciuan
bqar mcala itaxaua,

icon aamta aanəmφaszakua
asaatkua eikuşauən
amca aşoura eikuəmφasakua
esaaira eijaxauən.

injazoməzt aoiə iabqar
zaanaç iəman eizganə,
irayigoməzt amca aqajlar
imağa daxon dəccaknə.

aficarğa ar iaarəpxian
megzarada iəkupauən
bqars irəmaz zəgi eizərgan
ui naxəsaz eibafan.

aqanxayəjlar zxə iameigzoz
xaça guəla iəkupauən
axa rabqar uərt zlakşoz
aoiə iəmcə ixunaφuan.

lakie bombey necçan-ada
irəməzaməzt aφakə
axa «iəqam ləy» ha icada
iajiazoməzt uərt akə.

axə-axu! rəxiazoməzt
zda ixuartaməz nıauən
aφa bqarək uərt irkəməzt
amca rəkuşa eibafuan.

nas işpouřəu ſta ƣaroma?
uərt aquəçma iſanə?
haiçaxəeiſt ha ſtaxı icama?
ſtaxı icama irhanə?

map!.. ueilamgəei uəs iazƣajaz
uərt eiçamxəeiſt iumahai...
uərt inrəquam auəs zſapərķəz
bzançə ibƣazuam aha-hai.

aoyey ha aoya iəmcaxı
rguə narxaça zegı eixon.
axa neirta amam uiraxı
apulemetkua akurſan.

anaqa-araqa zərv aſſa-ha
zxə iameigzoz nƣauan
bombeı ſakıei agugua-agugua-
ha
baai xanəi arpgauan.

II.

iara ubasqan iyəzƣa drəlpeiſt
alya aarla dəunarbo
iabqar ſteiçan uəsgıə ƣaaitit
komsomol ƣkuən zəzbaxu sho:

«az dtaxəeiſt-ha kſasla akuparaƣ
aguaqƣa iaairop zegıə rzə!
inxo irgaroup axakuəitra
axakuəira pxıaqazə»!..

abart rəſtaxı imaqa iqəba
dinamitla irxəiazeiſt,
açuxƣan inxaz aniba
uəgiə ſtəxnə dnexəeiſt.

ibƣə neçixəiſt imlo ineiuaz
iyəzƣa ixəsuaaz danərzəpſə.
«akommuna nagzara amaz»!
han dnalalt amca ſə.

ui dazneiuan bqar ikəməzt
aoya iəſqa ixə rxanə.
atatən daxon dəkuçəuaməzt
inapkua iqəba itaknə.

uəs dazneiſt akazarma
aoya rəmca axitqıauaz,

nas axaça uərt dərderma
rguə itaſama iſənirquaz.

ixə-iƣə aoyeyra anəpſua iəqan
aguamƣra duuzza unarbarƣ.
iəbla xaara gərona xumaruan
iguə ſəmloz eiləurgarƣ.

dcoməzt ui iubarƣ ak iəma
drəzdərſaməzt dzəmbakuaz.
aaigoup. dyaxəeiſt-inapə arma
aqatƣia auəs-du iarəououaxiaz.

acgar dlaxəeiſt uaqə iƣeiçəx
adinamitaxı dməccakə
xənƣqa dəpeiſt akazarmaxı
amca rəjlarƣ eizakə.

naſgiə itquaciſt amca zxıəsəz
aƣəla pgazeiſt uharƣə
aoya iəmcə exsəonra zmaməz
naq ipnamƣei açəxuƣə.

aoya uaqə uasxərs iəmaz
dinamitla irxuəſeiſt
ageneralƣa zpaça iyaxoz
zərygiə itquacəz innarƣeiſt.

apartizanƣa pxıaqə eixoz
amyə dəugıə rəztajit,
apulemetkua oias irəmaz
pətk ddərxuarƣ irəxiſeiſt.

nas dabaqou? iſha. ſalga!
dunei guamƣla izərçəsəz
kſasla iəkupoz zəmyə eilamga
akomsomol ƣkun zaxıſəz?..

ei... iſha!.. iſha ayəzƣa
nas dabaqou mſan iara?
drələzzama million iaſƣa
oy dimbaxəua zən-qara.

oyə imbaxəua iiaaira bƣazma
ixə zəxtniçoz dəmkuaca
iaſƣa ſama, rguə natrəsma
mamzar icoma iuəs nagza!..

III.

abomba tquacbəŋ, alya, amca.
aŋpeikunakuan znazə
nas dabaqou abri axaça
zxə iameigzoz akazə?..

ixə-ixə eixaŋŋa nəx... iabaqou?
azgıə ibaşam ibəlzeit
iguə eilgara sıf... iaboubou?
iəqam, iəqam, ixuaşeit.

iŋquacəz iaŋjeit iguə, ifackia,
iŋaha ŋtəxra iarəououaxiaz
iŋdərbgoŋa fança makia
lyanə ixalt ipsə zlaŋaz.

aora iəmca başa eikuəmŋeit
uərt aquəmçit iaapsanə

rŋavak uaqə təps irəmaz
başə eilahait icqianə.

ui, apstazara sir axtniçeit
amra gələrc ipxarcə
ipstazara uezgıə iaxtniçeit,
aguaqŋa aiaaira rgarcə.

axa iarban!... izqafaŋəuzei?
arevoliuciaŋ dtaxəeit
ŋta dabaqou zlaharəzəi?
aiaaira dəu33a itənxəeit.

ayəzŋa iəmour million aifŋa
imya igutəxa narəgzoiŋ
aproletar adunei aguaqŋa
iara iaaira pxiaqa irgoit.

aqua—27III-35.

b. ŋənkuba.

* * *

aiaŋakua zeicəpxaşam,
aŋtkua ŋyəla zegıgıə bziam.
aja rŋmzar ip33axaşam
guəla irpxamzar ui poeziam.

aga pşala zəxəiakuitəm,
aŋkurpa itəmŋəm acaŋı iasueit
zşoura xıŋaŋou ui dpoetəm,
apşka ipxəz eipş naq dəmyasu-
eit.

s. kuyberia.

b a 3

1921 şəkusa, fevralı anıamt-
aza «n» akətan igəlan amənşevikja rpolk, uajəmzar-uajə af-
rontaxı acara iazəpşnə, aja zg-
əz, aləmt iagaxiaz asaldatja,
rxərφə abaanə ijəşza, rəlakua
çəzzaanə itaa, imlafua, rəlahı
eikunə, akəzarməφə eiləpan
ijpaynə, atatən lya rxələbbua.

adnəqa iasuaz apşa xıfəfa,
ixaxaza bonəda igəlaz aıapəqa-
pkua iaxırəsuaaz iquəazfa aştəb-
gon; axıta aanagon afxara-
xıənfi.

amla iarguaquəaz asaldat-
ja rəφpsaqianə akəta ialan, ana-
ara inkədəgugualo.

arhra, aonəyra, aimtara, au-
ay-fra exıabalakı iəqan, exıab-
alagı rguə kədgəlxian auaa.
ışaaxulalakı apacxakua rətkua
azarza rəlaçanə, uajəmzar-uajə
rəcharak iakuguəoiəua, ifanə
inapş-aapşua ipan ahsa, əhsa-
xuqkua zmakuaz rəjəxərtə rmo-
ua, imanlaləno iəxiaarəkufoz
iqaxəua irəman.

abas iguaguon amşxiantakua,
φənla iauan akuabaa-sabaa, uə-
xənla içaauan omomala, igəlan
apacxakua guguaa, alafcara rx-

apanə; guəftəxga ftəbək uayə
ialəuaməzt, akəta ialganə aşt-
abaxı iaarcon araxu. eha-eiha
iaclon anxağa rguaqra.

zegiə irφəçakən abolışevikja
rəzbaxu. irəbuan foukə iəqarç-
aşa. azəzala — yəqa-yəqala icon
rabqarkua ftəxnə maza abolışe-
vikja rfront axı, ma rφeidkə-
lanə iqarçon apartizan oırid-
kua. oje-oje irəjlon uərt amən-
şevikja rər axigəlaz, taxa rəm-
to.

fəjəmtank aştəb aφə iəyua
iaaz asaldat φəuay daaφəjpan,
ipsi-ipsi eiximzo aştəb, ynə
axigəlaz axı iφənaixəeit, iaha
axikədəqioz aştəb rgo.

aştəb — itfəz, ilafcaz auatax
xuəy aφə dnei-aaiuan inapkua
iəftaxı iqaçanə, xuəcraç dtana-
galanə apolkovnik varden, —
yajei-joxu şəkusa dnareihanə,
daunə, ixəiφə abaanə, iazounə,
ipənça kürza iəlakua rəjəxə-
raza ibtəxyanə, ipəça rapfkua
kədərşalanə, asarkia aipş icər-
cəruaz iziackikua irəmaz amah-
məzkua «xıar-xıar» ha rəftəb-
gon, dguaanə ifapkua xrəj-xrəj
ionomənanə iəkukşo daxinəquoz.

yənṛqa daaləei-yein, nas akə
aaigualalazla aşərha daakugia-
ṛən urəstəla axsaala dəu. abaraq
ssakua aşkuakuakuei aqapfku-
ei raṛanə izlarsəz axiknahaz
dnadgəlt akə ipšaaua.

— pilenkovol!... pi-len-ko-o-
a-vo-oo! — ihan iṗə azna aha-
ua aaiṗeigalan, dquəndtəndua
daadçəit pətrak aftaxı, xıaa
dəuk iṗhauazla ixapəckua aai-
xairəouuəian; ipaçakua aairṛiit
dxuəcua.

— apolkovnik, uxaçkə!.. —
iheit aşərha aṭ aaimpaa iaayna-
laz asaləat, iəlakua aaxairpaou-
alan, aja iqərqa ikəlaxo. inapə
ixə inadikəlan, axuəmpal eipş
iṗəriaşa daaşanxəla.

varden ui danaaiṗapş gua-
rak şəqalaz ija iaaləlan, iṗar-
ləraza akə iəboia aşşara iaalqı-
an iəmy aarkuadeit, iguə lassə-
lassə aisra ialagəeit.

— apolkovnik uxaçkə... s-s...
r-r-rəch-harak...

— iha iəqalaz iaarkiaṗnə!...
abay uəxulaxama?!..

— abragıja... abbragıja rṗei-
dkəlanə... irəjayəup... har irəj-
ləeit

— nəs, nas, nas?.. iha lassə
ailəmgə! — dikuqaait açəxuṗa-
nə varden, iəlakua kam-kamua.

— rṗeidkəlanə haotriad... ab-
ṛbaṛi... irəjləeit... harraxıṗ iṗəu
raṛayəup. irtaxəup afront pı-
anə, azə iərərc. abolışevikja
raxı... hamı rəzxom... —iheit
ui, iguə inamərko iṛja lbaai-
dan, mıṗəla daguəçasnə açəxu-
ṛanṛi ajakua iṗə iaatirlihan.

dṛəşza dgəlan varden xuəcra
dəuk ixəiṗə iannə, iəlaxı eima-
knə. «ialagaxəit dəryagı», aai-
guaxut ui, ixiantaza akə iguə

iaxiənhəlazla daaqaləeit. asal-
dat iaja danaalga ixəlpə aaixə-
nə, ixuçzanə irṗəz, iihaz znəz
kiaadk aatəigan varden inaiir-
kəit. varden ui danapxia aştol
dnadgəlan aṛja dasəit inarounə
daaynalt adezurna.

— vano uaaieṗxi, lassə!.. —ih-
an iəlapş xılaṭa inaiəkuirpşəit.

ṗəmt daakugiaṛən dçeit ade-
zurna, ui dnaiəştal təsaldatgıə,
iṗapə stəbṛ daṛlozla affəha
iṗapkua rgəlo.

xəminutk rəştaxı daaynalt
vzvodk akomandır vano. uay
auk, dabaanə; ṗəc aja dşalçəz
myəlo iəla tbaakua xualnə, iṗ-
nə, akə rəpşaauazla, iguaqnə
iəqəmf eikuajakua irəçan.

— vano! — ihan affəha dna-
ṗeit yarden, iṗərtənṗua, iəlapş
aapsa vano iaaieṗçan. — uvz-
vod uəmanə iṗuəlşo uccaknə ab-
ṛbaṛi aotriad axigəlou ucaroup,
saat-bzak rəla ubra uqalarṗə.
ui aotriad iapərxagou abragı
reizga cqiəṗup, inəṛṛaṗəup şa-
tarada. — iəlakua cərcəruan ui
danṛajoz. — unəmxan; lassə
uca... — isahauoit baṭono!.. —
ihan inapə ixə iaadikəlan, daa-
kugiaṛən affəha iṗənaixəeit va-
no iguəmpxo, deičalaeiçəcua,

vano ivzvod rəbza eiharayək
akəta ialapsan ipsaqianə. iəraz-
nak exıabalakı iaanxaz dəkuic-
an, saatk aftaxı —rəbza eihara
eizganə dəccaknə iṗənaixəeit
ui; iər eipxiəṭṭa iəmanə.

* * *

axuəlpazə aşṭab aṭ affəha
iaatən. daaynalt azə ixəiṗə xta-
rpala itahhanə, iəlakua kam-
kamua akə rəpşaauazla zegıə
irzəyua dzəkugəloz aṛə axiərha

dfozla dfapçərkiakio varden daaizaaguaxəit.

— uaa bziala uaabeit. afər-
saça—iheit varden ibtə nəca-
kənə, deixayqo ui inapə aaiəmi-
xən. — ihauhozei, afəxaça, bzi-
aras?

— ihan iəla aapsakua bta-
yanə ui iaaiƣapşit, iaaşanxanə,
iseiharəzeif ha.

— apolkovnik uxaçkə —ihan
daanaapş-aapşən varden daaiz-
aaguaxəit, iaaz, itahhaz ixəi-
ƣə iəçaglə iaairəpşən. yajeixu-
ba şəkusa dreihaməzt ui, ixəi-
ƣə azounə, ipənça xuaxuaza,
iəqəmfi eikuatjakua eilassə.

— isəduçaz azə, ixəioup au-
əskua... uaxa...—ihan daanapş-
aapşən varden iləmha ixə adk-
ələnə mazajak eiheit, akər aa-
mta diaxutxuətua, varden ixəi-
ƣə tşə iaakuləit aguaxuara.

— azamana, afərxaça, rafət,
iuədəsçaz auəs axiazəuuəz azə,
sarglə iəshaz nasəgzoit. —ihan
dguərono astol amgua akə aa-
təigan ui inaiirkəit. — uəst
dəryagi apara, qara iutaxxap.

rafət akiaad para oiraça, ira-
janə iƣahaz iəlapş mlaf anaku-
la iaaiəmxnə iəkuaxi indəkui-
çan, — səxəioup isəduçə anag-
zarazə iheit iəla tbaakua eha-
glə itbaaxan.

— amala, daara xşəyla, iara
ipsə ştou dəlçə...—iheit varden
iəla gəzmalkua iərpaq-paqua.

— hara ataxzam. y-saatk rə-
ftaxi... zəgi aneizalakı aftaxi...
— ihan, iəlapş iəkuşa-məkuşaxi
iaaiərlən, daakugiatən affəha
aī aartnə alafcara dnalazit.

* * *

ifapakua cixho deon rafət
iguə itaz atgiara şəqaiçəşa xuə-

cua. açəx lafcən, axa uəzgiə
xuangəças akkara dəçalənə,
ana-ara açlakua dnarəvs-aarəvs-
ua, dnapş-aapşua daxineiuaz ua-
yə ibon.

alafcaraƣə zəgi tənqən. açla
raja igəlaz irəlagəlaz. abna
zkuşaz aq dəu amçan aarlaha
alafcara uayə iələibaauan xuan-
gała foukə rsaxia. ana-ara ga-
gała alafcara inals-aalsua uayə
ibon asaxiakua.

rafət dfapçərkiakio affəha
aq amçaxi dəşneiuaz afarxi-ya
dnakugələn aƣay ha iaapşit.
— uarban? —ibtə nəçaknə igə-
eit aq iəçatəkuaz raxiəntə azə,
aşərha dyaçqian, ilakı aalti-
xən.

— rafət soun —ihan daapə-
lrəyqazla iuit ui daatgələn, nas
dəuk mərəkuə alafcara xianfi
daarədgəlt iƣakuaz.

— uafəuzei ajjaħa, pfaala
uaai. —ibtə gəit dəryagi aīakı
zkəz iƣərjgianə,—aīakı uəm-
anə abna uəlç ugələnə unapş-
aapşla.—ihan rafət aīakı nai-
irkəit ui. ui iəxiçən baz.

rafət aīakı iəmanə alafcara
dnalazəit, dfapçərkiakio. itənq-
ər zəgiə. aq dəukua rəmaxuk-
ua xaxaza eilapsanə iaxeiləgə-
laz. rnapkua eibarknə irəmçat-
akuaz xəryarc rtaxəzla iərlafco
igələn. apşə xıfala asuan. içaa-
uan.

— habağa axakuitrazə aīa-
karpoit — aarlaha iğajabı gon
baz-xə-şəkusa çueit hıto haa-
rgoiştei amənşevikja. iabaqou
adgiəl. hazzəkupoz. afa zəzkah
poz. axakuitra? aonəyra, arh-
ra, akuəlara, axərğara, aphəzba
mçarsra qalaait ha akuəzma

hara hzəkupoz? map, ayəzja!
iəqam axakuitra makiana! iaa-
gap axakuitra hnapaxiə, iahxa
hnap tauadəi aaməsjei amənşevik-
jei ihakurçaz aixapə uəou!
habaja, hafja abolışevikja hara
ihakuguəəueit, ayəzja, hpeid-
ahkəlap aƣar! inahagzaroup ha-
kupara axakuitrazə, ari zegiə
eilərkaaroup...

abas akər aamta djaion baz.
ui iəstaxi ijaieit pətyək. nas
akər aamta eilaƣanə irəzbuan
iəqarçaşa, işəqarçaşa aplankua.

— uaxa habaxu iəstaxi ahap
aƣə iloueit, abqar... aşarpazə
hpeidkəlanə, amənşevikja rər
axigəlou...

ubri aamtazə itəbjuak gan
zegi azəryra ialagəeit, əlakı
axarşalabjuagiə aayəit.

— ihakuşeit, ihakuşeit! — ha
iaailalt zegiə.

— pfaala, affəha! — ihan iyəz-
ja aairtənyən alascara dnalaz
dceit baz rafət daxigəlazaxı.
axa dəqaməzt ui uaqə.

— azə təmçəsən! — ibtə gə-
eit azə alascaraxiənpi.

— ayəzja! təpsə tanə alakua
təvrətəmtan? — ibtə gəeit baz,
nas aq dnadpalan itakı aaxair-
şalt.

igəeit azalp btə-znək, yənt.

baz dxəsuaməzt makiana.

rafət dleihtquəqulanə dhazo
baz dizaaignanə daain akuəcra
daalapəit ixapəckua eixarəou-
ouo, abən cəgu tēipş iəlakua
kam-kamua.

ubri aamtazə aotaja raxiənpi
azə itakı aguta knə dlapçərki-
kio, daajərçəit, baz iyəzja irei-
uaz azə aləm eipş daayaçqian
ui dnaiədpalan iqama aacərcə-
rən ayəqagiə aaickahait.

aotaja ireiuaz yəqə iaajərqi-
az baz ixkua iaarəmpəxiəlan affə
ha ikahait çaqə, baz dxəscəp-
xiəza itakı başa itqioməzt.

rafət daanapş-aapşən ireiuaz
uay danəimba, affəha akuəc
daalçəit, nas baz iəstaxı ala ac-
guə eipş dnaiədpalan daaimla-
gua dəikən iaaibarxxəeit ayəq-
giə. ayəqagi eickahait yə-matək
reipş eidhəlanə. rafət inapə nai-
rəxxan baz iƣə inaxaigueit. ba-
zgiə çaqə daxikaƣəz iəkupaz
iəxuda aacəikəait, nas daairhəit.
ubri aamtazə rafət iqama axuə
aairəxiəlan, iaatəixən baz iəlai-
çarc ianaairəxxa, baz iəmy aai-
zəigan aqama zkəz rafət inapə
dlasən aqama aaiəmixəit, dagia-
xuit.

— hai uara apxamfa! anap-
xa!! — iheit baz rafət danəidər
— zyəzja ztiəz!! anapxa!.. so-
uft uxə uəməməzar!.. apxam-
fa! — ihan aqama nairəxxəeit
baz, axa douiftuaməzt rafət.

— tsəcxra-a-a-a!!! — daaqəait
rafət.

baz inapə afa xiəzzə iikəz
aqama rafət iguə iaalalt.

— ala laças ipsəroup?! — ihan
baz iəlapş xitəfa rafət iaai-
xan dyagəlanə xu-yək asaldatja
aaiəkuşan dərkəit, egilmərşak-
ua dƣarheit dpaxnə. abri zegiə
qaləit minutk aynəuçqala.

apşa eha-eha aƣarəəouəouon,
amşən agarizont axiənpi iyei-
uan apta eilay eikuaƣza, amş-
arlafco, təqən, varden astol dad-
palanə akə aplankua irxəion.
znə iətaxı aaimairdaxulon, akə
iguə iaməxuə. znə apətəryqara
ixəiƣə iaakulon, nas iəxuəcua-
z iguə iaxuanə dəcaknə akiaad
ianəiçon.

adnəqa ał dadgəlan phəsk, xuyək axuykua, rlapkua xtnə, rkiəlkua xəiaɽaaza, ikəqkəqua ilədgəlan. akər ançə ałtaxı aphəs dəynarəɽəlt, varden iəqəmɸ bardkua daarəçapşən, iɸapşra iəɽɽɽian aphəs daalɸapşit, nas axuykua, akə iguə iaməxuo ikiəł aaixairəououan, iəłaxı aaimeikəit.

— iəłtaxəzəz? — dçait ui ibɽə rəououanə.

— uxaçkə səpsaait... — lhan iɸapə dnamçahait aphəs donatə-onaɽua. — suəhoit... anja dsəmanə, suəyukua amla isɽənɽoit. — ləlaorəz aalɸəzzəit. — aj... aj zaɽ isəmaz ahəs pşka nəɽnə-iaargəeit... suəhoit... səpsə, sxuəyukua rpsə unapə ianəup... varden ixəiɸə apşra iəɽɽɽian ui daalzəpşit iəlapş ɽɽiala iguə aɽəmorə aarəpşua.

— bgəl, bgəl, — ihan aphəs daaftixəit ui akə dazxuəcua. «auay iapxia uaja xaaz, ui izə uguə aɽɽia tazargiə aaiguaxuit ui, nas apəłəɽyqara ikiəł aarxu-eit.

— egiaurəm, abar oje əguaq-
ra halçueit, nas iłouəşt zegiə. afaɽɽiə qaloit, amaɽagiə. ad-
giəlgə zegiə iroueit. oje əgua-
qra haloup, ihaɽharoup pətrak.
— iheit ui. ipaça daçayqo, znə
zənla iəlapş ɽəzmalza aphəs
laxı iəɽıua. «makıana baagələif,
iəçagigə iłəkuçatəup ıara auə-
ou xianta, ubri aup ıəzqazo.
əguaqra halçaaıçəi. nas haıɽajap
zamanala». ha dxuəcuan varden
iguanala dmakarua, məcxuə
diɽəmomə, iguə xənɽua aphəs
rəcha dəlzəpşua, axuəyukua ran
lkalt iaxıənhalanə rəlakua traə
ışanxanə varden izəpşən ilanə.

— oje aj ləup. əguaqra hal-
gar axu bahtap, — iheit ui əł-
ləha dnəpan, acigar qaça aai-
haz əjakua dərxəyqon ui igua-
nala, iəlakua bzaxyanə uaxıdəl-
zəpşua, iɸə itəçuaz alyə eiçəxu-
xua, eilaɽıua ahaua inalaz icon.

— baɽono, abaandayə, — ihe-
it aşərha iaaynalaz adazurna.

— ə-ə-ə?! — igəeit varden
ibɽə, ikiəł ixapəç akurəou-
ouanə axuəcra dtanagalan da-
xıɸaz. ubri aamtazə ixuəcuan
ui iapxiaqa dşəqalaşaz, asaxia-
kua ixapə iaago. ixapə iaaign
ui ixan dəu aɸə uəsda aamta
myapgo, iphəs pşza dləɽɽalanə
dlaxumarua, iguə anɸəoulo ima-
çəuɽa drəkuqaaua «ay iəçaiç-
lo», — işpa? uɸə akəma? ihe-
it ui ixuəcra kua axıɽeimpəz azə
dguaanə adezurna daaizəpşən.

— uxaçkə... aqapıkua irei-
ou azə dknə daargəeit...

— aha! — iheit varden iguə
iaxuan, iaxapı rafəti iarei ei-
bərɽoz aaigualaıeit. — daajg
araxı... ajə — ihan aphəs laxı
dənxıapşən. — işbaskaz oup.
oje bca!

aphəs akə lharc lɸazəlkən,
lɸə aaixəlxən varden iaxı daa-
naskeit, axa iɸapşra aalɽəmə-
oxan dıazıa staxıqa deitanaskıa-
xəit, nas ałləha ał axı lɸənal-
xəit, lxuəyukua ləmanə.

ał aaimpaan, yəqa asalɽatɽa
daaynadərpalt dpaxnə, dɸahana
ykuəna xəşk, kıaɸək, iəlanə,
ixəiɸə azouanə, iəlakua exapş
lazə içarnə, aphəs iaraznak da-
aşanxəeit, ləlakua aatbaaxəeit,
aykuən danəłba, nas, axagara
zzaaz eipş ləlakua aacərcəron,
ləxɽə şla lnapkua aalaçanə lə-

lkən «səykuən, səykuən»! İhan daahhan ləpsə lələllənə dxəlt-nə dənkaheit.

axuəykuə İan, ran ilədeiləhə-lənə aibarjəuara ialagəeit. aba-andayə aznək azə iəqalaz izəm-dərəit, axa ixəltne iəmçahaz aphəs danəidər «san»! İhan ui laxi dneixəeit, axa iəftaxi iəd-gəlaz asalətja dərmeftəit.

varden aŋja danas iaaynalaz adezurna inaiədiciəit:

— ddəlgə naq! — İheit İbŋə larqunə. adezurna yəqə asalət-ja aaigan aphəs daaftərxən ddə-lərgəeit, İxuəykuəgiə rgəeit ei-barjəua. guaərələ iguə ʔnə, iə-lakua amca rəçqio dgəlan aba-andayə İxapəckua eixarəəuəuə-anə. «alakua, akuəqma!» aaiheit iguanala varden dnaixuapşən. İnapə ʔəhan, akuəmzar ui aləm aipş İaəia dnaiedpalanə xapəc-la diqaqarəə İpsə laga-yagara İjəuadaynə dgəlan.

* * *

varden affəha dnəpan İtəpa-nyə aatəixən İcərcəruə aştol İaaiəuicəit İapxia.

— İaadəlc İara — İareİheit asalətja — uŋə, uŋə, upsfa — İheit ui İbŋə gubzəəia abaa-ndayə daaizəpşən asalətja an-dəlc. abaandayə dgəlan dəmkua-co ʔəmt.

— atatən uaxozar? — İheit varden, raznəŋ kwalap aajər-ganə, cgar qaçak aatəxnə İaə-ʔeikən nas ui İaaiədİgalan, — İuəxiəuəzei?...

— ara akətaŋə İəqəuəçəzə?

— saait İguaqua aqajlar aia-şə İəqəu rashərc, İəqarçəşə dsə-rbarc, — İheit ui dtənyza.

«dəsxəyqoma ala!» aaiəuəxu-ən, İxapəckua aaiəirəəuəuəeit varden.

— uajəftə İha uyəzja zegi rə-xiəzkua, İumzan akə.

— sara salgəeit saja — İheit baz İxə haraikən İəçagi.

— İha. ahamta uəstoit. apsra ačkəs abzazara eİəuəfa, uəykuə-nəuə, uəpxiəqə abziara uzəpşə-up.

— sara səuzəpşəup... — İheit varden pətrak aŋtaxi, axa ui ʔəitəuəməzt. «ala, ala kİaafər!» İheit varden dguaəua, abri apş-kaŋqia İitaxəz axiziələmxəz iguə İalanə. pətrak aŋtaxi aştol amgua İaatəigəeit kİaad əra pəyəkək. affəha baz daaiədğəlan ui əpara İəkua İtaiçərc İəirə-xxan uəs İheit.

— uəst əpara, uən İlət, qara İləxuəp, axuəykuə amla İŋam-kərc.

— sara syəzja akİaadəj azə İszətəİuəam! səpsgiə rəxtnəşəoit uərt! — ha axah İərləzİa var-den İaaiəuədiciəit baz abart əjakua. ađərştolb aipş dgəlan ui İaəia İapxia, iguə İtayəz əgu-aara mŋəla İqəzo.

varden İəxiə xİməzəİfo, İə-lakua paq-pəqua baz İapxia dgə-lan. «İuəharəzar zya uəpənça İta-səit» aaiəuəxuən, İtəpanya aştol İaakuİpaan affəha baz İəİ-əkuİkəit.

baz xuəcralə xara dəqan. qə-ranŋi axəsəbŋkua İəhəuəz iguə dərdə, dəİtpəa mŋək ubraxi dagozİa iguə İəbo dgəlan. İxə-xiə İaaiəgon İyəzja əzəzala af-ronŋ əŋə. əjə atəpanya İəkukəz axə xİlələza dantəpsgiə zənək dajəmİazəkua varden daxizəp-şəz İguanala ui dİxəyqon. «əjə-giə İşpa İzeİləmkəac abri egi-şİasəmhə. şəqə uləquzei, şəqə uxuəyçəuəzei İheit baz İguanala.

— sara səuzəpşəup... iuhou iumhou? — iheit iəlakua cərcə-rua baz daaizaaiguaxan varden.

— daƣa pətrak uapşə, nas iəshalakı uahap — daaxəuqeit baz varden izçaara.

— ƣəumtən! axurtlaon! iha akuəmzar, xlançə uknahənə, agaz uəkuƣanə uzbləp! iha las-sə».

— anapxara paƣəu zzakuu auaa sraƣajom sara guəkala — iheit ixəiƣə iərgian baz.

— iuhajap ala pənça ikəl-qiaz ihan varden atapanƣa axə baz ikiəl iteikşeit afa avçəzzit baz ixapəc. ipənça iaakəlqiaz afa ixarp inakuƣeit.

— egiaurəm!... ari sfala ian-llakı sara iszəftəmxərgiə syəz-ja ištərxəp xakuitra baqars ei-haraknə izzaza. — iheit baz afa iƣalə, fala iŋəz ixarp knə var-den iirbo.

— ƣəumtən!! — daaqaan işi-əmƣəz varden iaamyənəiçaz ata panƣa axuə baz iaaiƣasəit, zəgi aalafceit, iaailayəntit, zəgiə. dxəltənə dkahait baz.

varden xaşarak zuəz eipş iu-əz akər iguə iaxuo affəha daa-kugiaƣən, itapanƣa atra iaatai-çan, aƣa dasəit.

iaaynalaz yəqa saldatja afa-zƣəçua ikaƣəz danərba iaarjə-məonxan, iaraznak iaatgəlt, nas ayəqagie aaiƣapşən rəlapş aai-kuŋeit, affəha rəlapş aaiquər-gan, baz iaazəpşən, rxərƣə ia-akuləeit, guərya xuəcrak.

— ləzgəlouzei naqa ladərsə-zta?! drəkuqaait urt varden — naq idələjga ari aguamaj».

asaldatja nas ayəqagie aaiƣa-pşən, affəha baz baastərxən də-rgəeit.

* * *

iiasit aməşkua aşəkus iaqara-zla igurƣəonigaxa. mart agəlam-tazgiə akua şauəc iauan. axita-şəqac iəqan, iasuaz apşa xiləla eha-eha aƣarəonouon. ajyan iəçaz aptakua eikuaƣaza aməş drəonron, oumak rguə itazla eilagiaƣua akazə rƣazəqarçon.

ƣnak xaranƣi bƣərgiak aştab aƣə zəgi aailanarzəzeit, ajyan zəgi, bganə itəbƣə rgiala çəqa ikahazla. ui abƣə iaaltarəccaknə igəeit abombakuei abzarbzən-kuei rəbƣkua zəgi ərzəzo.

— aguaqra! arəchara! haku-çəit! — ihan aştab al aaimpaa daaynalt saat bzak aftaxı, ipsə iəxulaƣ saldatk, azə dtahazla deilabaaza, dəynə varden inaiir-kəit paketk.

apsə ipşra iətanə ui iapxia igəlaz varden apaket aaimi-paan, inap kəqkəqkua rəla iaaxijan dnaxuapşəit.

«hafront pərjeit, itaxıqa hai-xəeit, ƣənkəlarta hamam, ckia iərlasnə iƣeikurlanə iapərçla, akə iaznəmkəlo ihaftoup abolışevikja»... ahon akiaad, iikəz akiaad deipşən varden, iəqaiçara izəmdərua, daanapş-aapşəit, nas iərlasnə aƣa dasən adezu-rna daazəpşit. — dəszaapxi iərlasna andia iərlasnə! — iheit ui aşoura zinou eipş.

dəuk mərçəkua daaynalt dta-nə, iəqalaz ckia izəmdərua, iəla ƣalakua rquəƣua, ixaxuə eilar-gəla, ayə şijxiaz myafə andia alager axəlapşə uayə farxiək, aukə, dxuaxuaza axəc aipş. — iəqalazei batono? — iheit ui ibƣə guayaza.

— aprikaz əqoup uaoiəƣia, aamta mərəkua inhaƣərc htəp.

saat bzak aftaxi amya hakuloit,
zegi rəla ueikufaz. uca... lassə,
lassə!...

— apolkovnik ux-x...

— axɟajaara ataxəm. uca las-
sə uca, lassə upeikurfa— ihan
ifinel au aaiŋaiçan ddəlçəit var-
den dəccaknə, ifapkua ououua-
nə iəkuqşo.

* * *

akua xkueit. apşa şasəc iasə-
uoit. ajyan aƣə imşən ɟkurpa-
xa eilagiat ayada icoit. apşa zça-
sua aptakua xiantaza. eikuaɟa-
za. amşən agarizont aalaşan aj-
yan aça aapşəit.

amarda ikədlanə icon varde-
ni, yəqa asaldatjei. rapxia dnei-
uan baz inapkua ƣahanə, ifa-
ƣakua ououuanə irgəlo.

— ɟaagəla abra. — iheit var-
den ixəƣə aixa ialxəzɟa imər-
çəsua zegi aagəlt.

ɟəƣɟərxəia. — iaarədəiçəit
varden asaldatja. uərt aaiƣap-
şəit ayəqagɟə, rəlapşkua rəla
akə eibərharə rtaxəzɟa. iaailaɟ-
quəsəit. nas affəha iaastərxəit
rɟakikua.

baz dgəlan. naq xara, axəsəb-
ɟkua iaayuaaz raxi alya iyeiuaz
dazəpşuan.

— akə!... yba!...—ihan iəlapş
xɟaɟa baz iaxi inaiərɟit varden.
— xpa! — ihan inapə aaiqeit
ui. iəəeit vəɟakik rxəsəbɟ. axa
baz dəmkuco dgəlan.

axəsəbɟkua şaagaz aipş var-
den daabərən, inapkua rəla

iguə aamçaiərsən, affəha dən-
kahait ƣəçxa.

asaldatja baz inaiədpalan,
inapə aapdərtlan:

— ueixa! — iheit ruazə.

baz iəqalaz izəmdərua daa-
xiahən asaldatja daarƣapşəit.

— uxə uakuitəup. — iheit
asaldat deixaɟo.

— ɟaala ɟargiə. — iheit baz,
varden daxikəɟəz anəiba, — ara
ɟartəup ɟara ɟzə. ɟaala! abna
inəlalt rəxyəkɟiə...

saatk aftaxi aguərkiha akəta
iaalalt ar qapɟ, aiaairəɟa rho.
rapxiaza dgəlan baz abaraq qa-
pɟ iharaknə iknə. naq-aq iəd-
gəlan douzəftkuaz asaldatja,
aɟa iəcərho.

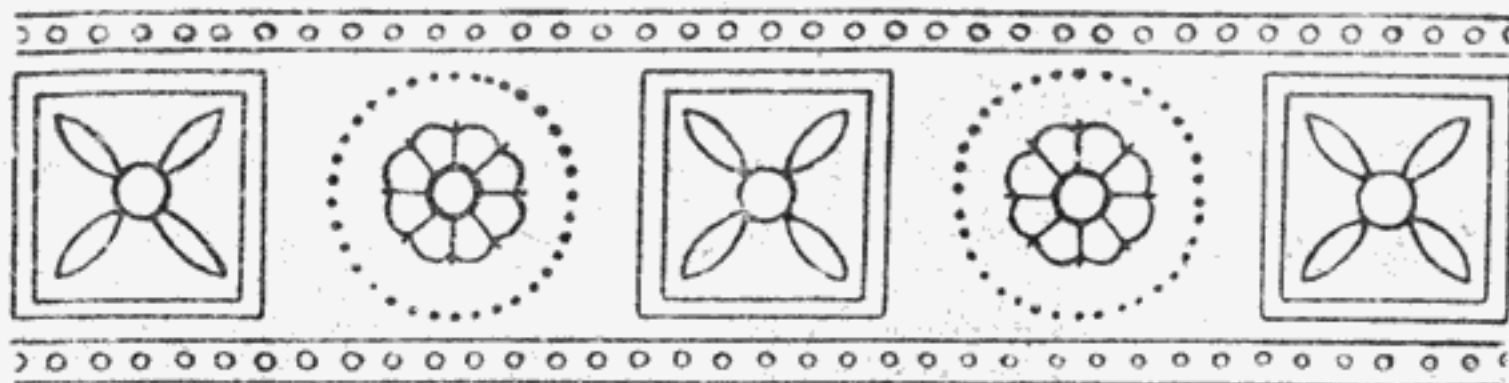
auaa rəɟa eibarguərono eila-
gəlaz eiməxua daaiuan phəsk
xyək axuykua ləcnə.

auaa rəɟa dianaarəɟ abaraq
zkəz ləykuən dənəlba, «səykuən
səzkuəxşou» lhan dəynə dnaie-
nçaxxən ɟəaaiguədləɟlan daal-
guədləhhalt. rəɟak dəxguəron-
oz azə ləlakua alaəiəz rxaqu-
qala. «sguacapxa, səykuən
zaɟ» lheit ui, dəryagi dguədə-
lkəlo.

axuykuagiə eibarguərono baz
iədgəan. baz iihara iƣamɟo gu-
əronarala iguə ƣən.

apta lafca ixəibaha acara ia-
ƣən. ilaşon əməş. amra laşaza
iaaɟərçəz, amraxuagkua xaaza
zegiə irəkunəpon.

fənkuba b.

apsua phəzba

uəfa aħpha laxi.

lquaqua ayəŋo ui ləxjə,
apsua phəzba ləbla eikuaran,
lxaxuda arɣala lɜara ianaalan,
lajei lɣaŋɣei məcxuə ixaaran,
sa dəzdərueit̚ uəs azə.

lɣeiqəkəei, ləynə ackiafei,
lɣuaɫ uantaləua uəsɣiə iuboit̚.
lmaɕuəfei lgəla ɤafei,
ui lɣamɣuəri laɫa ɦafei,
naɟtra amouzo uguə itaxoit̚.

aiaɫ, amza eipɟ, izəpxaɟam.
lyəzɟa rapɣia ubla lgoit̚.
iəɫho laja uguə itənɟaɟam,
uəmya arkiaɤueit̚, uəmya au-
xaɟam,
iguə ɲagan iuzənxoit̚.

lyəzɟa anguərono la dəryəzoup
akula bzia iguə qazɕo.
ui yəzada lɣamɣə eifərɤoup,
xaɕa oievk lara dəiyəzoup,
qara dɤəɟlan ui danco.

kraamta ceit̚, ui dsəmbazakua.
ɫpa-ɲɲa xaara sɣuə azbəlzon.
aftaxi sneilon ja mɦazakua.
lsaxia anəzbo sməccakɜakua,
ua dəzbazɫa sɣuərono scon.

dəxiə isaysəz səməşkua xiahəit,
səiaɣaxu kədləeit yapxiə ara.
bɣə-xaa səirzak sləmha itayəit..
izdərt, səlapş uaxi inayəit.
saaigua dəqan sguapxara.

açla yəyan xiə ɣaxuala,
anaqu xəçuan, fəɣəmtan..
uəla axiəmzo rad xuxuala,
ui dəxxa-ɣqo lapş xaala,
ɣai xazəna ɤəxua dtan.

arəc qufo, ilasnə iftasua
amxə iəkuə quarasa.
ui eipş aɣai-bon lasnə imçarsua.
lkərzinkə lnapkua ntarsua,
rad-dəu dəkup eiftapsa.

nasəp dəula ləmşkua lxəlgoit
xizəla dəftoup anxara.
ɣnapək-la ɣaibəon ɤəlxueit,
ui azə hɣələɤ irapəlgoit,
səiaɣaxu kədləeit yapxiə ara!

ɣlou 1937 ş.

I. kuçniə.

axuɣə

açəs xumarueit, açəs guəronoioit
uaɣa ahoit ipərua.
pşaxigio ugara iadkuaşaloit
«uəɣa tənɣ» ha urçəsua,
auəsaxi dnəquoit uan unəɣnə,
alafcaraz danaaua
uguədəlkeloit dguərona xumar-
nə
lguə halai du təpraaua.

lxəɤ nap açkiəs dakuguəonoioit,
axuəɣ baɣha uzaazua,
lguə rtənɣnə luəs dəpəloit
uara ak uəxiɣha dəmɣaua,
rəlapş acup uə uzhara
uədgiəl iəkuu zəɣi aznə,
uɣtə, iərlas səlaşara
kəmmunizmaz ukupaynə.

a x i f a c b a.

meri ayz-pha

strəsən sənxiapşit, atənyra nasxqet,
psaaṛla ixumarua aḳ səlapş naxizeit,
ajyan eifəlxə isiaṛxa izbon
arxagiə amşəngiə, aḳxagi ła rhon.
amşgiə səcguəronon šaxiguəronoz səṛxa
arxagiə, amşəngiə, aḳxagi ła rhon.
sxuəcra xaa dəun iara uəsqaṇ ubra
spseibakra xəçən iazkuaməzt atra,
iazboz səpskuaran ispgəlt iguəḳza
sbziabara ryaşla azhaiṭ zənza.
o, ui aḳ dəuk iazhouṇ. başam iara
sədunəi guədsḳəloit, xaala sara,
aḳagi azəshaşt sanaai sqbaraxa
amra guəṛṣəcga ansou icaxa...
dxaləeit, xəxi dəqouṇ. haiəraṣ dkuəşoit,
axitagi. açaagiə. auərtgiə ləcqiəit,
meri! ercaxu psaa amṭəjay las zmou
guəlagi famxəlagi aḳ zgəm iqbarou,
iarbanu bftəzx. ianbabzhai as bara
jyanənṛ bəftəbṭ orey aayua ara,
ṛəla dəu tgəlan xəxi ba ibzəpşua
aykuəngiə azotabgiə baḳaxu rhaua,
mṭan iacami şta pşza bəyua bantaz
aḳtgiə ḳəḳauḳgiə zəgiə banrəzxuaz,
byəzṭagiə bpəzṭagiə ba banreicəz.
xumarragi banərmgoz naq ntəçqa xixaraz?
aamta ṣa xiyeiṇə igələeit ba bzə
aiaṭ zəgi mraşxa iṭərcit bxaxiə.
meri xizərhaga! iazhaan, ipraait bguə.
amṭkua ireihaz. amṭ exəraait ba bzə.
amra ca bəkupxan, ba barçart psaaças
ṭapfgiə nabəḳuṭiaşan barṭit, ṭətcas.
alaxi cərcər. zuds dūnei zəgi iaxizaz
bədgial zorṣəxaz mraças ibzəpxaz
iəxiəz dəu bxəmləeit rəpşzagas bara.
ui iouṇ ibəztaz abas azhara!

ykalov biahfoup, uært bdəršt meri bargiə
 pşajgiagi fərtəngiə bpərxagam akgiə;
 bguə dtoup dəbdərueit, ui assir bafa,
 fəqazlagi eipşup, eipşup iaşan ffa.
 o. iarban iəqou fa fpəzkua dunei
 hpsadgiə! xşar zguə itam trəsrei farei.
 fguəroua! fəprə, fart kər iaaira zgaxiou
 amşəni okiani zegi zsaxia rbaxiou.
 jyan zəmbac xahgiə fa fəxiz rahaxeit,
 mraş zəmbac psaaŋgiə fa fafaxu rhaxeit,
 bəftəbŋ rga, apəry xuŋ meri, bara
 bəmra dgiəl iəkuyaaŋ bəmŋəjyabŋ ara,
 afxəei amşəni irxəynə ui gap
 rdərgaças «sxəioup» ha iləmha iahap,
 iənaxixi iəqou, axaŋə iŋou
 dər uay, uay eikua zlapş bəşqa ixou,
 iəqougə iəqamgiə rtəp zbaua
 zkiyək, ba ibeipşu rguə azzərhoua.

I. kuçnia.

a f t

stənqəm, səla amca rxəlan
 ak zbo ha səqazam sara,
 aqua dəqan, guəpyək drəlan
 bulivarəŋ dəkuən ui ara.
 iəqalazei, dəşpasŋəzi
 lguə iabataz dcərc lara?
 axixia rəxgoit, quarei mşəni
 iaftam sxiaa ackə ahara...
 iəzua sakuŋauam sja staloit,
 səft skəup, iskəup irəououa.
 uəgi ui azoiab ilnəsfaloit,
 ui azoiab uəfa zəzhaua.
 dəuk mərçəkua syəza ispəlaz
 delegats kart dəşcaz iheit.
 aa. naxixi amşən daxixəlaz!
 snapşit, uəŋ aarla ljaara zbeit.
 psək nasəzfa səft səmpəstan
 çaqa ayarəŋ inkəŋeit.
 ui guəbləs sara isəman.
 axifəcba eipş snapə nasqeit;
 səft syaxoit, dəryegı iftəsxucit,
 iəkəup snapə las, sguə zegi ŋuoit,
 izban akuzar sa izdərueit.
 uə spəla aŋtkua rajaxu lhoit.

alioşa gopua.

agualatara

(apsua komandir iaxi).

isgualaloit hanxuəyəz
haicəxumarua hanlahoz.
adə agutanə azə itaɾəz
saxəpoit-ha uəy uancoz.

uara urəkuɾan uanpərboz.
arasap 'abadəukua pəs-ha
aɭakiəi ahei sşazguəkəu ha
ampə ialxnə iansəurboz.

umɸɸ ɭaki apsaap inrəkukua
ukələpəs guoy-ha ubɾə anuər-
goz.

hala akşara uɸənazəkəua
abonə — iaɾara uanazcoz.

aɭhar ialxnə aqantəruazkua
uzara iakurşo, irəxxo,

iərɭua bombas axah quazkua,
apəgu-ɸəgu-ha ineinəqio.

ianuzhagiə iuxamştzakua
aibafraɸ ɸara uazceit.
uaxiɾi başa uxnəmhzakua
uxuəynaɸ uzəftaz nauəgzceit.

abar uaj uaqə ukomandirup
uɭakii uahei eiləbzəua.
uqajlar dəu rəɸgiə udərup
iraɾoup aifɾa iuəɸcaua.

iuyapfaueit bla ɸərəla
uɾəla aqajlar zkuənxaua.
uacguəronaueit guamɸ dəula
xəxiənp amɾa iəpɾəua.

1937 ş. aimara.

alioşa gopua.

açx guəronia

alampa iknahaz sa suataxaɸ
abar iaakəyueit,
alaşara anarɭ — «aɭax» ha
abauha intəyueit.

izbeit uanɾi einpşzala
mşənças izazo,
aqajlar dəu guazharala
reilahan iaxico.

art abacoi ɭta ueizgiə
qara rəɸkənço?
ɸxuapɾarada icoit zegiə
aparkəpə iaxikuəşo!

dəuk mərçəkua iə-anxagan
amuzika eikuɭo
abɾə isahaz uaqə saagan
sargəlt sguə qəço.

xuəyəi-dəui guazharala
zbazara zɸapo,
zɾəla iəkun guəronia
abart roup səzlo.

uərt iəkupaua guazɾi onouala
akazə imɭazo.
zxakuitra zgaz iə mcala
roup ara ikuaşo.

1937 ş. aqua.

akaruai laki

I.

abonə iaja əlzigaxiaz aʔapə-
qap zegiə irəlyuə, ipʂəza it-
nə axkaarakua rʔə itagəlan,
aʔamakuei, ahasakuei. aapən ah-
askiən aagaga ʔa izəltou akua
psata aunə ianaaxkukua. amra
ala-ʔə xtnə, iguərona-guərono
apsabra iaakupxəeit. mʂə-ʔgei
sə-xiʔəlei zguə tərfaaxiaz ra-
xuəi uaapsərei, oh, guəfa! —
rhan kiafla inapəlt ʔaana uaj-
aanənza zda rzəmaaiua raapən
pʂəza, raapən guazərhağa.

xiəkur lmaçuərtə aʔ nkədəl-
çan, lxuykua azə dlazkunça,
egiei inapə knə dləvargəla au-
ətraʔə danaai. — ara ʔəxumar-
la nan, sara auəs zulap, — lhan
xumargakuak nadərbana, iərgu-
bzəomə auətra dtalan abahara
dalagəeit, iaanəʔnə ran auətra
daxitaz iaxiəmʔəuakua, axuy-
kua neidʔalan iqubaquʔo axu-
marra iʂəʔəz. ibajgualamua,
içəxuarʔlo iaarəzkəlsit izʔənʔa-
ua bzia iərboz ran xiəkur iəla-
əzoʔ alasbapʂka. ui anərba ig-
uəronaʔa iaadalan rəxumargakuak,
naq inkapsanə, ayqaha ijaə
inakuibaha iərkaʔit, pətraamtək
isəqunakəp, lhan xiəkur lguə
iaaxueit, alasba axiərzaaiz, axu-
xuykua gugutaməʔkua ʔkam-
hait nan, qanhat. axuy ckiə
uixəlapʂla ʔa uajə-uajə ləbʔə

nargo aihabʔa iəqəz inapə aiç-
bə dnanelçon.

lxuykua axiəmʔəuaz lxə iar-
xuanə, dəmʔə, ləpsəmʔa ajjaha
auəs ua ləmata aanda aqənza in-
aləgzeit; nas aquəd azə axaʔə-
nə pətrakgiə səpsə neitaknə sa-
aip lhan, auətra dtəçnə axuykua
rʔə daainə iguatana aynəqa
lʔaalxəeit, aynə daxiəaiz əkut-
kua apqul iaxəibagua aʂəlafə-
ra iʂəʔəz lbeit. ayən ʔtəxnə
akəiha drəçəqio indəlçan ap-
qulgiə aguabalaa naxəlyan amca
dnaçxa-yaçxan ineikuça, aquqal
azə axaʔanə aʔəʔ daain danən-
dəlpʂ, iuapa ajvaxərkua kuaj-
kuajza, ixtərpa ixarʔʔə, aynə
apxia nəçəç dəʂəʔəçuaz dnaixu-
apʂit. ləsabija raqara hatər zku-
lçoz, bzia iəlboz ləxupha habəq.
xiəkur ləla-lʔə lxayqo, lguə tg-
uəronaaua, aʂərha dneipəlan in-
apə ərgəʔua daagudəlçəlt.

— ʔəʂpaqakuou, ʔeibgakuou-
ma, bxuykuei barei? ləjvaxər
inapə nəkuknə dəʔəpəʂua dlaz-
caait, iagəmkua apʂiəkua eibər-
heit, habəq iʔə amguxakua
rkudana, xiəkungio lərgio aynə
iaaynəlt, iqamə nəkuçanə dna-
pʂə-aapʂua dnaçeit, xiəkur aʔə-
rha dəndəlçian, — habəq daait
ləmboi, ʔaai, nan, aynəqa! —
lhan aynəqa zəpaəzaxiaz axuy-
kua narəkupəltit, aʔxəms ixəç-

nə iaaynalt dargiə iƣabor-ƣab-
oɪza, axbədʒa iəqaz qanhat ima-
daon-madafo alasba pška iyəç-
raknə ikən. habəq iaxi imnei-
kua ipxafa-pxaço ran laxiinei-
baryeit.

— itəztada, qəm, ari alasba,
lara, itəuma?— aja xaala dja-
jo, draxumarua dyagəlan alas-
ba zkəz axbəd iakumkua, aiçbə
daaftixən daagan ifamxə dnəku
irreit, iqəba dətapşən abazk
icoz arazənə para ƣapfza iaati-
gan ineiərəkəit, axuəə iərtaz
apara daara ɟgia deiguəroieit.
inarxa-yarxo, izxara danaxuapş,
— ari ubo! — ihan iknə iafə
iaxi dnapşnə iierbeit, aihabə iy-
əçraknə iiekəz alasba axuapha
inkarʒnə daaskian iəla taa habəq
iaxi dnapşua dalagəieit, apara
iitar itaxnə. habəq ifamxə iəku-
paz aiçbə aɟax-aɟaxha iəla-iƣə
daguznə dnaiərgəlan, uaiuazar
uargiə apara uəstoit, — ihan
inapkua neirəxxəieit, axuəə da-
airəzu, dmaairəzu izəmdərua
diak-yakəuafa aniba, dyagəlan
dəftəxnə daagan ifamxə dnəku-
irreit, iqəba dətapşən ubrəgi
abazk icoz aatəgan iiteit, dguə-
dikəit, dxədikəit.

— lara lab guəfa daaiaanza
təmneiaait, eionasfoz uayə dse-
maməzt!, iargiə ubas dəqaguə-
lan sara szə!, — ifamxə iəku-
paz axuəə diƣapşua ipsəp naiə-
xulagalazana ləuanəp daakupse-
ɣhait, habəq.

xiekur lxaça iəzbaxu anlaha
lələvi neikuəlan, lara hada
apşaha uay dimbazar akuxap,
sukuxşoup, — ihan guəbləna
daaxuəeit.

— bteif, mlan, bəzgəlouzei
ssasuma sara? — dyəçəzzeit
habəq ifamxə iəkupaz axuəə

dəknə, xiekur aƣara lxa azəni-
kkua, — dauft sukuxşoup, izə-
uuazei uirxuəşoit, aƣƣarxuaj! —
ihan habəq ifamxə dəkuçracə
axuəə diçaqio lƣanaalxa, — sir
xuəşarəpə iauazei! — naciçan
dnaiərgəit, nas xiekur daaiasnə
dnaireit.

— sənƣəpi anxarazə bguə
itou eiləskaaracə saait sara, —
iheit habəq ixə xiekur iələku
knə, — işəbbo çəpxgiə uamak
səzbəcəmxraait, sənƣək ma ak-
ambafxuda bəstap şan..

xiekur ləşqa ineiz lxuəə dəf-
təxnə ifamxə dnəkulərƣan ləxu-
pha iaja ackə naiəlieit abziara
naiərganə.

— maɟ, usəcxraaxiouma, sə-
mş ustaait, — lheit lara, —ua-
ra usərguamçraƣə iauazei, zxa-
xus scaşa, hazlaƣou ahabla srə-
charfaguəfoit, iacə aƣkunɟa ab-
ra iaain adgiəl bzahɟaouap ha
sarheit; iudərueit, çəpxgiə səd-
mərguamçit, səmguaxuə szaad-
rəxəit...

— bəzxara qəkurei bənouma
nas sənƣə? ƣayratagalənanza
bazəieçgaru?

soieçnagoit, aai! ƣaryatagala-
nftaxigiə akər snəkunagalap ha
sguəieit!...

— ibzioup, uəs akuzar! —
ianazzei ləcxəraara aƣə uahə
dalamɟajakua uaqə daaquəçit.

ianeijaja pətrak aftaxi xiekur
dyagəlan axiəurzə knalharacə
iakulkəit, axa habəq ua-
xanza krəfara şəstaxəm ha
dəukuua, dfo akərbiəçit,
it, uəs amşgiə axularaxi
akuađər akuxnə ifahano aştə iə-
teieit, xiekur dnagiagian aku-
tə ljit, abəsta inavaknahan ha-
bəq izəhanha xazə ailaq ɟiua
izəluəit, rguəlakgiə daain dnai-

dərpalanə iləlşoz ala akriṣal-
 ceit, akrilərjit ləxupha. apṭə-
 mak daxiəubaxiou eipš iṣeimə-
 rtaoia dəṣḥaṣan habəq ajəṣ,
 aṣaṣ, axuphara, ana3zeir_a aba-
 dakı dasua, habəq dənxyən,
 axa tauadk, aamstak daaiədyə-
 lo amal imquçaknə dəqan, azə,
 yəqa akıaranqja iynə ianəyna-
 məz qaləzoməzt, uərt rəla aku-
 ən ixə zlanəquəigoz, zanaats iə-
 man aṭgia-məṭgia nəqugara, ta-
 uadaa drəcən uaxəi ṣnəi, auaa
 mṣəmxəṭei aḥsa eibəṭei dre-
 onəyua, iaazamta məsuəst dəm-
 siṭ iḥar, azə ijuaməzt, məcxuə
 bzia ibon ajla dəukua, uərt irei-
 uaz azə danibalakı dkiakianə,
 ixaçkə çaqa ikaimərṭua iguə ia-
 xuaşa akə axiəqaiçara dafta-
 lon, iargiə ubraqa feidak izalgo-
 zarha, tauadk daxiəqou dannei-
 lakı apsraq azəhangio dərzer-
 oməzt, dkuayza dəşgəlou aa-
 mta neixəigon.

— uərt anja iguapxanə iışaz
 uaaup, dəṣa fak rəloup, dəṣa
 laməsk rəmoup, rmaçura hapə-
 mxaait, — ihon danjajoz, uəs-
 qanṭi aamtala akərzəlşoz uay-
 ən habəq zəcxəraara iəmaz,
 tauadi aamstei rəmyala, —
 aṭə3 hamoup, iahzəpşaa-
 ha anxaja anizneilakıa, rṭə3-
 kua ipşaanə irzaaigon, (iara iiza-
 kuazgio ipşaanə ilzaazgəeit ha
 iərxənḥnə ianritozgio əqan).
 ubri azə dəynardon anxaja, ir-
 zaaigaz aqara yba-xpa rəxutiaa
 iərton, uas dqarçon, tauadk da-
 aṭəvaqulo esnəḥa ixuə aargon,
 iynartagio habəq iahtənra ha
 iaftan, kurala 40-45 şəkusa dər-
 tagəlan iara, axa phəs diəma-
 zaməzt, iani iarei rakuən taa-
 ṭaras aynə iynaz, — phəs daa-
 ga ha dəztaxəz igucxuja danəx-
 tarklakı, iaxia-uaṭə ha iṭə ina-

xərpo daaiuan, iṣaxkəla ialər-
 xəuaz anxaja rəhsaxuykua idə-
 rboz azgio diguapxoməzt, ze-
 gio akakə rzihon, akakə rəvi-
 bon, axa ui zziuz aurəmdərxə-
 uaz, ianagi dzəftaz ajla aku-
 ən, dlapşuan, xatala, jlala, iara
 ieipš-zeipşəz aphəzba daniəṭei-
 mfa, egiərt dzəftaloz aamstja
 rəhsaxuykua bziakua drəṣafanə
 ianicəmca, daanxəeit habəq phə-
 sda, ian ltənxaṭa daara izguaan
 iəqan ubri azə, irtaxən dara ra-
 ḥfa dəu lajəmtəṣxa dnərṣanə
 dnəquzgaşa, ləmaç zuəşa tacak
 dləmazaracə, ubasqak şixəçuaz-
 gio phəs daazgar iḥar, habəq
 icəmcoz anxay phəzba dqalarə-
 məzt, dkamkamua aykuənṭja
 ixanə akuən dşəqaz, daagəlarar
 ymazarak ija ialalaxeit uzəm-
 ḥarəṣə, şlack qaramzar qara iu-
 zidbaloməzt; iguə ifamxə eic-
 neiuə aonarahəṭqia dəqan:

II

amra ntaṭanə işələfcara iana-
 alafca, pstha zcaməz ajyan dəu
 aşca iəçəibaḥa iaəṭərçit aiaṭa-
 kua, ikueikueiua eibarlaşo iş-
 kədəz ixuazzaza iyagəlt amza-
 gio, amza gəlaanza ui aganaxı
 iaabakuoz aejakua, amza agə-
 lara rṭəmorxazla ajyan tuan-
 dəu inaləz iceit, iaanxazgio iṭəş-
 ṭəş3a rəpşṣxuə narəxqeit, amza
 razənxa icərcərua aṣanyəftnax,
 xiəkür ləynə aşṣṣ t3amc inkələ-
 yyan iləşaraxa iṣpnə iaaynapse-
 it, faukə aynarguə rṣənkərpse-
 it, faukə iəftaz xiəkür lxuykuei
 larei inarəkuuyqeit, zexiəngara-
 gio rṣəxig3anə iguəronaṭa ay-
 nə inəynalt.

xiəkür lxuykuei larei axiəf-
 taz aynə abarçəṣə iəṭan rəyn-
 ra, rguara zəxiyo3 rla bzia, ui
 anaysan adə agutaṣə ajja-ajja-

ha ihua iekun habəq iƿə. xiəkur danəftala pətraamtak dəzməjeit. daara lguə ialan lara aƿənƿi luəsura axiəljeičaxaz, luətra nagzanə iaxiəlzəmƿaz. axa ui acənɣuras lguə abaauan, lguə arəououon «ibtaxxar aka mbaf xuda bəstap» ha ləxupha iləeihaz. ləxupha aguəoua iləitazi, dəzlapaz ahabla bziei acxəraara ilərtəzi ala, səsabiɣa səznəqugarəm amla, axita isɣagap ha dəmfo, lxuykua nalguə-dərououalanə dəntahanə dəjeit.

arbaoukua znək-znək ƿərtit auaa rəɣa apsəmta abərjə aup uharəpə aɣx naskeit. amya xarak iəkuu azə, zɣaxa zəmoəɣ-raɣa ouəɣra ico, ma ɣarak, ɣapfarak aƿə iƿou azə iakumzar, dərbanəu itaxuxua iəɣam, zəpsə zəmfo uəsɣan. axa iahha roup, zguə karinə ɣamtɣaa ialalaz xiəkur ləɣa dɣakuəitəm-xaz, iləxiəz azaləm aƿə.

amza aynə iynayɣazoməzt, aynə aɣɣ aənəɣnə aɣyan aguə ixalanə iyaskiaɣian. aƿə ahra iaquəɣnə aləmhaɣkua akupsanə ixarsəsua abarɣaƿə iaain igəlan. zaa zəɣa pərəzxəz ala zəmya inəɣəɣnə iceit, alasba pɣka zaɣək qəit-mitua abɣə aɣardəouə iaəɣəylon znəzənla, uaha lɣəbɣə əqaməzt ari aamtazə.

— əh!—lhan dɣarhanə daaƿəxəeit xiəkur iagɣəlbeit bzan ɣɣiə iləzxamɣasaz auəs, ləxupha bziaxu lapɣia dəkuɣan xarpzəɣə, narmeikua zaɣə.

— srəchami, uguə iaanaga-zei?—lhan dguətɣiaxa dɣaait axəzagɣiə ckia inaləkulərseit.

— pffala, axuykua bərƿəxo-it? — ləpə inapə napərəkənə dhazanə lara ləɣa daaskeit.

— umaain səmpənɣa, usəla-

mkiəsən sara! — Inapə nɣəɣər-hhanə Inaɣkɣar xəɣkuakua nai-ədərkiəsənə naq dnaieɣueit.

— ibəxiɣei, xiəkur, uay drəchabəmɣazoi? sara soumi b-habəq? — dnaləɣajeit iərxaanə, nas affəha inapə daaxo lara laxi inɣəɣeiɣeit. axəza iahagɣiə irəououanə iləkurɣanə dyeixan dnaskianə atɣamc lƿənəɣɣaləɣt, umaain ha donəɣə-ouaɣua.

habəq aɣarta iƿənəkuəixalan lara ləɣa, deitanaskeit, axəza eimlagua iknə mɣəla iaaləkui-xən iɣeibarxxoz inapə naləkurɣanə daaiguədihhalan lɣamyaxi ikiəɣ ndəkuiɣeit. ahara-ɣara, ala ouərɣ akɣiə aməxueit xiəkur lguəɣra, akuɣma mɣafə, xəxiɣa-ɣa zmam auayə dapəɣiaɣar drəchanafoma? dxuarnə damɣuei, dquaquasa dəkunamɣoi? abas ləxiɣ xiəkur auəxa. laouərɣəla dɣəua lɣarta dɣəlapaz iqiaɣiaza iaalərseit.

iɣit ɣəkusəkəi bzəkəi aɣara. habəq pasa eipɣ akumkua ɣartas, ɣəlartas iftixəit xiəkur ləynə, ɣuyarakɣiə qazɣodaz, ləxupha iouɣ, aibəɣa drəcxraaueit ha iahagɣiə ddərɣxuon anapɣa.

ləɣəmtanən, xiəkur axuykua səɣaz ɣaanza dyagəlan qəkureila iɣnə ilzɣɣagəlaz ahata axə rəououanə dyacalan, azlagaraxiə lƿəyalxəeit, azə dyərɣian, azlagaraɣ dyeinə lɣəla axulbəɣxa ilourəpə azlagaraxiɣa dnai-aɣajan, dəɣɣiaɣɣio ləftaxiɣa iɣaəlxəeit, azlagarei rəynəi rəbɣara akkara aguta iəɣha iɣagan aulicaxi, ikəlgou amya-dəu, ubri amya-dəu aƿə danən-kəls, aoidə-mdəha eiɣajo, habəq arpəsk diəcnə lara laxi icaracə

hnəmyaxəçər rhonə eipš ineiku
leit.

— fəjbzia! babaqaz şaanza?
— iƣə aotura daaxan dçaaua
daatgəlt habəq. daatgəlt iəcəz
iyəzagio. xiəkür lfapə axiəxtəz
dajpxafanə ləƣkədkəlanə. —
azlagaraqənza qəkureik zgan
sxənhnə saaueit, uxəçkəsceit.
laxu-laxu drəcklapşua ləlaxi
eikuça inaralheit. amya iəkulo
ianalaga, habəq ƣkuncas iƣə
daaƣəjpeit. ui inaiəftarxxnə
iyəzagio.

— iauazei, fəzƣəjçzei?—lhan
iƣəjəmçracə dnarxiənhalt, xiə-
kür, aşərha dagiənaskianə.

— aynə haait uajfta haicəm-
coi! — rhan habəq iƣə aotura
iyəza inaiərknə, xiəkür lmaxu-
ar inapə nkələidan aynəqa rƣə-
arxəeit. amya iannəkulaƣqia
habəq xiəkür mazaja ləeihouma
uħarapə, ixə nalədkəlanə, ibtə
rxuƣnə dlatajo dalagəeit. aƣ-
kua raoturakua rkiaƣnə iknə,
naq-aəq iəvargəlanə daxiaaiuaz,
miƣək dərjəxaramkua drəftan
habəq iyəza, xiəkür laxi ada
pşərtə iəmamkua.

— uƣeif, uara umsiť. —lhan
auəs aƣə habəq lguə inəkuəifit
iyəza hauəd ahatər iəkuça dnai-
ərƣeit aynə ianaaynala, iqamƣə
naiəmixən iara iƣgio nacçanə
atzəvarapə aƣəmor inaxaiərľit.
xiəkür ləimaakua naləfalçan,
lƣaalpsaxən akrura-akərħara
dalagəeit. aynə kəeikəeiua ilpə
sseit. aƣartakua eikuəlçeit. nas
aquan zzanə axiəurzə nkənalha-
it. daara ləlaxi eikun xiəkür
asas ilmərdərracə dəƣqola da-
ƣən axa, guala baapsək şləmaz
lxə-lƣə, lƣajara, lnəquafa zegi-
gio irnəpşuan, zegigio rƣə afta
lƣanəlon, ui aƣnə ada iələmba-

cəz, ləynə iəmaaicəz asas haud
ahatər iəkulçaşan, iaaira iaçana
kuaz auəs xianta akumzar, ui
auəs aƣə habəq lguə inəkuəifit
tei akə deigurono dəqaməzt,
adunei səkuməndaz ha lxə kƣə-
məotıxan akuən amaç şəluaz.
habəq iəlakua şaqi-şaqio, znə
hauəd dixuapşlarən, znə xiə-
kür, irədibalazei abart ayəqa
ha uamafta iubarapə eipš. xiə-
kür znəzəƣəkşio ləla neiçəxnə
hauəd diƣampşəcəzt aynə iaay-
naləeiťtei. axa iara iəlapş şəlxəz
iləxzan, dacklapşuan lnəquafa,
lkəruəfa. lƣajafa, zegio rəla dgu-
eiton, akəzə deiləikaaracə ita-
xuma uħarapə.

— xiəkür, baaskeif, akə bas-
hoit, — iħan habəq dyagəlan
xiəkür dəndələipxeit. xiəkür
aƣƣyara daaƣəçən ləlaxi ei-
kuça, lxə ləkuť dnaiəftaləeit.
aguara aandaƣə iannei inkədgə-
lan naq-aəq eiƣapşu aifajara
ialagəeit. hauəd dnapşnə ibon
xiəkür aƣəuara dşapəz, lkəsə
ləla iaatfua ləlaotərskua şəlrəc-
kioz. habəq dəlƣageťua dərgu-
bzəotəua dəşlatajoz.

saatk aqnənza eifajon habə-
qi xiəkuri. aifajara ialgan ay-
nə ianaai, xiəkür apseikuara lə-
ku, az-eikuara ləku aƣƣəyra
deitanəƣpalt.

—habəq daaiasən hauəd iaai-
guara dnaƣeit. azəi-azəi eilam-
tajazo işəpşəz dətrak aabťəsit.
«uajfta hcalap», rhan akrəfara-
gio iazəmpşkua rəamƣkua ha-
bəq iaaknəixən indələcnə rəƣkua
inarəkuƣeit.

III.

ataaƣa-dəu uaxxia rfarapə
ipxiampəcəzt. acuta aynuçqa
uarla ľarla einəyuan aikuƣətra
bťkua, alaş-bťkua. ačx şneixiaz-
gio. ľlarə zegio nei anei-

læs . aailæsarakua iəqaz. ʔəkɪa
zəynə izaxəmlakua zji zhari
zzeiçamçaz auaa. rəxkaarakua
irtəynə egiərt aſtəbʔkua rəçadər
zua azaakiha iqaaua rəbʔə gon
ajxiakua. daɸa ynkuak rɸə
axuapaha izaho rguə karlnə aj-
guarakua irtəpan zaa eildərga-
xiaz araxukua.

xɪəkʊr ləj-zajə, aguaf iadgə-
lan izxioz damoukua, aqaara
aguə anpnaja aguaf labakua rə-
bʔara akiəf nkəlnaxən, aſakia-
ha apa xuyə arbzara ialagəeit.
znəzənlagiə iəəz-məzua, apei
iarei einzəriodaz, izxiodaz iara
rəcha, abar adə iəkuxaſt itən-
xadaxa. aguəoərta xɪəkʊr, iara
lgualafaraɸə dəqaməzt auəxa.
lguryakua daara irajan. ineima
panə dʔəuan ixulaz aaxəsgio.
lguə ialagzanə dəqan ləpsə zə-
oırou, lxuykuei larei rɸə zərʔa-
jo ləj zajə aqaabʔə. lxaça dəp-
snə danəgɸaz. auaa sramban-
daha iɸəpxiaknə maza danʔə-
uazgio, uəsqaq laoıərzə kələm-
pseit. lahfa eiçbi lanxuphai
(lanxupha xaça dəaxian) dərzər-
ləkɪoməzt xɪəkʊr, ubasqaq lguə
ɸkaanə dkiəzkiəzua dʔəuan.
abri daʔənɸarəm uharəɸə.

— səf, azə daaueit! — lhan apsək
aqara iaarzəryne dəndəlqeit lan-
xupha. «abar-abar, iaait», inei
maɸanə dʔəua daavnaxxəit. aſ-
ta intalt guəpyək aɸʔa. rapxia
iaaiuaz yəqa nəçəç iɸəjçnə ay-
nəqa rɸəarxəeit. ruazə habəq
iakun. egiərt aɸʔa aynəqa ima-
aikua gauaf iaxiaatalaz iɸəjç-
nə iaailagəit. xɪəkʊr akizəha
dʔəua lxuykua axiəkmaz dnein
lnapkua ralarpsə ilguədəkhala
iaanəlkeit. dargio — aneibarɸə-
xa akuɸarakua reips ixian-suua
ran ilədhəçala dərkeit. ahsakua
ayəqagio ebarʔəua xɪəkuri lxu-

ykuei irəkuɸiaaſo, iərura rzəm
dərua iſəynaz. abgadəu — eips
dɸəçza daaynaſəit habəq.

— ari zakuəzei? — ihan izə-
mbaɸbaraxa af daxaaxəçəz dət
gəla dnarzəpſit. xɪəkʊr lahfei
lanxuphai eibarʔəua. lara xɪəkʊ-
ri lxuykuei iſərxagəlaz aniba.
habəq iaaijəpɸafan rəɸkua naq
inarhnə rəlaoıərzkua drəckio
ialagəeit ahsakua. habəq aſərha
daaiaqian xɪəkʊr lahfa dnaled-
gəlan ibʔə rxuynə lləmha dən-
tajaeit. — egizəmbazac ieips.
iəqafçə zakuəzei, ɸeibarʔəua.
ipɸafarami ari?.. atacaagaja ad
nə igəloup, xɪəkʊr laaləxa!.. —
ihan itou rɸə irzamərho, aɸəu-
ara iakəua inein xɪəkʊr iſələ-
muaz, lxuykuei larei neimku-
kuaanə, naq-aq iləvagəlanə də-
ndəlganə atacaagaja dnarəriteit.

ui dəryaɸnə habəq iəlaɸi ei-
kurffə, auəſharta dəvɸalan də-
ſiaſaz apisar iɸə dnəynalt. as-
traſəngio uaqə dʔan. — bziala
uaabeit! — rhan ineixazgəlt ay-
əqagio.. — ɸəkua, uəxxi zgə-
eit, ɸəzgəlouzei! aſtəl anaqɸi-
araxi igɸagəlaz aquard daaxan
dnəkuɸeit.

— xɪəkʊr iaxa abzaməqura
ſəluəz ɸahama? ləsabiɸa kapsa-
nə hauədəj dſicçaz? — qoh-
yoh! — rheit ayəqagio inacəç-
qianə, ineixuapſə-aaxuapſua.

— iſpaqaləei umhoi, qaust?

— iſpaqalaxəi, bzia bdano
dicceit uart sara dəsəmçaait.
ubas daɸazgio...

daara ikiəf nkələrffno d...
it habəq.

— nas asabiɸa irəpsəxuouzei,
umhoi?

dçaait aſtarſən xɪəkʊr lxaça-
cara iguə iaxuuou iguə ialsu

uzəmdərua, daalaxpəxla, iəlaxi neikunaçała.

— akərdəruama irəpsəxuou, uama sakufəit işubo. aynrei axuykuei inapə ianəup, iitaxəu rzəiuaait ha aja szənləjit.

— abar asir! iəlguaonəzei, agəzmal! ləsabiya kapsanə xaça dəspacei?

eitanaxaşşaait apisari astarşəni. apisar dəzəz ałquəyra danalga, ikiadkua rənə lquə jak inaguəlaçanə iəvarapə igəlaz aşkał ał aartnə inteiceit, iapxia dəpa kładk əkun, ui şiyuaz aamta pətk iceit. — uajłta hcalap, — iheit astarşən, apisar ikiad ynə danalga, xək rətapəup, asabiya rmal xuuglə ipxastaxaanza lquəla ištəxpəup.

— aiei, ləxxı zgəeit, lquəla ištəxpəup opekunkgıə drətapup, — naciçeit habəq daxıpaz. ui aja zənzagıə akuəərəm tił apisari astarşəni. apisar inapə nagzanə iyəməz kład eikuçarak aşkał iaatigan, agazet narəkuirşən iknə, — uaala, — ihan astarşəngıə iargıə yeibarğəlan idəkuləeit, habəq uaalaha iamhazakua, — uara, opekunkgıə drətapup səmhaz, — aja narəfteiheit habəq, iguə nərzanə.

— ui azə aumi nas hazco!...

astarşən daaxıahnə xaara açəmçakua habəq iaxı ilakta naiərxəeit. 7-

— nas uiazə akuzar, sara sanəjnə lə spacoi? dıapłza dagıə neibakəit habəq. — hkətanpi aibaja zegıə opekunra srəzgəlalap ha uapəmzar, asa uayə ibaxıouma?..

ibjə ntarəuouanə abas narei han dyagəlan axuacaha ałaxı iəpəneixəeit.

— iəuuazei, habəq, opekunra sgəloit ha akəruashama? — rəgukua neizənxəeit gaua-gaua iaaıjajanə, nas apisari astarşəni neibadərnə zəpənazxaz habəq inaiəftaləeit. ui akətapə opekunra dəpazə iətara çass izmaməz astarşən, azəryə axəm xuaja opekuns, drəman, axa danəpxıxuəçaa, iara ieiya zləmşoz, mıxara zmaz habəq iəvalara itaxəmxəeit. izbeit akgıə axəmhaakua xıəkür lynrei ləsabiyei habəq inapə ianıçaracə. habəq dəşneiuaz ineixızan uaqə iaaibargubzəokueit.

ui akuxəeit. dpekunxa daaku gəlt habəq. zakuan pşrak neitan iaaımquəçeixalt xıəkür ləsabiyei lmal xuqəi. ahənap fnə acguə analaxumarua eipş, iitaxəz anlələiərşə jxə dakuxşanə ddəkuiçeit, uajłta dalagaşt amal aımjara. axuykua aaigan iynə inkəeipseit. daagejən reiha atətan axıəqaloz rabaxuta gekłark adgıəl bzıapə akazarma targəlanə atərkuja aaigan iəkuiçeit. (ubri asəkusan aup apsnə rapxıaza atətan qaçara ianalaga). inacça-aacçan ağəm dgıəlkuə nadqıala yadqıalanə iərtbaait y-gekłark rəənza.

— aibaja saazozar irəmougıə sara sakuitəzaroup, — ihan akaaniməjt rkiaptapə. axəbra-kuałqıa drəgutasnə itiit, rkuaça iəpaloz ał esəşəkusa itinə ixə iaiərxuon. ikiapta mxə laçartas iqaıçeit. akə-yba irəməz araxukuagıə nəixət. xıarala ibzıam ihan rəjxia ermanək iıərxuhait, azənra anaai apagıə inkəjnə ifnə ifeit. asabłja irəqunəmkua izəot-zəotəua adə iəkuiçeit. axa «aiba imgıal bəluam» ha impsit asabja ubasqak

aqaxa-qafa aəzara şəmazgıə.
irəzhauan dare guaq-jaqrəla.

* * *

apxiay eiləukaazar qalap habəq iəqaiçaz auayə xparara. xiəkür inapəpə daagan iarei larei aneiscəla ixə izəlquəmkəua dalagəeiç.—səpatu bɣəzxša xiəmzonək sakutaaanza sxə saxuap ihan xiəkür dipərixracə iakui-kəit. iaga qabaa adibalazargiə izkuəkəz auəs iagüələirşeiç. ui deigurono dəşpaz dəpə uəs «faxukgiə» neizaclaxt. zsabiça kapsanə ɣəuara-xırala, guryua dəula zəynə idəlçəz xiəkür dan-narga auəxa daaymazayxan. məkgiə dəftamxakua dənka-han dəpsit.

IV.

içit akər şəkuskua. qati qan-hati arparjaxəeiç, rxu rɣə aait. aihabə qanhat uayə pləgiathak iakuxəeiç iəxədə dəu. əzəçə ei-pş rak ithanə, danɣəjoz ibɣə guayaza. ahapfa iteyəuafa, uayə argamak. uayə razək, iouho zəgiə çabərgəu qəfa ixəeiçon

aiçbə qat qanhat diaqaraməzt tahtəonarəla, axa nazaazak. şatlaqıak iakun ui, iəuayraxı dnazacəpxıaza iaha-iaha auayra iəlçəua. daara dxaça bzıaxəeiç qat, akə dənnamkələzo alaapk dayəzan dqałəeiç. ɣgiə azaləm-kua nəquigon iara habəq ihəpə la, auaa iərhəuan amya dəkua rɣə dkəlsnə. donəuəuan işaxa imorəçraça. eiharakgiə tər rito-məzt egiərt inxakuoz amilat ɣla-kua airmançə, aqorça ubas egiərtgiə. «uərt haonon dre-i-»zaait», ihon habəq egiərt amilatkua zəgiə rzo. qıgiə habəq diəpşnə ɣgıamzar bzia rzıuaməzt.

zənran. auəxa adgiəl eiquna joma uho içaait. daara zəynə pxaz, zəynə qguaz azə iakun-zar auaa axıta rəlaıñə, eisınə riartakua rɣə iftan. qat ɣxən-giə zəngiə izeipşnə faɣə dgəlon, ataaja amaçuərtəp ianaailakı aguguaha amca eikuçanə dşaxapaz rbon. ari auəxa iəqalaz açaə iahagiə faɣə dəçnaceit iara. aşara şibazɣıa dyagəlan, amaçuərtəp daain amca eikuəi-çeiç. ilapə taqaca ijjeimaakuei ieimskuei ifeiçeiç. ikumzja kıəp iara andəlçrada uəs iəmanıkua ipeibiteit. amra qapfza iyagəlan, xuɣə-xuɣla aɣaharanakəua rapxiəpi akuaça inəçayueit. dəpə pətrak aftaxı abnakua, ad-kua uha alyəɣ narxəlzzit. apxiə dgəlan daait qanhat, nas habəq, ui iəftaxı afal ləkürşə daait ian. zəgiə atfaha amca. rɣaxarəp-son, rnapkua axaknə idərpşon. uajfta araxukua ausəftəp. ihan qat agəlara iɣənazikəuan eipş. alakuagiə drəmbakua abarça daaçaşəlt ɣrajarəla qati qanhati irzəqaz, rxə aqara hatər zkur-çoz ɣkməj. daara ieiguroteit. apşta iarheit ayəqagiə. ɣkuməj akə darguamçnə dşaaiz abona-aha idərit qat.

— uabaqaz şaanza, guaqra ləmouma? — afərha dçaait.

— aguaqra hamaguəfəuə, aail... iəlxı neikuiçeiç.

— sab dəymazay ouououup. iaxia oyamqəraqa ahakıəmçə raxı ddəkuaagalap ha... apara hnanamgzeit...

apara stərpsax ha ahara-aqara znəpşuaz blala hbəqi qati dnarzəpşit. habəq apara aɣə da lamqajakua. — iauuei. edgiəgn məzda, dəşpaymazayxəci auayə

uañlëraj, — ihan iguë ialërsña dnaxaššaañt.

— xitakë ðjilalara ðeqoup, ou-amyëraqa daxiëjgo amš dara ixitoup, afa aƳëçueñt, — naci-çeiñt qanhatgñë, ykmëj dnaiab-jaña.

— uënan, sara mëzda, dzënxiaauazei? — ihan habëq iangñë iguë dalërsnë daaɣajeiñt, falla ixë lƳë tañña dquitza daxiëƳ-hapaz, dëzrëzneiz abara iërtozu iërmtözu zzëmdëruaz ykmëj, iab iyëmazara rguë iaxialdërsëz iyëmöëmxazeñt, axa aƳërgub-zëoi uazho ixiuartara uësqak iu-älëiçom ha iahaxiaz aaiguala-lan, — apara ansëramta sërfit, — aaižbeñt iguanëla.

— apara hara iuahtap, — ihan ubri aamtazë Ƴaañtiñt uanza ixiu-ëcua iƳaz qat, iguë aatguëroua-aiñt, iälaiƳë neixayueñt ykmëj, iguazhara uësqak nçra aimouñt akumzar.

— äñt, dad, iëmazar, aguaq-razë auayëi-auayëi ubas eicxë-raaueñt...

iërpszaña aja nañteiçeiñt habëq apara uahtap ha qat iihaz, — iëmazar iëñt, — aja açya šƳëiëmz ykmëj iguë nazyeñt iaraznak iagñentëxiñtalaaiñt.

iguë aaryëdeñt qatgñë habëq iɣajafa, — hara apara haztagu-foda, uara sukuguëomë isheiñt akuëmzar...

habëq iihaz iyëmëöixanë ixë naiëkuëñt.

— sara apara sëztada, ayku-on? apara sëmazar uara iuzëm-dëruëi? — xërkiagas iara dnë-qaiçeiñt, qat dënfëqapfaaiñt zna-zë, axa habëq iƳë pëmƳkua dëzläiërkiasha, lamësla daaɣa-jeñt.

— iuëmaz qësñan azë aup izë

sho, ari hara dhauoup...

— apara sëmazar işpa iësë-mtoz? iëuhë zaküëzei?.. uara uëua, sara sëua ha eilëx dhamo uma, uara duëuazar sargñë dsë-uoup; sara isëuou uargñë duë-uoup...

— aai, isëmdëruëi! — iguë ialsëz aayhanë dyagëlan amda eilxara dalagëeiñt qat, ykmëj apara šimouaz dërnë agurya da afitnaxën pëtraamtak Ƴëmtza-kua dxuëcua dñan, nas uës iheiñt ixë habëq inaiëkukñë.

— qati qanhati raçkësgñë uara sukuguëöiëueñt, uxxi zgë-eiñt, apara uëmazar saxëubaarëm ha sguë iaanagoiñt, aguaqra aƳë zzëmdëruagi uakum; anazën uhözar ubrëgi sadgëloiñt.

iaxipouho, dadxëeiñt, ajak usërnozma apara sëmazar, abart sëykunja snapala isfueñt kapeik sëmazar: anazën ha špauashoz, aƳëmuua reipš, uaramou, iszëmdërzo auaa apara dsërpsaxëu eñteñt!...

qati qanhati aainëkun, apsë-lak neihan apara šëmamëz ala ixë iërkieñt habëq, iërnoz, iri-mteiñt apara iaga ruëndazgñë.

— ðëmš aabziaxëeiñt, — ihan ykmëj, apara sëztarëda ha dei-pxixuëcaaua dëndëlçnë dceñt.

V.

habëq irziuëz jgñia iguë ialsit qat. — ðara ðoup xšaras isë-mou szëkuguëöiëua, uaha isëma da, spa dëqam, sëpha ha abja-apnë aifja edërɣalan rxë itaga-lanë ireihakuaz işbaşaz, işeiɣa-gaz argama iaaçërxëñt. — 10 maatk, 15 maat hauaja azgua-qnë ianaailaki idimërpsaxëuazar, nas izaauazei ari, akgñë dahza-psamzaap! — ihan iguë iɣka-

hait. açabərgazə, ayeifjagie
abkə iaqara hatər iəkurçon ha-
bəq. iara iguapxozi iitaxəzi rna-
ysan akə ruər, akə rhar şamuaz-
gie, uxaxie uəqəmf əqoup ha
bzancəkgie iaremħacəzt.

uajə aabəkia akuən habəq
iəj maqakua azyəbja aouəxər-
ta azauad aφə iganə 50 maat
ha itiinə apara aagan ianiitaz.

egiərt zegie bzioup, axa abart
aparakua səmam ha map zla-
kzei, dəpxamfozaap ari auay
ha, uik iguaxə pnajazo dqlə-
eit qat. qəkməj danca, ixə knə
dxuəcua aφharəφə daəfeit. qat
iəlaxi şeikuiçaz habəq ibeit,
iagidərit iguə nzərxaz, axa atə-
zla zənzagie ijerimgəeit.

— iaxia uardənkuaq amφə
aajgaroup, baba! — ihan ixə
qat inaiəkuikəit dlaxφəx, —
iumboi, hamş xuarqarua işəqou.
asə ououa auər qalap sənqə,
zaa hazxara amφəi aphi hadha-
mgalar uaftan huadayxap...

qat daara iəlaxi neikuçanə
ixə iguə akumayxa uəs iheit;
— amφəi aphi egiaurəm iaa-
gap. huardən xəioup, həkambaf,
axa sguə ialsəz uasharacə sta-
xəup...

— izakuəzei, baba, uguə iäl-
səz? azər dəuəghama, azər iä-
kum akər ucibama? — qat ia
ia dnapəylanə afərha dçaait ha
bəq.

mamou. azgie dəsmaçhait
azgie akunamga seimheit. —
nara iənuəz əp sənə ialsəz!

— iəzuzei, baba, sara?

— iənuəz uxəştma, iziənuə-
zei qkməj apara? dəşhaua iəzi-
az uzəmdənuəz... — iguə pşə-
ava, itjənuənuə inaiəheit.

habəq iəmənuəxa znazə daa-

xuəcit, axa nas iaja ərxaanə,
qat dərgubzənuə dnəkuləeit.

— İara iŋeionasfo azər dsəma-
zar isəmçaait, — iheit iara, —
sara xşarasi tənxiəsi isəmoç İa-
ra snapala isaaazaz İoup, um-
boi, abri ayənra; aguara əkrə-
qazar zegie İarə iŋəup, İara
İəxiəzala iəqoup, apara ştaxər-
gie İara İzə, dəφakə səmazar-
gie İara İzə...

auayəxpara habəq ija dtala-
zanə, iφərgubzənuəzanə qat iφə-
neizikəit.

— uəsçqia aφərkaçbeira xu-
artam; hauaja halnaxəueit, İla-
məsdanəφueit...

habəq iajakua irəzmərpsəφəz
qat iguals işəqac eitaanxəeit.
ixiasaqua iguə açə intahənə.

— map, dad, — iheit habəq,
— qkməjgie bzia dəzboit İara
snapala iəsaaazaz İeipşçqia, axa
apara şzimərpsaxəit, izban İka-
zar İara İzə içaxnə isəmoç.
znə İazguaqər ha şlanə...

habəq iihakuoz akgie ixə ita-
ləzoməzt qat, uərt zegie işəm-
çəz əçxnə, iguə dtaxuəcua dφə-
nə diəxuapşuan.

— map, dad, İara iŋəmaz uə-
rt aparakua, sara dəφazə işzi-
tom, anja-dəu İsəgəimərxaait
səsabiça, — dquənd-İəndua ixə
haraknə anja diəho dnaieçap-
şit.

— qkməj apara iharpsaxər
hakunagon iumuəit akumzar...
— daagurəm-İrəmit qat.

azənra inəçən aapənra İə-
kuləeit, habəq inaysti amxəit
ta eimərçənuə içənuə... — İa-
auəsura məcxuə uayə iguə aha-
rapə iəqan aamta, amra xaaku-
akəaraza ipxon, apsabara guər-
ənuə İəşənuə aφənəi İatara
İəqən, habəq inaysan içənuənuə

iəftaz amxə, araxu əkulan irku
 ahaua ianalaga, qara-yəqara aa-
 nda axipəjjaz ihaşşəp rhan, qa-
 ti qanhati akrəfanə reixapsəxu-
 kua aastərxən inavaləeit ʔnak
 ləjəmtan. eimdo akkara işəçaz,
 aanda qaçarazə irəxuartaxaşaz
 xıacək rbeit. dənəkədəzzalt qat.
 ʔyans ibziaxap ziguaxukuoz
 amaxukua alpşaan ikəʔo, iələ-
 ryərnə ikəʔua dəşneiuz, ifapə
 zəkugələz inaʔqian axəuħa x!a-
 nçə dəntalt. impəxiəlarəp iə-
 qaz amaxukuagiə daarzəbziam-
 xazakua dəşləeiuz, axıaca am-
 çə ixsanə ikəʔəz akduaxua açə-
 rərə dnakuhait. znəzaʔək ibʔə
 gəeit qat, ui naxəs izʔəmtəzo
 uaqə dnəftaxəeit. abar axərza-
 man, arəchara. akuşa-məkuşa
 abəca ʔo iəlaz qanhat dəyua
 daaizar, iafa deiyərʔaxua dka-
 ʔup. iurəzəz qanhat. rəcha, aki-
 azəha iləimeitəpən aʔəuara dala-
 gəeit, zguə aquşra zmaz qat ia-
 fa ibʔə aniaha iəla mʔədakua aa
 xəitən auayə iguə ntnafaarəpə
 daačəçit, — səpsit umboi, usəç-
 xraa, — iħan ibʔgiə naiərgəeit
 zxıaa raʔaz aʔamazay. qanhat
 deičakıə dʔəua iafa iəbəia dən-
 kədiçan diəma aynə aştə daa-
 talt.

iəqalazei, iəqalazei ħa dçaaua
 habəqgiə dnarpəxxəlt. deimakə-
 ciʔaknə drəma iaain aʔartaouə
 dnəkurçeit. — raʔa libəstafara
 açəxua puçeit, baba, qat! abas
 amca neicranaçeit habəq. apʔa-
 rakuei axurakuei rza iargiə dqa-
 zala dəqan dñaiəxuapş-yaiexu-
 apşit, qat iuara aştəra pʔan-
 nasgiə iʔa-iʔə ləʔaxa dquaqua
 dkaʔən. iəqəçoz. qanhat dcanə
 apsua ħakıəmk dizaaigəeit. ui
 didʔalan dixulʔuan akraamta.
 axa auəsuraʔə dxuartaxarəpə

dqalap ħa habəq iguə işaana-
 goz eipş akumkua, qat ckıa dza
 ləmçit amaier iəxiəz, agra iou-
 əit, dcərkiəua dqaləet. znəzən-
 la axıaa izʔərçua, iynəçqa ualʔə-
 ranə, pasa iıuaz, iħoz akgiə iə-
 ləmşo. afra-alaapk iayəzaz ar-
 pəs dəbzaxa danəqala iargiə
 ixə iʔəməoiuxəeit. iəlahı neičəxnə
 dlxumarua dəyʔo akumkua iə-
 qazlagiə aʔapsaxəit. iəkulaʔa
 azə danibalakı ixə knə dnəpon.
 ifoməzt, ijuaməzt, aguryara da-
 lagon. ħait əbaapsə, iuəxizei,
 uara ueipş iagiayə akuʔaxeit.
 umʔan ħa iguə zərououaşaz
 tənxa diboməzt. habəq iħəpəda
 daʔakə zzəmdəruaz iafa uamak
 dzikuguəoiəuaməzt, iara habəq
 ixata iakuzar, qat ifapə pʔa
 aaxəs ilakta aʔeitanakəit, iə-
 qazla daʔakala ibo dalagəeit.
 «isəməu zegiə ħara ħzə istaxəup.
 ləyəkunʔoup» ħa razhoz auayə,
 uajə,— xazə uca. dad, unxa-un-
 çəħa iabʔeigo dalagəeit. ari zən-
 za iguə ħanaʔuan qat. açəxu-
 ʔanə xuyək deionxəfa dnaxuan
 deiuaʔa ixə ibeit. saxiərtaxəmi
 aynartaʔə səzzaagəlouzei. səpsə,
 sənxa xazə scap, — iħan izbe-
 it, xutaaha akər iəməzar habəq
 iaaiʔganə, iafa qanhat diəmanə.
 rab ikiaptaxıə nxara dcaracə.
 ari aja habəq ianieiħa iguamp-
 xəeit. zənza ħaiʔəxaraxoit. nas-
 giə qanhat ara dəqazaait, —
 iħan qanhat icara imua dalagə-
 eit. eimaʔgiəxəeit qati habəqi.
 rab ikiaptaxıə diməftua. iafa
 diimto danalaga. xar zmaməz
 auaa iʔagalane diaʔajeit. ams
 iħeit, ars iħeit, axa psəxua iza-
 mteit. qat dcan asud aʔə daş-
 şit. uəs akuzar iħaibarəp iħan
 habəq dcan iəxupħa msuəst adə-
 rra iiteit. auəs asud axuapşnə

abas azərəzbeıt: «qat, habəq di-
aazazar azxoıt, xuta ha akğıə
iəmamzaait. rab ikiaptaφə ha-
bəq anxara qaiçaxeıt (attən kə-
zma axirgəlaz azə aup izərħaz)
aqnəφ qat uaqə dgıəl iəmam.
daφaqara anxara qaiçaaıt. sab
ikiaptaφə snəmxar qalom iħo-
zar, aφəxra azin iəmour parala.
qanħat iafa iaxı dcaait da-
φə xuəşəkusa habəq izə auəs
aniulakı aftaxı»...

asud abas anakurça habəq
daakuɣin qanħat napə iələeikə-
ıt. — isəmour zegıə uətanə pas
uqasçoit, sara sφə uəqazazarə-
up, — iħo diərgubzəoiəua ma-
cara, zənza ixə dteirpeıt. iafei
iarei bzançək izeinəmio aɣgia
rəbteheit. iguəoiəta başaxəeit
qat. iagıa ihargıə iafa iara iaxı
dizaagoz qifon, abaa-dəu eips
dikuguəoiəuan. iyonapək igu-
dəpsala adəşkuəonaz daakuxəe-
ıt, ynəda-guarada, tənxada-tən-
çəda. iəqaiçarəzəz auayə qəma-
zay rəcha. ixala egilşoməzt, ab-
ɣarak cxəraa diəmaməzt. dəqan
uəs iaxıəneipərxəua ha aua-
akula drəlan, bəstaxıək iφarçon
daxıneiuaz. akərşəkuskua bte-
sit, kurala iarpəs oiəoiuara dən-
tagəlt iargıə. iynəçqəpi ixıaa ia
ha ixədaxola ibeit ubri aamtə-
zə. ifapɣıə dətəmtakua iəkuir-
gəlo dalagəeit. pasa. φnak au-
əs. iuər, mɣəbteək ixə daməxuə
dəftaxon, uajə eikuknə yəmş-
xəms auəs iuərgıə ipərxagaxo-
məzt. danxuəc ynə xuɣək qara
irgəlaracə izbeit. axa iara iaxı-
taxəz adgıəl animou, isəxılakɣıə
səxiaait iħan dəztaxəz azə-yəqa
nəiəcərxəraanə habəq inaysanə
abaxu afapəφə abna ələrxaanə
kazarma xuɣək nəlaiərgəlt.

(ankıa abraqa aaptras irəman
iara ianfja).

abas qat iɣyan sapə aiərsit
iəlsa-iəlmşə anxara afapə ikəit.

VI.

habəq iynə abarça uəkugəlan
uanpşlakı, açlakua rəkuɣa axia-
aimqıə urəbtepsnə lakı xəsəmt-
ak nabteup uharəφə, abna axə
aalħho amardaraφə iubon xəbr-
ak aku. habəq iynəi ari axəbrei
irəbtaz abna, ckıa eiləukaarəφə
iunarəboməzt izakuφ xəbrou zə-
ku aapşuaz. ui inatxəkənə abna
ələrxaanə aradkua eicəxuxua
iara axəbra ubaanzagıə unazdə-
pşəloz atatənərtə ala, kzarımo-
up uharəφə vguə nazcon. zəku
aapşuaz axəbra qauar eilapsala
ixəbən. eikuatəza alyak iatxıaz
aqauar yazei, icərcərua aqauar
φəci axeilapsaz, eiləoiəraza xa-
ranpəlagıə məcxuə uəlapş inəç-
lon. φəc inxaz azə iakuxap,
ma uay oiark itxap rhon ina-
xuapşuaz auaa.

iagıəynən, iagıkazarman ari
axəbra. icəşşaanə, azəbza ynəs
iqaiçeit qat, egıəi azəbza aşə-
kusanpi itatən aarəxra xuɣə
aləiərtaracə amafənakua əçei-
çeit. atatən axıəlazənφə habəq
iynə atɣıa uəlapşuan. abla çarə
uxazar. aynə aştəφə iəqarçoiə-
rua zegıgıə eiləukaauan.

tətəmtanəa. zaa akrəfara jal-
cəlou ataaja eilgaxıazar eips
amra aφyəftnaxxıan. habəq iφə
xuda maquank əkuknə agıat
daatalan. dəşıaşaz aməquarəcə
abarçəφə daain dφəjət.

— iəqatçaxıouzei. asasja gə-
laxıouma? — iħan dcaaua inapə
narounə imakuan naləirkəit ia-
adələçəz aphezba kups.

— asasja makıana ingəlaçt
iħan amakuan iəmxnə dxənħnə

dnəynalt. aguguaha amca eikun
aynə aynuçqa. xyə-pflyək ahsa
eikušo aqəs qaçara iaƿən. ita-
xu-taxuza akutkua jnə aguab-
laa iançanə akəomura iəkugəlan.
dapa arbaon-dəuk aqə iaxaça-
nə iƿharɟiua axuštaara axaƿə
dƿan zəkuraxi ineixiou phəs ei-
kua abaakə. habəq ian ləx-quas
çaknə. deihtququla ahamamaƿə
akə ləzzon lmaorakua çarkua-
kua. qanhat iəboia ərxuanə da-
çakiəua eidara mƿə aaganə
aguzha abarça inəçaiəɟt. aynə
daain amca dnaxuapş-yaxuapşit.
axa ƿeifə eikunə ianiba, asasɟa
irzərfəz afəa afapkua axiəftaz
daain, ruakə aixajə inaxaçanə
iğəbbələua amca dnəƿhəƿeit.

habəq aomrei akuadəri aay-
neigalan rtəpkua rƿə inəqaiçe-
it, nas aɟə knəxnə aguaraha
eilaşua iknahaz akuac dnaxagə-
lan, ɟəxutək tganə, sak amxnə
agiama ibeit. — hkuac ajra
akragzaap, — ihan naq «eitan-
açanə amca iəçagiə irəomom-
aracə qanhat inaiədican dəndəl-
çit asasɟa raxi dcaracə.

asasɟa axiəftaz azal aqnə dan-
nei riartakua rƿə iəkuƿanə aƿ-
eilahara iaƿən. iəftazgiə agəla-
ra rƿənazərkəuan.

— makiana təmgəlargiə aam
ta iaxəmpazact, uxackə sceit,
fəɟup...

rguə izlaxuaşə ƿərguabzəoi
dɟajo dyarxəzgəlt. iara ubasqan
açaqəpi aɟ ala daaynalt, zaa ig-
əlanə zkaƿara iəndəlçəz iəxup-
lə məsuəst-ipə otar. otar dana-
aynalə bla-xaala iabazzei dnaio-
xuapşən, — uabaqaz ƿəla qa-
ranɟ uauazɟa zbon? — ihan
dagionaiəzçaait.

— sabauəftuaz, aƿə saftan,—

iheit habəq əzlagaraxi dşəqaz
atə mhazakua.

— uaala amaçuərtaxi hcap
uarei sarei! irzəuuazei art rƿe-
ilarhalaait! daxəxumarua asas-
ɟa rzə abans nahənə indəlçit ha-
bəqgiə iargiə. abarçaƿə iannei
rƿaankəlan atatən axiəlaz aƿa-
qiaxiə ipşua, eiƿaxutxutua pət-
raamtək igəlanə mazajak nei-
bərheit, nas amərdəuan inalba-
ait. amaçuərtaxi imcakua ayən
kua inarəbɟəsən, habəq iɟyaxər
otar inapə əkuknə rəbɟə nəça-
knə eiƿajajo axfəra şəqaz in-
talt.

aƿeilahara iaƿəz asasɟa ireiu-
az yəqa abərgɟa, apxia rƿeila-
hanə idəlçnə abarçaƿə iaain aɟ-
ardaomə inəkūƿeit, uərt rəftaxi
iaadəlçəz aykuən aquard aadə-
ləigan aɟ apəxia inargəlan dnə-
kuƿeit. ubri aamtazə adaxiə
otar danəyxala, — uaii, uəa
araxi, — ihan axiəftha dyəqçeit
aykuən.

— mamou, sara şpaɟom, uəa
uara usasup! iɟyaxər inapə nə-
kuknə dnaioƿeit, nas dzədgə-
laz abərkiəl imfxuəç nəkuikən
iƿərmənɟala dənəkədiaalt. asa-
mərquɟ eibəho, iɟqo-ixumarua
işƿaz, aguaguəm azna azə, asa-
pən, ampaxifə rəmanə asasɟa
rƿə ddərzzaracə iaait amaçuər
taƿə afap qaçara iaƿəz phəs-
kəi phəzbakəi. uara umsit, sara
səmsit ha eimakəua eihabə eiç-
bela eibarpsnə aƿə zzara iala-
gəeit. abərgɟaha hazƿəu ruazə
qazəlbaki uayə ɟpaɟpak iakuən
ləxuəla. ɟənamərko-aamərkoqə,
aha qax eipş iɟapan kəlfə, iɟə-
sɟa ɟialgiəlo egieɟ kuəçia uayə
şkuakua ləguəorak, dquəta-
psəto danɟajoz axaara zçaz, da-
ara uayə apsələk, uayə gubzə-

oik iakuən. habəq iəxupha ipa
otar abziaazara iəmaz inaala-
anə, Ƴəc ijnə aquan iaatərgaz
akutə psəla eipš, dtaxuza ija
dtan; ui uəsqaq xāara zčaz uay-
əməzt uayəfaləei baonia-baonia
ijafafaləei. egiei aukuən pšra-
ləei uayəfaləei dəzcəz iyəzja
dreipšməzt. abaakə, ixə-iƳə
kurəxuʒaza. avaraxiala irqiaz
isaʒina bluz eikuʒa, iƳərbəiaa
hənʒra škuakuala eibarknə
ilən, iəxuda taqaça, ija ianaalo
izaxnə. aʒla zmaz apxən polta-
çəia xəxi ilən. ui aukuən aua-
ye ipa qazəlbakı-ipa iakuən ua-
nia; ubri ašəkusan aqua ačara
ialganə aynə iaain dəqan.

qazəlbakı iƳə anizʒa, ampa-
xıfə aaiƳfua iaci iərfaz apsxu-
ra-dəu aaigualarlanə dnəlaʒəje-
it (dara auəxa habəq iƳə aple-
mara inein iəqan).

— astana rəcha darpəs bzian
ipsxugie xar amamkua iruit, a-
ʒja bzıakua iəmazaap, afərxa-
ʒa! — astana iafja aaiərfxu-
eit.

— astana ipsəxuara ibzian
iruit, axa uajʒta hcalargie ʒgia-
məzt, sab! — ihan iab dneiƳa-
pšit uania.

— iaşoup, hƳəjlara iaəmto-
up, haƳkua dharkuadərroup!...
— otar inaieiheit qazəlbakı-ipa
ihaz dnakuşahatxanə. axa aƳ-
nə asasja uəs işərməštuaz, irə-
kurçaşaz ahatər aƳə zdəruaz,
amaçuərtaxı aplemak ieips ico,
iaaua ibʒaz otar aƳəjlaraha ia-
pfərgaz aipqara dnəlaʒəjeit.

— makıana hzərguaqzei, ua-
ra umsiʒ, ari amş dəuʒza iaʒia-
qara heap! — ihan afəp qaça-
ra iaƳəz aplemaja aaiərccakrı-
cə ašacaha amaçuərtaxı dnəla-
ait.

— uxačkəsceit, iməccakən,
kakalk ikaanza, otar inaiəf-
tarxx iaaxalaz habəqgiə dnə-
heit. rkumjə, rkaba, rqama qa-
pakua, quənala iyəqaz rficarckə
ʒapanqakua rədhəlo, rƳeilahənə
iaain rƳartakua rƳə eitanəpa-
xt. habəq auatax dnəynalan ia-
adələigəeit iqarfarəpə eipš raz-
nəla iʒapaz, zəmƳə qouharxa
iəqaz akarual iaki.

— hait, habəq məzda, iuə-
mam ha akə əqamzaap? iuəzta-
da ari aʒakı bzia? daxıʒaz da-
giəyeixanə habəq iaxı inapə neirə-
xxəeit qazəlbakı. iƳakuaz zegie
rəlapškua aʒakı inakurkəit otar
iəda. otar Ƴərçəsə qamçazakua
akə əlpşəxunə deiyaʒəia aƳa-
qiaƳə atatən zraʒoz auayə diz-
pşua amaçuərtaxı dəain abar-
çəƳə dgəlan.

— aʒakı eiçoup, uxačkə sce-
it, aƳpəxuʒ əkupsanə iəlaaxəs! —
aƳpəxuʒ ztaʒ akalamgie aʒkia
gie neidkəlan qazəlbakı iiteit.

— ari aʒəp iakıəj zxsuama?
— iaʒambakua daxəyqala Ƴa-
aitit otar daxıapsnə.

— başa uaxəyqeit, abart rəj-
la aʒakıkua rəla akuən aʒəp
habəja raiaja izlarabafuaz, ia-
xeipš isgualəioit! — abans na-
hanə inarhə-aarhnə daxuapşua
dlagəeit qzəlbakı.

— ai guəfa, sab-dəu akuare-
kua atərkuja dəzlarabafuaz
aʒakı aup ari!.

— akər xara izxsəuou? —
dçəana dyagəlan aʒakı zkəz qa-
zəlbakı iaxı iƳaəixəeit kuəçia-
gie.

— xara ixəsueit, aai! aʒqıara
iuzakukər iavqıap ha umʒan,
agutaʒəia tnacqıaaueit! — ihe-
it habəq, aʒakı asampal daaxan,
akalam axə larxanə aƳpəxuʒ

nəkuipsan, inapə inəkuknə dkəlpşnə açəkiha aṗəneirxəit izi-
aşa aguaraandaṗ iiboz axah
şkuakua iarbanə. axa izakumə-
rleit.

— hait, sajəzaap, səlakua irə-
gxəit ubo, uaha sxəsuaṃ, —
iḥan aṗqıara iaxizakumərta
aaximzoiḥa aḥakı habəq inai-
iərkəit.

— — izxəsuaṃ ha ḥaḥan
ixaiḥəmət, ḥəmbəi aṗqıara iş-
zakumə? — iḥeit pasanaḥə ia-
ṗambakua iṗajaxiaz otar. aḥakı
narəḥərgalan inəimərqiā-aaimə-
rqio, aṗapafa qafə işaxuapşuaz,
otar iaarəmixən aguəṗṗiə dən
tapşit açxaara tazar zboit ha,
axa açxaara təblaaxeit iḥan
naq eitanariteit.

— eiḥəḥəif, sara salaxəsp, iə-
qanaḥə aabap... — uanza ṗəṃ-
tzo iṗaz qazəlbakı-ipa uania
habəq aḥakı eiḥəḥəracə naiədi-
ḥeit.

— uab ianizakumərta uargiə
iuzakumərta ṗaxafaroup! —
rḥan inaxəxumart egert iṗaz.
habəq aḥakı eiḥəḥənə iaaiḡan,
hatər akuḥazanə uania inaiite-
it, uania aṗqıara deixsracə ay-
nə abaqu inadikəlan aṗərma-
zeira dşəṗəz — uaagələf-uaagə-
lf, — iḥan iara iaxı iṗaaixəit
otar.

— uara umsit abnaxıxi iaabo
aikuaṗa uşəixsra!.. aṗaqıaṗə
atatən zraḥoz auayə iaxı dnarp-
şnə, inapə iəkuknə diərbeit.
uania ixə dyaxan otar dnaieḥə-
pşit ieiḥaz aaqafanə.

— iəuuazei, otar, auayə ṗqıa-

ras dqaḥanə siexsrəṗə, alaapḥ
səḥa qufəma! — otar ieiḥaz
naiəṃxaṗṗiədnə dzeixsracə iita-
xəz aṗqıaraxı dkəlpşua deitana-
ṗeit, qazəlbakı otar ieiḥaz dnaku
şahatxan uxəsroup ha dəxtei-
kəit, kuəḥia aṗṗiəḡi abziəḡiə
mḥakua dşəryua dṗan auayə
dieixsəṗṗiə dimeixsəṗṗiə ayba-
ḡiə izeipşnə.

— ṃap, uxəsəṗṗiə uanzəṗ-
qiā iaznəḡom, uxəḥkəsḥeit... —
atatən raḥara iaṗəu auayə ua-
niā dieixsər bziā ibo dşaqı-şa-
qio dəkuxəit habəq.

— işpaznamḡo uanza? zama
nalaṗqiā inanəḡoit! — iḥeit
uania iḥakı akəlpşra daquəḥnə
habəq iaxı dnəpşnə. auayə uiei-
xs ha işidərcaḥoz iḥakı açəkiha
intirḥeit, iab dzeixsəz axah şku
kua ixuaş-xuaşa aguta nticqiāa-
it.

— uaiḥta səṃxəsuaazar ḥəṃ-
bari? iaag aḥakı eiḥəḥənə! —
habəq iaxı inəirəxxəit.

— ṃap uai sara sxəsueit, —
iḥan habəq aḥakı aneiḥəḥə ia-
iəṃixən abərkiəl inəkuknə dkə-
lpşua daṗeit otar. aṃmtaz, iə-
raḥə qat ioup, dḥəṃfən ha də-
ḥḥə amaḡuəṗta ddəḥqianə dəy-
ua iṗaaixəit qanḥat. açəkiha
aḥakı ntḥeit, işərboz qat iṗəḡa
naiəṃṗəḥlan dkualaaua xlanḥə
dəntalt.

— aai, qat, rəḥa, uşpatadər-
xəei! — iguə dtaşua aḡuaḥ eim-
paa aḥta dəntḥeit qanḥat. aḡər-
qərḥa aṗṗabṗəi, aṗəuabṗəi eila-
ḥantə ḥəṗṗi aḥaiər ṗa inalələ-
eit.

ჭ. რუსთაველი.

avtandil dəbnalana dancos aḥəotkar roṣṭeuan izə iiyəz auasiat iquə

dṛeiṭ ubraqa iuasiat guaḡ aja aṭquə anḡarazə:
aa. aḥəntkar, sa səbnalt dəsəmpšaar zzəqamlo aoy izə
iszəmqḥait, amca səcrəzḡaz daxicalakı dəsəmpšaarazə
nḡa nəḥapxiəḡ epṣ, iqaḡa uara unəḥapxiəḡ sa szə.

izdərueit sara naq-naq uezḡiə iṣsanouəṭua uara,
auayquəṣ iəḷsom dḡaiəṭrazə guəḡ ala izəqou iara;
izḡuəonueit iuasharcə pləṭon iḥamto ja quəṣḡ abra:
«amcəi ayṗəḡrei ibṭnaxueit apsəi aṭeiṭ» ḥa iḥaz iara.

izban uḥar, amc izḡiəḡiə irxəup arəcharakua,
dəṣpakasəṭuei syəza. ireionasfaua aefarakua?
as səmuər irəlasxuəzei aḡilosofja rdərrakua?
uərt zahḡo ḡqazfa anḡraalarcoup əḡunei aqazfakua.

səuzapxiap apostolja abziabarazə iərhakuaz.
uərt iərhazəi, iṣdəṗxuozəi uara uxaṗə iaaugaraz,
abzieibabarazə uərt aṭja iasueit aḡuəṭtəxraz,
uara ixauəmqar. isəḷsom ḡara zmam aḡuradsərgaraz!

sara səzṣaz isəiteit amṡ saṡiaja zegiə səzlarəiaaiṣa.
ui iaup uay iimbo dueinaṗ iəqou zegiə rəcxəraay
iaṣa.

iḡabərgnə anja psra zkuəm iaup izrəonuoṡuo aḥaa iaṣa.
iḡə aaigzoit akəqənza, akə neigzoit iḡə rəqənza.

ianakuzaalagı egizəqalom anja iṭtaxəm akə.
ḡuil-ḡakəḡəi iaxua zəmbo zegı ḡanzoit, iaanxom uərt
akə

abla iagupxo zegı pəṣzoup ḡrədərxaloit, ḡrəṭtuam
azḡiə

adara, dəstaxəm itarnak azḡiə.

ianəudərlakı zegiə sanaj: səjgiara—uħaŋ xamçara:
psəxuak uaha ui iszamteit aja iəstaz anamgzara;
amca isczaz rʒagas iamaz ubri akuən—sara scara.
saxicalakgiə dara roumi ianbziaxa səpstazara!

akgiə iapsam aguəryara, iara ubasgiə aʒəuara:
zegi dararoup.uəs iuəzhazar, psəxuak amam aqamlara.
axaça-ououa uəsgie i ualəup aqhara uħa, ʒgiaʒəmʒara.
alaxiənça uay dzaxəpom, nasgiə iəlşom ui aʒcara!

anʒa iəla islaxiənçou, psəxua anamou, saxəŋ iqalaait.
guəronarəlagi smanʒalanə ubraxiŋ xənħra sa iszəqa-
laait;

ʒəŋə-ʒəpxa zegiə ʒguərono ʒdəura inacça abra ʒəzbaait;
sara szəzco xuəʒzak szəixuargiə qaçagas iszəqalaait

sguə iaanagom. iəuuəz xuartam aʒə ihapħa, ahəntkar!
sara scara uara məcxu uəlaxi eikunaçamaf ahəntkar?
uay dsəzʒom, ubri ztaxəu sakuəm, iszəqaçom açməħħar.
ubrəgi zdərueit, haneifapşlakı, haibarpxafap anarʒ
hneikuħar.

ataxə ixaməştra ui hara hzə xizəmzar igrazam.
aʒayə, amshayə, axuladhay, ui uayəs ħa dəpxiazam.
işpaqaloı uəs səiznəquom ahəntkar, sa saxiŋi ui dʒazam
ianaamtou zcartaxi izəmco axaça, ui duayzam.

ui dxaçouma aibafrəŋə zguə caz izəzo iħanə,
ikəqkəqua, zguə tamgəlo, apsra xıfafa iaʒħanə!
iħo xaça dəzlələipşmi aphəs iŋou adərdə kənə?
arħaraxiə axiz rhara ipxiazami zegigiə ireihanə.

iuzənqəlom apsra myanala uħa ubas xra ououalagie.
zegigiə eipşəup apsraŋə ixəçəououougie ikuadougie;
zegiə dararoup, anəŋ eidnakəloit iaʒəugie iŋougie.
xizəda apstazara eiħa xara eionəup apsra xizəlagie.

słaua-səpxafo iuashoit, ahəntkar. abri uapafua:
dʒoup. deitaʒoup ui auay apsra es minut iakuəmguəŋə-
ua;

iaaueit zegiə rzə ubri uaxəi ɸnəi aknə eidəzkəlua!
upsə tanə uanəsəmbax, izdərueit səpsənçə şkiapxua

ubri, zegi xlançə inazəftua apstazara səkunaxər,
stənxaja srəmʒəuazakua, sara aiba sşəibou səpsər,
uərt szəazaz rnapala psəmaŋala seilahənə srəmzər,—
srəchanafaait zegiə rəchazfo uguə, abri iuzaruər.

isəmoup sara amazara raja, xəpxiaɜara zmam.
aɾja irət axakuəitra, irət amazara egizmam.
irbeia zegiə aiba—ananamga, ubas egizmam:
sərgualafalap, sərnəhalap, səxiɜ irxaɟtrəm ɟgiara zman.

egizmam aɔiar guə ckiala anjeiɸə inəhalap sa szə,
ɟjei-ɟəi səpstazarei raxiɾ uha tənɸ sɟə sakuəitxarazə;
qahanəmɾi amca, ui işadərua eipɟ sambəlrəzə,
sara guək ala iaxiəstaxəu təps uaqə isourazə.

alafcara squəiblaait, iszəlaɟaaɪt ɟyanɾ laɟara.
səigaait ui sara ubraxi, səpsə iaxauɟa atənɸra;
mɸəha sara egisəznəmxaait ɾəc xuəɸəkɟiə aqara
isəitaait sara amɾəɟja isəlzərɟara apərɾa.

smazraxiɾi uəxazənəz kɾəutaxəzar ixieioup uara uzə.
xutək rət xnəçəkərtək zmazam, egie axuta—achakua
rzə;

smazara sguə azəbluam, iuəmaz ui uara, uxazə!
amca skərgie saləzgoɦagie dəqm uəda sara szə.

abri naxəs uaha iaayɟam sara stəzɪək uara uaxi,
abra suəhoit suasiat ɪquala, guənxarak qauəmçan sa
saxi,

ayəstaa iuəs qargie ixuartam, iara ubas azɟie iaxi;
isanaɟ, saja uərha, iouɦozei apsə, iəqou naq ubraxi.

suəhoit, ahəntkar, səɾkua ireiouəu fermadin izə.
ui eipɟ dtoumərgəlan, afa-laɔiəɾɜ kairɔ dɟamlarazə.
salɟəeit ubri suasiat aja ɪquə, snapala iəzyəz sara,
abar szaazaz, uara uaxiɾ scoit, zɟəzɾəm eipɟ unəɟnə
sara!

səguxiaaɪəmgan, ahəntkarɟa, ɪəɪaxi eikuəɪəmçan ɪara.
ɪeibga ɪəzyəda ɪəqaz, ɪaɔiaɟa zəɟəmcaait ɪəɟɪara.
abri auasiat ɪquə ɟəiyəz eipɟ ubraxi fermadin iiteit;
«isəziət abri ahəntkar kunagala» haɟiə naieiheit.
«uara ueipɟ amaç zua dmaɸəup» haɟiə daaɾɸxua
dnaɟajeit

daaiguədəihhalt, nasɟiə ɪapɟɾala alaɔiəɾɜ naq inkai-
ɾeit
eiteigəeit d. gulia.

d. gulia.

ka ma y ə y

acəpɽaxa.

VII.

dəryegı aquaqa...

«aamta ccaq̄ueit̄ məc̄xuə au-əs zəua rəzgiə, akgiə zəmuə rəzgiə. zegiə rzə eip̄šnə aamta ccaq̄ua icoit̄, axa zegiə eip̄šnə rxə irzarxuom».

abri aamta daara lxə ialərxu-eit̄ kamayəy: ayra, apxıara, aha-sabra uha daara ibzianə ilçeit̄, amala abəzɽazə, aurəsbəzɽazə, həra ataxəm, kər deiçaxanə dəqan. izban uhar kuəçia iaxıɽ iaalahauaz aq̄uəmzar uaha az iaxıɽ ilahauaməzt̄, azgiə iho-məzt̄ aynartaqnə.

ui mou akətangıə aurəs bəz-ɽa zhoz dəqaməzt̄, axa uezgiə ui aamta xuəyə ialərşanə bzia ilhon aurəs bəzɽa, ubri aqara lgueiləxra bzian, bayyədə ləlan azə.

ianaamtaz kuəçia aqua apro-gimnazıaxı iftit̄ arzahal jaguə-laçanə kamayəy lnat̄rəp, ləku-rəp amət̄riyaskə.

aamta ccaq̄əit̄, aamta aaıt̄, iaait̄ aquaqa acara aamta.

kamayəy fəɽza dgəlt̄. uajə çəpx ep̄ş aq̄uəmkua sən̄pa ku-

açiağıə drəccoit̄. aquagiə aua drəmoup-acxəraay drəmoup. zn-əkər daanaxuarcə dəqazar sən-ɽa uezgiə uezgiə aşqola daa-naxuəroup, ubri aqara cxəraaja ləmoup, largiə bzia dazəqaço-up.

kakalk rkən aliasgiə, kama-yəygiə, kuəçiağıə n̄wəjləeit̄.

fəkiəza aqua ineit̄, axuəlpazə baxua ixuəykuagiə kamayəygiə akino axiə ırgan asaxia bzia-kua ddərbeit̄.

adəryaɽnə fəɽnaça iceit̄ zegiə baxuagiə drəmanə aproginna-zıaxı. uaq̄a iərəulakı aihabə də-rban arzahalgiə nalərteit̄ azoiab ayra-apxıaragiə xar ləmamkua işəldəruaz nançanə, azoiabgiə dəldərbeit̄.

— uajə h̄rəxuap̄şueit̄ arzaha-lkua, anaqalnik okrugagiə abra dqaloit̄» l̄heit̄. «iaanaxuoi, iaanaməxuoi uajə abraqa eilha-rgoit̄. nas uajə-uajəstaxı faa-dgəlar ilahap atak »l̄heit̄.

abri rəzmərxakua ıcan ana-qalnikgiə arzahal iərteit̄.

rguə rtənynə iaaxt̄ baxua iy-nə. axuəlpazə eitarbaxt̄ aki-no asaxia ɽəckua ddərboit̄.

anərha. uaqə iərbaz asaxiakua
daaraza rguə laxueit.

adəryaϕnə ləjza icaxt dərya-
giəx iścacəz epş aprogimnazi-
axi. xulaanza ipşən uaqə, axə
akgiə rzeiləmkaait, anaqalnik
okruga ianaamtaz dmaait ui
ixaraxap.

adərxaϕnə eitacaxt aprogim-
naziaxi. xulaanza iřan uaqə,
axə dəryagiəx akgiə rzeiləmka
ait. dara reipş ipşkuaz rařan.
eibargurəm-řrəmua zegiə nəku-
çnə iceit.

apřəmş rzə ləbřonla phəsk
daadəlçən, (baxua iziəeihaz ala
uaqə azəiabřa azərpřio dreiuo-
up) iaanaxuazəi iaanamxuazəi
rəlalheit.

abri auəs iazəpřnə iəqakuaz
zegiə rϕeizərkən ilzəřryuan.

— abri-abri azəiab aabei bza-
kəi řəkusa zxəçua drədrəmkelə-
eit ləkura xuəřřoup azə. araqa
«apansion» aqnə ixuəřřou drə-
dərkelom, lϕəlzeilahom, lřə
dzaxələpřuam, uəs iəqç rzə
azzeiřa hamam.

ubri iləeipřəup abartgiə —
řhan řyək raqara axuřkua lə-
přiazeit.

kamařəř ləjla řhan, ari ař-
əiab ləkura daxəpeit. jeiza řə-
kusa lřəçəit, ləkura dəuup, lçara
mařəup...

— iəqalazei, çəpř daazgan
«aamta iaxəpeit» rheit, sənřa
daazgan «ləkura iaxəpeit», rhe-
it. «ləkura dəuup, lçara mařə-
up» řhoit. lçara mařəmzar řara
řaxi ui daazgazoməřt»...

— iəřtəřxəz auəs řələřarçə
suapə ianərçeit, uəs izəqalaz
ařə sara egisəzdəruam» iheit,
irələzřoz ařhəs.

— ui bzioup, axa iaanaxuaz
rəřlakua bəmřazeit, iaanamə-

xuaz roup zəřla břoz» anəiřa
alias.

— iaanaxuaz abart roup»,
řhan bəřyək, aayək raqara rəř-
lakua iheit.

— art zəřlakua břaz zegiə
tauadəi aaməstei, aficəřei ro-
up. uəs anakuxa «tauadəi aamə-
stei aficəřei rəphəřa roup.
araqa iaanaxua řhar, hara an-
xəřa amala aqabaa hřə iahar-
bozəu, iheit alias, axa iaja
zahauadaz, ui ařhəs dnəřiařən
ləřtaxiřa dceit, ailas iəmala
iϕəizəmfua ua daakuxəeit. iəç-
kuazgiə iximzəiərfeit, axa iə-
rkəzəz.

— ianbəkuař bart nřay izři-
ampřua hřələpřřei harei akə
haneiqunago!?» iheit alias iguə
pəřřo.

— ubri aamtagiə ubaxra uə-
qoup, iheit kuaçia.

— uara, abri eipř ařarakua
řərquaçəif, auaa irəřklapřua iə-
qoup iərharif, iəruazeif řa.
egiert řəqazaalakgiə uara, kua-
çia, amalagiə xuəřək uřa řřia-
řa uəqoup» iheit baxua.

— řřařřei ařiəi, arti harei
əkə řaipəřnagndaz, iəqalalak-
giə», řhan kuaçia ainəkuçnə ba-
xuaraaraxi iceit. adəryaϕnə
ianaařa aynəqa ixənřeit, rřə
rguə ařmařnə, urəsər řak rələ-
mçua.

abraqa taçřuagua dnapřən
aliasəi kuaçiei kamařəř drəb-
řargəlanə iřaauaz anəlba daara-
za iaalřəməřixəeit. ianaařəř
kua dnein lřuəřə daaguədəlka-
it «naxəeit, zxuəřə qara dəqan
aynə danaailakı řan lřuə řalsua
uayə ibaxiəuma, axa bara uaqə
brədrəmkelakua baxaaiz řan lə-
psra bbanda břuə bəřo çəpřəř-

tei brēmoup. sənpa ma brədər-
kəloit ha səqan...»

—nan, bara bəmīan sara ay-
nə sşəqou ubra iddərçə aqara,
uezgiə isçoit, iheit kəmayəy
lan lguala xuəyək iaalərkuada-
razə.

—uigi zdərueit, nan, axa...
lhonə alias daanəikəlt «znə ay-
nə hneip, hnaṣap, xuəyək hap-
sə hfap, nas hjaialap», ihan.

—aai, ubrəgi çabərgəup,
axa sguə aaibakla sqalan» lhan
lpaanəlkəlt.

abraqa ubart iṣaauaz ldəruaz-
la eiha qədala rxuə bzianə irx-
əianə iləman. abonaa ha rṣə
rnapə dlərzzan, rxuə inaxalər-
ṣeit, tənq krərfeit, abri eipş
iaxızzar atənqra.

alias iṣəiznəmkəlt. abonaa ha
aqua iəzoiab dəşrədrəmkəlaz
aṣə ahara dalagəeit.

—uezgiə vbas ilərtazei haz-
oiab? çəpx «aamta iaxəpeit»
rheit, sənpa iəqalazei zərha?

—sənpa iəqalazei rxə zga
şa, iəkuəzxəşa qaləeit.

—uezgiə».

—uezgiə bəmboi, çəpx aam-
ta iaxəpeit, rheit, sənpa «ləku-
ra iaxəpeit», rheit.

—aait uərt açartəşa-gaja
«xəparada» akgiə zzəmdərua,
izçəsua iaxzərpəşa aamtakə
anja hazşaz irguədəitlaait.
lhan dliua aynə dnəynaşəlt.

—sara səuayəzar, ubərt rgu-
aor aqnəṣ, kəmayəy xuəyə dça-
radanə dənsəquam, iheit kua-
çia.

—sara şəṣə xaimçeit aku-
əmzar abri aqara auaday dala-
loməzt, axa ui uayə ihəṣə dazə-
zəryuam. «afa icaşa da ialagə-
lom» ha qabaas ui iədzaarən

ixəigaanza dzaftəmçəit» lħaxt
taqguagua.

—ṣgiaras iəzəuzei? auaa
bzia dədsərhait, iheit alias ku-
açia iaxı dnaxiapşnə.

—uuəgi çabərgəup, axa çəp-
xəitəi uəzdənjalaz auuəs akgiə
axəuzalmərşaz aup sguə ialou.

art axəlapşja zzəqou tauadəi
aaməstei rzoup. uərt rzoup au-
əs zərua. uərt rçeiya roup açə-
ra zdərçə. uərt uanraclabə ui
şuəxiuaz zdəruan.

—ui aṣə bara bçabərgəup,
ibəmaskəuam.

—iṣpa səmoukəueit, uərt an-
xa ja irəkuṣanə auəs şəddəruə-
şa ahasab aup irə mou, çarak
rahtap agiip ha akuzam.

—anxa ja irəkuṣoit, anəlha
uaja iaəsgualəit. guəp, mar-
fan dərmit iahtnə anayalnik
filipoviū guəpaa rəstarşən a.
babəz dəiəkuṣeit rheit, kuaçia
uara uəmsaait, ubri şəqalaz şha-
uhara uəbra uakuṣeit rhoit. ub-
ri ajabṣ hnalənanagalar izdərua-
da apīma phəs xuəyək lguə
lxəştər» aaiguaxuən alias.

—ibzioup nas, ihan kuaçia
ajajara dnalagait.

—uaja xiəla ipəsqoit, zənza
ṣək uaançasəif!

—babacei bara! abraqa baazər-
yəif, axəlapşja anxa ja irəkuṣo-
it bhon, içabərgəṣqianə uəs
iṣəqou kuaçia ihoit baazəryəif
abraqa», iheit alias.

taqguagua daain raaiguara
daagəlt. kuaçia bṣə agiəi iheit.
axa dəmṣeit, «sgəlazəait» lhan
uaja raaiguara daagəlt.

nas kuaçia iaja aairṣəct:

—ui səiərta iqaləit. guəp
aizara dəu əqan. anayalnik

filipoviy oyamyərafi daait ubri aƣnə, ianaaxula marfan dərmit iahtnəqa dəigəit istrakua şəicəz.

daara yara bzia iuəit dərmit ubri auəxa. ayara işaxapaz aƣkər ceit. azəabjei aykuənjei zər dərkuəşeit. anayalnik daaraza ayəjnə dəqan.

izhaz dsəzdəram, azə astarşən babəz daara dkuəşay bzioup ha aarələieit. ari filipoviy iləmha itasit. «uajəɣia daajgaroup, dərkuəşaroup» ha aƣfra ialagəit. dərmitgə ukuaşaroup ha idəicəlt. nas daakulan akuaşara dalagəit. zənək dəftəsaənə akuaşara dəfən ainqiaɣagə zənək idərdədzeit, ała zhoz rakuzr—idərkiəkizeit...

ayə iaganə igələz anayalnik, iixuəcx zdəruada, daalañanə dəşəpsuaz babəz dkuəşo dfaɣxərɣua, uələpş ixiəmzo, dpəruama uharə ikəltkua pərpərua iharəknə, izara eiɣtaşala ipazamarkətəlla iaaxəstap uharə. ixtərparkiakia ayəxuəi aƣaɣkuei aailalan abarəa zmou axəlpə qiaɣiakua reipş iƣaƣaza ixə iavapərua. ifəpə iaaxiəifuz uələpş aximzo znə dfaɣxərɣua, znə dəkugieɣua, znəxgə dənkapəla nəqəo, uəsəan dpərnə auada —ajyanaxi dcoma uharəpə, daaivəlt anayalnik.

ari eilañanə igələz anayalnik uaha izəməyhazar akuxap, dəu-uaza dəpan astol dyəkupəlt, uaxiənɣi dəuuaza dəpan, ipərpərua iaavalaz astarşən iəxuda dnəkuəit. ifəpkua iəxuda inaxfənə.

ari oməla irbeit uaqə igələz zegə. igayamknə iaanxəit.

aamta — zənən. adaxiə iəey nə iəaauan, — məcxuə ixitən. dərmit iəpsua uaqəq-dəu amca aguguaha itən, uardən bzakə qalap uharəpə aməpə tətən.

—aa baapsə, naq auaqəq dtaɣ— ha azə iblə aarəlyəit ua igələkuaz.

zəblə gaz iblə aəəxua aapɣaanza, iara babəzgə ui ixuəc nə iəman uharəpə, afaəsta eipş dənkapən, auaqəq dəu dnadpaləit. aşəjha ixə naləirquən, anayalnik dneixəiryrən, amcaxi iƣəneixəit. ubri aamtazə axita-iaknə istrakua rəua azə amca iəƣhagələz. ui aqara zəşoi, alias ui uargə dəudəruəit, enuki ha agolaa axif eipş dneiməasən, amcaqənza dnəməstkua dna-iaxəit iara iaxi... daaikuəirxəit.

—ui azə astarşən izəruzei afaɣiə?» ha alias kuəcia dəizəait.

—ayə iaganə iəqaz anayalnik iəqalaz ha akgə izeiləmkəait iara akgə anəizeiləmkəa, agiərtgə egirəmheit.

—afərxəa iakuən ui astarşən, azyəbɣaa rəstarşən akuəc-nia iaəməstaxi abri daara axə-çara bzia iuəit iheit alias.

—abri anayalnik iouma azyəbɣaa rəstarşən iəsəz lhan dəizəait taqquagua.

—moumou, ui dəfəzən, ui qeyəlev iakuən.

—nas anayalnikɣa zegə aap-kəma, anɣa iəraapkaaitə» lha xt taqquagua.

—uərt raxiɣ iaap-kəməz ha azə dsəmbəit. çəpx apxən uəs dəuk aəəxuala abɣəuaa reizara qarəit məku auəsharta-ayə. ajlar eizənə anayalnik izəpşən.

ləbɔ xəltit.

uəsɔan naqalnikəs iəqaz kə
likov ha izəpxioz iakuən.

uəs işəizəpşəz azə ibɔə gəeit
— anaqalnik daaueit ha. zegiə
yagələkueit. ianəpşə anaqalnik
daaueit içabərgəɟqianə. daaue-
it, axa iɤə dasnə dəynə daaue-
it astrazkuagiə rajazanə iəcə-
up.

— abri exia dzərkıərsianzei?
rheit ua igələkuaz atahmadɟa
qoukə. «daara çarək ioup» ha-
giə azə inacəiceit.

uəs şərhoz daarzaaiguazaxə-
eit, axa iɤə axə axiaanəimkəlo
uamala irbon. zaqa iɤə axə
aanəimkəlara, eihagiə dasnə,
imahməz arbanə ajlar reidguə-
plaraɟqia dalalt. istrazkuagiə
rnaqalnik ajlar rəgutaɤə am-
ya iələixəz eicərxuounə inanəlt.

anaqalnik dzənqiazəi, inpa-
zəi eiqaranə ajlar rəguta dnal-
st. pətk dnaskianə deitaagiə-
ɟən dəryagiəx ajlar rəjpara ar-
banə iɤəaixoit. astrazkuagiə.
aaxəhən rnaqalnik iaaiftalt.

— aai İanaqalbeit, ayə da-
ganə dəqoup, hanirɟoit!» ha
azə dəynəɟaait. uəs anaqalnik
iɤə daaməxazakua deitaarəla-
laxt.

pasa danrəlaliz ajlar rgua
rɤpanazaməzt, iɤə axə iznəm-
kələkua drəlaliz qərfeit. uajə
uəs iqamləeit: aihabaja osman,
kıagua, habəq. guaqə uha ajlar
inarələhheit.

— İəis zan iləeipşəm! dɤəj-
hanə naq dkaɟəɟ — ha.

— zaaiguara dneiz iɤə axə
iasuan. aguqama uha, iara iaa-
xozgiə rajanə uəs drəzɤəjəm-
xəkua ajlar dnarəlsua dalagəe
it, izban uhar, astrazkua iəva-

gəlt naq-aaq.

İaba zkəməz auaa aguərki-
ha raaiguara iəqaz aguara ina
sən ipəxxaa inəkuça, aɟyankua
yalhanə astrazkuei iarei inarə-
jləeit, nas astrazkua, aɤəy-
ukuən iəvagəlanə aɤəxaja da-
nərgo eipş. ineiəvagəlan, iəxa-
nə rəftaxıqə, oqamqəraqə,
idəkult.

ajlar çəsən iəftalt. aɤɟa, aİa
qaja uha azgiə daanəmxakua.
uəs zegiə haibarçəsənə oqamqə-
ra hneit. sargiə ubra srəlan.
hara hapxia iara dneixian. aka
zak soɟna iɤəz uha, nas agaɤa
xiəɟa asalatkua uha aguərki
ha rɤpaahabɟarəɟən. haaiquər-
kəit..

— nas abart reipş iəqou axə-
lapşɟa rɤə akuəzma səzoİab
açara loup ha uaxguəoıuaz?!»
İheit taqguagua alias İaxı İxə
narxanə.

— ui sara isualzaait. kama-
qəy dçaradanə dənxozaɟ sara
uayəs stəmpxıazan. İara ui
guəryas İləmkən», İhan kuaçia
dyagəlan auəshartaxı dceit.
«kər çueit uaxı səmneirɟtei»,
İhan.

VIII

kamayəy İguəİaja axuə- ykua akİno dİərbeit

kamayəy aşkəla daanaməxu-
akua ləftaxıqə danxənhə, pasa
eipşəmkua İɤadcalanə açara da-
İagəeit, aqua aprogimnaziaɤə
izçakuoz azoİabɟa draclabuazİa.
abri aɤə daara dİəcxraauan
kuaçia.

znə ayra apxıara İguə anar-
ɤəon, dəynə dceit axuəykua
axəxumaruaz adaxıə.

axuəykua kamayəy İneİra

daaraza eiguəroieit, izban uhar, aqua iəlbaz ayənkua, aulicakua, jəmzada — mcada izərləşoz uha rpe, aiharak akino-matograf apə asaxiakua iəlbaz rpe axiralhoz azə. uəsgie lara laxpəxk lakuən, ui danneilagi axuəykua rəxumarra eiha eionxon, rguəronara, rəyqara jazhauan.

axuəykua dəşneiz eips asaxia iəlbakuaz rpe hahha dərəkəit. asaxiakua rtəzla eiha rguə iaxuon.

— ilashaxeit uaha işpa las-hoi» ha dəşxuəcuaz, agaraxi danənapş apsthakua neiləs-yeləsua ilbeit. daaraza danrzəpşə akinomatograf apə ilbaz asaxiakua ireipşəz kər lbeit.

— İnapşəf abnaxi agaraxi, amşən inaxəkla xəxi — İhan İnapə nalərxxan apsthakua raxi axuəykua nalrəpşəit.

içabərgətiqianə. amşən inaxəkne, xkə-xkəla eipsəmkua: akə amra axalaşuaz iquaşnə iquamləzla iəqan, pəc iaaguə-lərxəz abamba bzia eips, snəla-pəndaz uharpe iquaxunə ikədən pərçəsra amamkua, amra aləpşua; dəpakəx iaha iazjəikuaranə ui inaxəkla ikədən. ui aşkuakua eipsitiqia itənynə. qarak ifakugəlanə iəqaməzt. qara neirtak amanə, szənazandazha ineiuafta iccakəuan.

dəpa pəsthakuak iaha iaazjəşla, uərt pasa zəzbaxu shoz apsthakuei dərei eibamədzola, qara znə eibabaxioulagie rpe-qamçakua, inarxarəfta irəvsnə icon. ixtampşzakua.

dəpa psthakuakəx azəbonə kapsaz eips ixaxaza, ineivəs-aivəsua uərt irəvan inaxarəfta. znə zənlagie uərt zlaço, amya-

xiala iaarpəlo, abant iəqarço, rguə itou, rpezzərkəua aabandaz rhofta.

ubərtkua zegie rəçaqa, amje-jyakua amşən aqənza inazo, açarmakia axuapşpə axarpanə, alaxi eimərquəpne apəftakne laquə ikədən, «fara itaxəu jəula, sara ləspərxagamxan» ahofta.

ajakala abri aamtazə, aamtagiə amra anəntagialoz akuən. ubri hazləjajo ajyan aganaxi apsthakua ineiləs - aailəsuan, ineivəs-aivəsuan aotba dəukua reips, uay-iguə iaxuara eips saxiakua hzəqaçozar ha rguə itazla.

bart reips aan kamayəy axuəykua nalrəpşən idlərbeit. axuəykuagiə ari uaməfta ibanə rəla traə uaxi apşra ialagəit.

— ləpşəif apstha şkuakua inaxəçnə apstha jəş apə auay-eiçha dəu iəkuəjeu, ipənça zaqarou jbou? iaronə napala ifaki ikəup, işəjbo eips iguə iəpannə dəftoup: aotə dəzmou azə iakuxəp» lheit kamayəy.

axuəykua napşən içabərgətiqianə az dəuu3zak dəftoup dəjoufta. «upşəif, uəpşəif, ipənça, ifaki: izakia zaqarou uəmboi? aa, ipəça zaqa eilayəu» ha azotabjei aykuənjei deibadərbon.

azə «ui dəuayzam, dədaup zaqa ddəuu ləmboi?» lheit. ajak ala axuəykua zegie agura rgəit uaqə azə dşəftaz.

ubri aftaxi inalrəpşən idlərbeit ubri auay iəftaxifta inarxaranə pəuayək ifaki ifamxə iəku-kukne abri auay dəu3za dşəqon dşəauaz, lakgie iəcən.

— aa abni ala açəxua ərkiakianə a'pəuay işiftou» rhan darə darala eibadərbə ialagəit.

— uajə ləpşla, aioraja eiku-
lar irzeibaua aabap. iəjou dēm-
pəxar dəifər qalap» iheit azə.

zegiə rzəpşueit, irzeibaua aa-
bap ha. aƳəuay kər danəizaai-
guaxa, iəjaz daxicaz-daxiaaz
rəmbeit. «dəbnalazar akuxap»
rhan axuəykua aaibaruyueit. ub-
ri aamtazə aƳəuaygiə daxica
rəmbeit. «ui dəistalazar aku-
xap» rhaxt, (ari qazça apstha-
kua rsaxiakua rəpsaxt).

aftaxiə inalərpşən idlərbeit—
ɟ-dəuzak aƳəyakua axaanxa
afxə iəkugəloufa apstha iəku-
gələnə dara raxi işəpşuaz.

nas axuəykua dara, rxalagiə
irbo ialagəeit. xkə-xkəla asaxia
kua: 3-dəuk aƳə phəs xəɟ-də-
uk dtagəloufa rban — ui zəz-
lan loup» rheit, ajkua eikupo-
la, Ƴəuayək dəƳqiaƳqia dnei-
uafa, yəqa auaa alaba dəukua
knə eiƳagəloufa. qoukə akam-
balkua çahanə irələjaouafa,
Ƴəuayək ataruei knə dəyua, də-
ƳqiaƳqia dneiuafa. aƳja agu-
guaha ui iəstoufa, ubas iəçagi-
giə.

ubas axuəykua abart asaxia-
kua irəxuapşuan amra ataɫara-
xiə ineixanə apsthakua rəmpə-
çazaanza.

abastoup işəqou akinomoto-
graf aqua iəzbaz. axa ui eiha
eilgoup, asaxiakua aaigua iuə-
it. ipşzoup, iəudərja uaqə isa-
xia ubar — ui ala dəudərueit»
— ha ralheit.

— pasaza iaabaz auay saxia
dəu, ddauup ha zzəbhozui ala
uə xəxi ajyanaxi dnazgazei?»
ha iləzçaait.

— adauja abnaƳə, afxaƳə
iəqoup ha aup işərko, axa ui
hara iaabaz ui ddauzam, amala

adauə ha izəstou isaxia kər ei-
pşəup», lheit kəmauyə.

iəçagi iakuəzgiə iakuəməzgiə
rzə azçaarakua anləta, lara iz-
ləldəruaz ala uha, ilzəmdəruaz
ala uha, amcəi açabərgəi neic-
çaua zegiə ratak ralheit: ada-
uja raxuəs akambaf dəukua
rzanəup, uərt rəla ijaoruoit, uə-
rt rəxşkua fəpəs-jpəs irəmour;
aƳ-dəukua rzanəup, —uərt irə-
kuƳanə apsxurakua rƳə idər-
xumarueit.

egiərt iəqoup dəryagiəx auaa
ssakua. uərt raxuəs irzanəu
aqmei auasei roup, — uərt irə-
çalanə irjoit. Ƴəs irəmour jaku-
oup. uərt akuadər xuəykua rə-
kuçanə apsxurakuei aɟarakuei
rƳə ikualaaui, inkuarəça-aaku
araço ataruei nəquərgoit.

abənuayə ha zzəɫhoz ui abna
dəloup, uayças dəqoup. axa
daxirəu alaskuəgu eipş azas-
kua iguə iələhhoit, auayə dəi-
bar dəknə dəigoit.

zəzlan — ui azə dtoup, dəp-
həsəup, ianaaxulalagi naxəs azə
eimguərfəpo dtoup, lƳəlkuabo-
it, auayə dəlbar dəixiənhaloit,
lhan, nas ajabjkua dənrelanaga-
lan pətrak dɟajon, — aftaxiə
dənxiapş-aaxiapşən, «eilaɫəit,
ɫta haynkua raxi hcap» anəlha
xuəyək aɟəuara dalagəeit, «sɫo
it, səmala səzcom aynəqa» ha.
dəƳəzgiə uəs lheit. — iəlhaku-
az çabərgəu qfa axuəykua lanə
rəynkua raxi izəmcəo ialagəeit.

yəqa-yəqala inaskialgo rəyn-
kua raxi iceit. aftaxiə lara iə-
ləz largiə dajto, dalagan, ləma-
cara dəmceit ləynəqa. ubri aam-
tazə alias azəiab aynə danəia-
mba. dabacei ha iƳaaixan, xuə-
yək daxiaaskiaz guəla zəiab-

kəi larei şaaiuaz ibeit.

aguəla zoiab ləynə daanəiə-
tən, iəzoiab aynəqa dəigəeit.

auəxa axuəykua rəynkua rəpə
iṛanə kamaŋəy akinomotograf
ha idlərbazəi, nas ajabŋkua iṛa-
lhazəi rtaaja ianrarha, — zegiə
iqarfon.

ari zahaz atahmadaja «ubri
axuəyə iləlçua hambakua anja
hauəmfən», rhon.

kamaŋəy auəxa dṛanə labəi
lanəi iralheit axuəykua «akino
motograf» şədlərbaz, nas axu-
ykua iralhakuaz; ui iaxqianə
axuəykua şlaz, uərt mou largiə
dəşlaz... — «aai dadxait, bara zə
nzak mʒəlak bakuxait, habaxu
znə abra dṛanə ajakua ibeihoz
çabərgəz qəbfama? ui adagiə
dəimbact, zəzlangiə, açangiə.
uərt lakup, mcəup» iheit alias.
— habaxu sa səiŋazar, sargiə
axuəykua zŋeit lheit kamaŋəy.

XIX.

azə iafəz ipsə azə itərgoit

pxənran:

aşoura auaa arguaqən, kuak
anbahzourəf ha lassə-lassə aj-
yan iaçapşlon; pəsthak aaxəm-
loif, kuak hzamuraif ha iguaq-
uan.

akətan auaa anguaqza acunə
ha qahçaroup, ha ineibərha-
aaibərho ialagəeit. axa uaanza
inamgakua znə iaimay-eimaŋan
akua kədəyərnə aura ialagəeit.

uaxəkəi ɸuakəi akua iaquə-
mçzakua işouaz iauan. azkua
xəçəit. fta aɸaannakəlandaz
ihazxoup rho ialagəeit. axa uə-
rt irəzçaaudadaz.

— azkua anxəç, fta hara ata-
xəm.akua aura iaquəçueit» rheit

amşŋgiaɸə zdəruaz atahmadaja.
axa akua zaqa iaquəmcərəz eiha
aɸarəomouueit. aɸarəŋgiazeit—
pŋaxa-pŋəms iaquəmcçzakua au
ra iaɸən. «azə azə dafəzar
akuxap, qara dxəkunaŋlaanza,
ari akua aquçuam» rho ialaga-
xt uərt atahmadaja.

afəms rzə aarlaha akua aax-
kueit.

ubri aɸnə axuəlpazə ajabŋnə
iaarəlayəit rguəla akətanɸək
arpəs bziak xaləlha azə azə da
gəeit ha.

adəryaɸnə ajlar eizənə apş-
aara inalagan, qara aquaraɸə
paŋk daçaguanə dşamaz rban
daçəxnə dərgan dərzəit. ubri af-
taxi azə iafəz itaaja, itaxja,
iəuaaja, iəkulaaja ardərri iəqar-
çaz ala yba-xpa kəta eizeit, azə
ak zlamaz ala, abra eizaz zegiə
işpşəu ala, mɸa şkuakuala ei-
lahan.

azə daxiafəz atəpan, nəŋŋ-
aəŋ axxia bərən bŋəndanə. aj-
lar rɸeiysənə iɸeit, rəbzayək
nəŋŋ, rəbzayək-aəŋ, apxiarcei
ayamguəri arho, ŋa ho, einqia-
nə ikuaşo, ixumarua. zəgi rei-
ha abraqa ihaɸəu — azoiabŋei
arparŋei axidərkuəşoz abraqa
kamaŋəygiə ddərkuəşəit, axa
auaa lərgayamkəit: məiɸŋa dku-
aşəit. ui ləips uəqa azə dəş-
pazəkuaşəşaz.

azə iafəz * iəlai-ipsəi reips
iiboz arpəs kuadac hata ɸəck
akə ztarəmpacəz iəmanə dnə
kər azə dnalalan, ahata axxia-
ɸə şaŋa iacreiheit, axə aapər-
tlanə azə inzaasələma uharə
inəqaiçait. nas ahata axəkna
dnagəlan azə iafəz xaləl iəxiç
hanə ibŋə nairgəeit:

qəm, xaləl, uainə abra utal, sara uəsɟəmɫan, iəubac kuadac soup, ujeiɟəi raxi uzgoit, iuəmboi, uara uzə zaqayə uaa ei-zanə iɟou. iuəmboi uərt zegiə ʃəuɟo, iʃəxumarua! zegiə uara iueiguəronoioit.

uaai, qəm, xaləl, uəsɟəmɫan! ujeiɟ axi uəzgoit anəiɦa, ahata psaha zɬə iɟəz xuəɟək iaim-guaɟla ibeit, ipsə abra italt iɦan, afərɦa dnamɟasən axə aa-ɸeiɦeit, xxia ʃaɦala. nas azə dəntəɟən ajlar dnarəlagəlt.

ubri aɫtaxi nəɟ iəqazgiə, aarɟ iəqazgiə zegiə rɸaaizər-kən, eilagəlanə ixumarua, aɦa-ɦo, ahata zɬəz rapɬia dnargə-lanə apsə daxizəzaxi inəkuləeit.

— uaala, qəm, xaləl utəp-axi! uaala, qəm, ujeiɟ axi» iɦon ahata haraknə izkəz kua-dac.

uəs azə iafəz daxizəz anəɦə-ntraɸə ineit, abata zɬəz kuadac anəɦəntɾa pətk, aaimirtətən, ahata axə aapəirtən: «qəm, xaləl, utəp aɸə uaait, ujeiɟ aɸə uaait!» iɦan ahata axə naɟ xu-əɟək inɟəɟeirɫən, iaimgueir-ououeit, «apsə itaz» uaxi iɟə-ɟalarazə, ajeiɟ axi ineirazə.

— ujeiɟ aɸə uaait, qəm, xaləl iɦan anəɦ aaiməipseit kua-dac.

abri aizaraɸə kamaɟəɟ kua-ɟia uajɟ aakiəskia xu-dəula ia-aixuaz aɸə dakuərɟanə daaigə eit, sedla pəʃzak nakuɟanə.

abri aɸnə kamaɟəɟ pɦəzba maɸala deilahan. təpha nazak ɦeipɟ dəqan. lara bayɟəda zlaz azə lakuen, axa lara dzəkuɾpaz aɟgiə daaraza bayɟəda zlaz akə akuən, pagia-pagia inəku-gəlo akuən iɟnəquoz, uaxəna-xuapɟuagiə daaraza ɸə-pəʃzak

akuən, axa abay ialaz uayə ckia izdəraməzt, iara ubəs kamaɟəɟ giə dəɸqazoup rhon, axa ckia dəzdəruaz maɟən.

ajlar zegiə xənɦnə rəɫtaxiɟa idəkuləeit: abraɟa afaɟaɟagiə rajan. axa aɸɟagiə maɟməzt: xaraɸ iaait, qoukə neiɟajəit, mazaləɦa kamaɟəɟ ləɸqazafəi, lɸə dzəkuɾou ialoui eilahkaap» ɦa.

ua aɸqazaja iəqaz azə iɸə adə iaakuirxumarəit, nas — baai ɸərɦɟəla hneisəp» iɦan kamaɟəɟ dənłədəxxəlt, axa ka maɟəɟ ui dəuk dazərazəmxait, uaqə aɦsakua igəlakuaazgiə.

— iuuazei, nanxait, azoiab lauma ɸərɦɟəla uzəsua? dka-har maɦər lgoit», rɦeit.

— aai, lara dɦəzdəram ui, ik-ahaua lakuzam», iɦait aɸəuay, nasgiə deitanalədəxxəlt.

— uəsquac, sara aɸrəɦɟaxiə isəznacom» lɦeit dəryagiəx.

ua igəlakuaaz axaɟagiə, azoiab dəzzəmdəruaz: «iəqouɟo-zei uara, azoiabɟa rouma uzei-so, uneinə uyəzɟa ureisaroi ɸrəɦɟəla» rɦeit.

arparɟa dəɸazə dənłədəxxə-lan: «izəqalozar barei sarei hneidəslap» həɸkua neikuhar-pap iɦeit, axa kamaɟəɟ iadələu-xəuaz, axa ianərmuəza kuaɟia daxigəlaz azoiab inaləzɸəitit: «ianərmuəza, bɸə ialɟo beif»! ɦa.

kamaɟəɟ lɸə axə daaxan, lə-ɫxua narbanə ajlar dnarəlqəit, nas aouɾa naɸakzanə, lqamɟə analərɦa, aɸə aapkɟeit, iazəlu-əz xiəmzomafazɦa: aɸəɟɸəɟ ɦa yənpə-xənpə inəkuləɾpalan, adɟiəl narɟaouanə, aɟkuən da-aidəxxələn aquak sakɦa iaaisəit.

aḥkua rəstaxiṛi rḥapkua ina-
rəkugəlanə iḱiakiāza iyagəlanə
rəṣpkua aainḱeiṭ, aqəḥə-səḥə-
ha xapəclagiə iaichaḥa rəuiṭ,
axa abonaaha rəxkua neivqian.
aḥkuən iḥə nəḥxənguəgulan
dnaxqiarce iagiāaiəgəmkua
«hai, hail» rhan ua igəlakua
aḥaqaja iaaiəsən, daanərkəlan,
iḥədnakudərṣeiṭ.

dəryagiəx eitaadərḥəcən ei-
taaiddəxxələeiṭ. rəḥkua rəstaxi-
ṛəi rḥapkua inarəkugəlanə, iḱia-
kiāza igəlanə aquakḥak ha ṣpə-
la iaaisəiṭ. aḥkua rḥapəckua
aaxərqaqanə aqəḥə-səḥə ha
ineichan, azoiab iḥə oṇuoruala
iaqiaz aḥapə aḥkuən ineiəkuḥan
naq iḥə dnaxqian dənḱahaiṭ.
lara apqaki ha iḥə dnasən ajlar
dnarəlḱeiṭ. igəlaz ajlar zegiə
«uraa!» rhan ineibarqaaiṭ.

— bəpsənḱə bziāxaaiṭ. dada-
bara azoiab» haḱiə nacərḱeiṭ ua-
qa igəlaz aḥsakua, «ubas nan,
ubas! hara aḥsakua axiəmzoi
habmərganhaḱiə nacəlḱeiṭ ua
igəlaz phəṣḱ.

— dad, ḱuaḱia, ari uəzoiab
daara axiṣ bzia ulərgəeiṭ, ar-

parja ḥəjəḱiqianə iḱaləṭua».
rheiṭ ua igəlakua.

— abri epṣ axiṣ axislərgaz
azə, abart zegiə ijdəruazaaiṭ ub-
ri aḥə dzəkuṛou exiarnaxəs la-
ra ilxaṛnə iləsteiṭ» iḥeiṭ ḱua-
ḱia.

— itabuər ha uahhoiṭ hara
abri zahaz zegiə» rheiṭ ua igə-
laz ajlar. lara azoiab siirk laup,
axa uargiə daara arpəs bziara
nəquəgəeiṭ rheiṭ.

dəzzəmdəruaz ləzḱaauan «ab-
ri ləipṣ azoiab dabaṛəiu!» ha.
ləpṣzara, aḥənṛəi ləḱuaṣara,
ləeilahafa ləḥqazafa uha zegiə.

bri azoiab iəluəz, abri lə-
iərho, dəṣdərḥəxo zegiə abri
aizaraḥə iəqaz. alias ibon, iaha-
uan, axa ixə ḱəramgazakua ua-
qa drələn, dəzdərkuoz, zəlapṣ
daaḱəloz zegiə iəzoiab dəzdə-
nəhalon.

ubas abri aḥnə, abri aizara
dəu aḥə, ḱamaḥəḥ ləḱuaṣarei,
iḥərxumarrei, ləpṣrei lsaxei rə-
la uha daara axiṣ dəu lḱəeiṭ.
iəkuəḱnə icoz ajlar ubri ltəzla
akuəmzar daḥə haṛəḱ rəmaza-
məzṭ.

v. giugo.

abarrikadaφə

afaza zəkuşəz abarrikadaφə,
şəkus jaya zxəcuaz sabiik, daznə
aibafja irəlaz. asoldatja daargəit dəkənə.
— uargiə dara urəcən akuu?
— aai, sargiə srəcən!
— nəx, uəs anakuxa təhfueit hara,
iuguədahçaanza ugəlaz abra.
abqar pənça iyaxəit riadkənə.
amca rəlcit, iləizquəφit atzaφə
yəzas iəmaz abarrikadaφə.
— isəltarəu azin, — ih eit. — iara dnahnə
anaqalnik iaxı, — aynə scanə lxə snaguznə
saarc, san. rajak sənxiom.
— nas uara araxı uzərxənhuada?
uara abri inaçgala ucarc uzbeit.
— map, akapitan!
— iabəkūu uaxiənxo uara?
— ana. afontan azaaiguara.
— ibzioup nas, uca,
— en. akapitan
uiφeit ari axuyə — amc azə deikuŋan! —
abasala iaxəxumarua asoldatja alaf rhon.
einəyuan rəcagu yqabjkuei
atzaφə ipsuaz rəoizbjkuei...
iaraznak rlaf aanərkəlt oŋriad zegiə,
ipşueit iqfo. araxı dgejnə
ari axuyə zəfra rəzbəz iφeiçəxnə
daaueit. dşai-şaiuaz dladgəlt atzə
iφərxəça ibjə iŋgəit:
— abar saxiaa, lseixs!

eiteigəit vlad. maan.

izakuzi ibziou izakuzi ixuartam

apa xuyə
iab iƣə dnein
diazçaait
dquaƣza:
— izakuzi
ibziou,
izakuzi
ixuartam?
sara
maza səmam.
axuykua ƙəryə, —
ab iħaz
atak
iħzanəsçoit
aħquə.
—apša ĵgia
axəb aħozar.
akərcx baaps
auazar, —
darbanzaalakı —
idəruelit
ui aneiaairaz
iħxuartam.
kua xuyək auən
ixgəelit,
amra
pxoit iħazzə
ari —
daara ibzioup
xuygia
dəugia zegia rza.
apa
açəx açkiasgia
deikuaqazar,
ahənja
iƣatata
dəqazar, —
idərup.
ari
daara iħgioup.
iħa-iħə
rza
iymazaroup.

axuyə,
asapəni
axapəc poroşokəi
bzia ibozar.
ui axuyə
daara
dəbzioup.
iiuagia
daara
ibzioup.
dəkupaynə.
ieiça zəlşo
axuykua ipqo
dəqazar,
uəs iəqou
dəstaxəm
aħquə ĵqiaxia
dasərbom.
ubas izho:
—urəlamkiasən
uara kurala
iueiçou!
ui axuyə
ubas dəbzioup,
ixuapşragia
kər
iapsoup.
uara
uħqugia
uəmpəlgia
unarəxan
iugoza
eimguja.
oktiabriaťaa
iuzərhoit:
dəzuəsta mħan
ari
afuqara!
axuyə, auəsura
bzia
ibozar,
aħquə

/
 daxuapşueit,
 ikəup.
 ui izə
 ubas iryuazaap:
 ari dxuyə
 bziazaap.
 aquaraankua
 drəʃʃan
 dəynə dceit
 ixə axartaxi,
 ui axuyə
 dbaşa ʃargundoup.
 ui
 daara ixuartam.
 dəşxuyəuglə
 iʃgiou apsaap
 deisoit
 daʃʃazom.
 dxuyə eilqioup.
 dəbzioup.
 apstazara aʃgla
 dxuartoup.
 egla
 ahənʃa iʃeiteit,
 dageiguəronoit
 ixarp axiqiəfəu.
 uəs iəqou izə
 ubas irhoit,

ari dxuartam,
 iʃəmboi ixifəu.
 ari
 irəckioit ifaça,
 ixala
 izzoit
 igaloşkua.
 ui
 dxuyəup — dəpşkoup,
 axa
 daara iəloup
 aquəşra.
 idərnə uəqaz
 apa.
 apa danxuyəu
 dhaʃəszar.
 dandəuxa
 iəʃueit
 aha.
 dgurono
 iʃəneixan,
 ubas iheit
 axuygla:
 «izueit sara
 abziakua,
 ixuartakuam
 akglə».
 eiteigəeit p. ykədua.

n. mlkaa.

akarua zəniəz

isouran. iəynə icoz vtomo-
bili zaɬək iargəlon pša xuəqək
fariza lkalt iadnartatalaz asa-
bakua amərɬlo.

aɸnə psfara mən.

ajlar mapə xkəla eiləqqə ir-
nə ianən aulica tbaa-du. zegiə
guəronon rxə-rɸə rxayqo. ze-
giə guaxuas irəman abzazara.

aɸar ccakuan aɸəkuabartaxi.
ajyan ialagiəɬuan aeroplankua.
abzazara nəham dəukueipš igua-
zərhaganə iəqan. ui içagı lguə
arxualuan fariza. map! iaga
umhan aamta aɸeitanakit! ia-
baqo atənɸra, adin. aihabə ha-
ter ikuçara? eh! zegiə şpaneia-
kukuo unxiapşaanza! zəngiə ab-
zazara anasəp tənɸ dnarbauan.
abas ala dxuəcua dəkuən ləmya.
iara ubəsqaŋ ləzoiabraɸə lguə
iaataɬeit.

iaalgualəɬeit ɸəyra tagalara-
pi axuəlbəɸxara tənɸ. ana-ara
ibɬəɾɸaan bonəyeiɬia. apəstaza-
ra kəraxa apsə aɬarc iəɸən.

fariza daalçuan lkətan ləlaor-
rə kəpso. auardən ləra eibafa
ɬəbɬigie xaranɸ igon.

ijəralaz amra amərxuag ɬa-
ha qapikua ialdan amrataɬaraxi.

ayamguər bɬəgiə aguəlaranɸ
iaayuan.

zaqanɸə abri apacxa axuə-
ştaaraɸə dazəzəryxiazəz ixaa-
za abərfən raxuəckua rəbɬə
(alya ləla ştnaxuazgiə). ieita ui
abəɬkua.

—amya bzia bakuɬaait ha-iaa-
lguəkuyit aɬiira aqənɸi. abart
ajakua rəla iaaləmɬeit abraqa
ləzoiabra. lɸara.

izdəruada zaqa phal azə kal-
ɸaxiou uiɬte.

iaxia iaalərqianə ibgualazər-
ɬazi ilayskuaxiaz amş qaimat-
kua, iaxia uajraanza ztəɬia ɬər-
ləmgacəz. izakuə mɸəzəz, gua-
mɸəzəz iləmaz uəsqaŋ! izlguə-
ləɬazi abri aqara iguaoriganə lkə-
ta dəznəçəz, ləzoiabra? izlalgua-
onəzi. gəɾɸəlanɸi açəx tənɸkua
aanəɬnə asaba alyyə akalaki
dəu ɸɸə anxara.

abzazara tənɸən. apenqraɸə
ikugəlan ageran. asakumal ɬyə
gon, sabşala uaxənlagiə aguər-
orara rnə-zənlə. map! aamta da-
ra isirən...

açəxuɾanə amşkua anaalgua-
ləla ləlaxi aaikuəɬeit.

yəşkusa rəɬtaxi znə qara dəl-
beit. fariza uəsqaŋ iləman lxa-
ɸə abulka tiirta.

ui ilbaz uayauən, abaakə dʒə-
bbəɬza, uaxuəxuapʃua lamənuʔi
aispanec dəu isaxia iman.

iʔan ui paça dəukuak iqəto-
dajnamxaua iʔeihalarən iasəu-
axa danəftaloz kientəjkuak rə-
la.

xəlpəry dəu kuatʒa, iksiəlməɾp
bluza, igalifei iaʒanə, imagu
yeiʒkua nasgə, ilakua ərgəzma-
lə iʒəçəzʃua abas iqaz oyən
abri «afa bzia» ialçəz (iara işi-
hoz ala) aaməsta qguebe, icinie-
it farizei iarei tagalara anʒam-
tazə.

fariza lahasab ala abri auay
iaga ssaməssa, agiəzlam qaiça-
rgiə, ui mo, akadifa ccaxa magu
rəckiagas iʔəba itaz iazaarəgʒa,
zegiə iaaməstəlara iaxqtoz qəl-
lon.

iara aguxiaagiə ikəməzt lbzi-
abara axa... axa uəsgə fari-
za lələkua neikuəlpson ixaaʒa
danaalgualafaloz, irəmhoi aja
ialačanə: iguiannə iʔəxou abzi-
abara akuəba italaanza iksiə-
tom ha, aa! iašanə ianeiniaz
tagalan akuən, axa mai mzazə
zənza lguə amca akəit.

fariza iaraznak xiaanə iaalə-
laleit, açəxuʔanʔi abzi bara
ha izəftou, axa qguebei ilədi-
çeit abri eipʃ auəs: ləynə xuə
ləmtiikua dʒakuşahatəmxoz, ari
eipʃ afa bzia ialçəz iapazma
ari iayəzou aynə laquə, izdəru-
ada anapʃja iaxərhaaua?

fariza psəxua lmouit iləmtir lə-
yən xuəqə amyadu iangələz pfi-
nəzki manat ha.

zaqa mʃəi çxəi lxəlgaxiaz dm-
əja dəmpa abri aynə argələra
aan, axa fariza iaarlasnə ilxaş-
tit artkua zegiə acxa eipʃ ab-
ziabara lə itələiʒtei.

qguebe auəs iuaməzt qargiə,
ikunagoz auəs danəmiacəzt ma-
kiana, ana qoukə iyəzja daku-
dərguəonit «apadriadyikra»
atəp qernamorka şxətləgi aqa-
magiar dəu acnə.

as akuən dəşirguəouaz lara
ipseipʃ iiboz, abziabara dxana-
galan fariza iləzguatouməzt
ianşoz ianəxuloz, qguebe iguə
rtənqna rəbzia eibabara axiʒa-
la iltaz akəruat tespəh irgiəʔu-
an.

daaleiyeilərc azə lʔərxəjanə
fariza apenqər dadʔalanə qg-
uebe iaara dazpʃən, dagixuəcu-
an: apara nʒo ialagəeit, laa-
gartakua mayxəeit lʔəpaxia aga
stəranom magazin anadərtə.

ibulka tiirta oyə ixə nəçəiku-
aməzt, ui almərkərgiə psəxua
lmouit, zənza akuşerkara lʔəzə,
lkərc napə alərkit (landu iləʔ-
çaanə), axa axiʒa zmaz xuəda-
psada iaxiərxuʔua, ambulaʔo-
riaxi iaha ieionarfeit aneira, axa
qguebe iapxiəqəpi, uəssgiə
ikəm! irhauam, ajak ui atəʒla
zlou.

fariza lparakua şənʒaz angu-
eita zənza iʔipsaxt, aja xaa
ləeiheit fariza, lguə qaiçom
pəxiəipʃ ianagi iʔnərxəanə ay-
nəqa dxənhuan.

ui hhərgiə iürəzi dguamçueit
aparadara azə: daməfcəɬaxei
axnəqugara bzia! abas laho lgu-
ə iqazon fariza.

amala dizəpʃən: qguebe dkel-
səoməzt, aguyara iləmaz dar-
guaquan, iləmaməzt tənqra,
kər çueit qguebe larei eicnəqu-
er ltəxiəiʒtei, lguə iaanagon
iaxia abri ləgutəxa nazarəla
axa iara mguaxik iztərcit, uat-

kak ijərcə dəndəlçit. ubri aku-
xap dənərxazgiə. ixuləeit. ixə-
nhə iaaueit agulağa guleira
iaqaz.

fariza. qguebe ibziabara xu-
alrak açoup ha guəyaras izma-
məz, danəmaaza qara ɣgiarak
iməxizaait ha izxuəcra dalagəe-
it.

ui aazxəeit. dəndəlçit lxə axi-
ənaxaz qara. dəşneiuaz ildəruaz
azə iəla ilahait qguebe agaɸa-
ɸə dɸeiɸtei kəşaaçua.

fariza iaalamxəɣgiəxəeit, da-
giaanaskeit dgərgərua arəɣɸ
dafəzla. lxuəcərtakua anərağa-
xa iləlnamərşeit iaxəlhaaşaz ab-
ri dzəkulaz.

agaɸaxiə lɸənəlxəeit.

işpa bzio xulbəɸxəɸi kurkua
mzazə ikauua apşa axuxuaha
iasua, abahyaçlakua eilaŋto, am-
şən ɣkurpağiə axixiaha inei-aa-
iua ikuən agaɸa tənq eikupso.
iaxiəldəruaz atəpaxi qguebe bz-
ia iaxiəlboz aɸara, apristan ua-
xiənxalo agankua rɸə naq-aaq
igəloup aquardkua iaɣala iŋnə.

abra məcxuə ɸartas irəman
pasəɸi auāa. raɣak jazərazkua-
məz iaxiaɸi. zəbɣə zməxəz auāa
abraqa ɸartasgiə irəman, apoli-
tika atəzla, abziara dəukua ir-
jəzəz eibərhalərən azəi azəi
eixhalaua, aħaxa ribamto.

abra məcxuə bzia ibon aɸara
qguebe ifapkua eikurŋnə, ikar-
ua teispəh fariza iltaz neikurşa
aaikurşo.

xəmş rəftaxi qguebe pasa ii-
dəruaz phəşk diənieit abra.

art eifcəlan. kəş aamta bzia-
kua, açx pəşzakua rxərgaxian.
iaxia iara ieipş largiə abzazara
danadnamkəla nas aficiantkəs
auəsura dalagəeit.

çabərgnə, iləmɣaxian pasəɸi
ləpşzara, ui əqara ɣdaycaməzt.
axa iləman apara. qguebe dzəf-
tazgiə ui akuən. dalagəeit la-
hara dəşoy bziaou. dzakuə-aa-
məstaŋo.

ayhəhk reipş eidɸalanə kəş
açəx rgəeit. abart ho işɸaz rə-
lapş daaçaleit fariza.

abra iqaləeit ubri eipş atəz-
la. pətrak irxaməştua aquaa.

—əə bara alaps! apərxaga!—
ha ləbɣə aalərgəeit fariza, da-
gənəladxxələn dnalɸaɣɣeit. nas
dagiəlɸasit.

ari iəqalaz aminutk ala inarə-
layit agaɸaɸ ajlar iguləeiuz.
kəraamta irxəyqo ari atəzla
rəman, ajlar eibəhaua.

qguebe ari ailayəntra iɸalar-
znə dəbnaieit. akuə zgaz ab-
gaxuəyeipş.

fariza airgi-ha ləpsə aalgəeit
aynəqa. dəɣhaua dəşhaua, adə-
unei zegiə əkuxəua. nasgiə —
dnein asarkia daanpşəleieit. axa
iaalɣəməoxəeit ajra axiləxizaz.

dneinə akəruat ləɸnəkuləɣən
axuəykua reipş aɣəuara dalag-
əeit. çxəbɣən asaət akəzəneipş
alfəha iaatit aynə at.

qguebe alfəha daaynəlan rap-
xia dnaləxuapşit fariza. nasgiə
dalagəeit pədrətkuak reilərga-
ra gankaxiə astəlgə dnaxuap-
aaxuapşit aynə daara anapə ag-
əzla.

qguebe idəruan aja pqa ayə-
za baapsə aotia dieiɣoup ha. iz-
dəruada uajə iguaanə iəqou fa-
riza lguə itou. qguebe makiana
itaxəməzt impəçitərc imarianə
ipəxiaŋaz apşə eitakğa. ubri
aqnə itaxən lguə iɣarç.

rəcha!.. iaxia ihamouzei fəpəş?
fariza ɸəltuam.

açəxuṛanə, artkua zegiə fari-
za lguaqənza inaləzzit.

— ubri eipş iaxia faṛək uzə
qasçap udgiəlaxaan iuxaməşt-
ua, — lheit açəxuṛanə, uara
anaməsda. amchay, uzəḍṛala-
daz uaqə! izakuəzəz ilouhoz ui
alaps?

qguebe ipsaaifeit tənq, iara
pəşza deilikaaxian iəlçasəz fa-
riza. abart ilhakuaz rəla aguə-
oira iauəit, baapsək şaxəmṛi-
aauaz irəlçəz abanzəon.

— fariza bəzlampxafazi! bəs-
zəzəryif araxi.

— ubṛə sumərhan, anaməsda-
aṭəuaragiə dalagəeit fariza, qg-
uebe ipaça daaçauyəit, ui aku-
ən iitaxəzgiə, deiçakuagiə da-
lagəeit ahənəp axu! iafəz eipş.

— szakuəṛ nasəṛṭgiouzei sara!
izakuəṛ mcouzi səzlagəlou! ba-
ra dara pəşza ibdərueit, apsnə
hşənxo. səzlou zakua uaan.
uəsgie izdərueit irharəzi zəbgu-
axua adaxiə bansədərbalo?, ib-
zəmdəruei işəpxafarou harəhç-
as ala, ibxaştəma, oṛə aakiəs-
kiami haneidnagalaz.

— ibzioup, axa dəzuəstaz uə-
sgie ani uzḍṛalaz? ui aqara
uguə zzəftnə uzaṭajoz!

qguebe dəryagi daaçauyəit
ipaça. — bəşpa aṭəmpxafo s-fa-
riza abri eipş, aguramgara? ui
— aṭə diphəsup. ubri ioup
səzəkuguəoṛəua auəs saleiçap
ha amafəna amya aqnə. uajə
uərt zegiə bara iaabṭəbxəit
bxagarala.

— ubṛə sumərhan! sxə rəcha
işpouxapeif abziabara. dneixan
akaruat axi lṛənalərxəeit.

oṛəfta agiaurəm. auəskua ṛe-
ixaueit iheit dəpəṭəryuqo qgue-
be.

asaat pəḷba raxi iiasit. fariza
dzəṭom lguəryakua dədərgua-
mçueit: aa qguebe diaşoup.izeip-
şra çasuzei abri hara ihamaz.
ṛəc eidnagalo eicnə adə izəku-
lom. nas işpa! qguebe uayə pə-
şzoup ahsə rguə dakəueit. axa-
ça ezkiəngiə dastoup aphəs lṭa-
ra. ajəṛan uəs akuən işəqaz.
uajəgi uəs aup. aphəs abri dər-
nə eskienagi lṛənkəlanə dəqa-
zaroup. dəşparakitoz ui am-
aamən psṭerəmga!

abərtkua dəşrəz xuəcuaz iaal-
guəkuyit inəçakṭa qguebe ikiə
bṭə. axa ui makiana iazxoməzt
lguaoi nagzagas.

eita lguəkuyəxt akiə-bṭə.

nas uahə ilzəməṭhakua dailə-
pso lṛənalxəeit ləbṭə rgaua.

— qguebe... qguebe...

axa aki bṭə işaayəc iaayuan.
lbziabara amqala lguaoirakua
aalxarştəna lbṭə aalərgəeit.

— sumfən ubaəft... iuxizei,
iuəçalazei. isahif?

— qguebe iəlakua azaaxṭṭa ipsə
aiteikəit. iuxizi iuəçalazi? px-
əz baaps ubama?

qguebe ilaoṛəz iəla iakuaa-
şo daaṭajəit.

— map. sara bara sbəkunago
sbəmam.

— izban iuəçalazi! səzxəufa-
auazəi sara! sakuəzei? sargiə
ckia işəzdəram. izbeit apxəz
baaps.

sara sxəkugəlan təşə baaps-
ək. ilafcan. izbouməzt amya.
şṛəpxia baxudəuk iṭçaşza axah
marduan aṭəqaçanə. amra aṭə-
uqo iaapşueit. yəqagiə ubri
amarduan ala amra rəkupxaua
iyəeiueit. sara işzəṭṭəhəit azk
inapşəfaz, iaurazouro deləqqo
biəmənə axalara dəṛən. aminu-

tk daatgəlan, daaxiapşnə sasaxi
ibjə airgəeiť: abri axaça uara
duxıqalarop! momzar iuboma
ari aťəša». sťan sja saatazəzeit.
sxə syaxazar ari oy dcaxian.
bara sasaxi amalagiə bxiapşzo-
məzt. sapxia təša baapsən, sa-
giaaťəueiť. abri aup řzbaz ađ-
xəz.

izakuə pxəzuzi! iubouma bz-
ia sumbar. sguoumtalar açəxu-
pa bziamxargiə qalap.

qguebe daakuəpsəuqhait.

— ibzioup utənyxa... dəzuəsda
ztəzľa uəmaz dəpsit ha?

qguebe daipxıxucaaıť. igua-
lamľo dalagəeiť. aa! hara hbən
dgo iphəs cucu loup ipsəz.

— işpaauri? řaqanť aqeıqəka
eidahfalaxiaz. axa sara sənəsəp
xaga iaxqıou, parakqara işzə-
mpsaxť... səmcar — pxafaroup!

fariza bzia ilbon apsraxi anə-
quara, axa abri apara ha ztəzľa
ihaz lguə iaaçaououueiť, apara
ačkəsgıə qguebe deıonalfon
axa.

— işpaauri — hcap... — nas-
giə parada hanxoıť. axa qguebe
daaquixəiť laja naləgzəaanza —
aiei iiaşoup. iaxia siaťajon blať
ton.

məzk aľtaxı qernamorkə au-
əsura ialagoıť iľeiť. hcozar ma
ľənala eıonxap mómzar pxafa-
roup hazbo rťə.

— ibzioup səmş. uara uguə
bzianə usəmazaaiť daťakə ua-
ha xuəcřuma? alaşatə eita křa-
taxť. qguebe daahnə egıəi řga-
naxı dəkuieiť. ipaça daçauqo.
dəľtahaxaa dəjeiť.

apsəzra — ari nəhoup farizei
qguebei ireipşu rzə.

qguebe ľəřnaçə artəľiť aqna
inikəľť řřomobil uaraxık.

ubri eipşəz venokkgiə. nas
iyəzjei farizei aľřxnə dceiť
apsəzraxı. fariza zeıoua ľəľiřoz
ala ilřaxuan apudrei aťapfi
zťəzfəz ľxə ľťə kasəla sabək
ľťampsarťə. saatk inəquaxia-
neipş aľřomobili aatgəiť bəndgo
iynə aaiguara.

ara ieizənə iəqan apsə ľtənxə
řa zegiə. rəxřkua auřua ihaua
irřľaua iaťən aťəřxəıara. guəp
guəpla eidgəlan zegiə. aťəuaja
bziakua iazguatanə ialxən asas-
řa ianneıua řřəuala aıťeıra-
zə.

aťəuaja bziakua irťəpşnə egı-
ərt ineizgiə eicřəuar aqun, ř-
şəz řurt dərzəmdəruazargiə.

qguebe ikandıfəť křəntəi ala
imagukua aairəckeıť. ixəľpa aai-
rťeiť. iqabragiə qəmi sak nə-
laçanə iyəzřagiə airccakəiť.
apsraťgiə aťəuara aľhara iala-
gəeiť bəndgo iynə řəqaz iaai-
uaz aťəuaja anaaguarta.

auaja dasəu guəpla rvenok
rapxia iknə rťənəřxəeiť apsə
dşəqaz.

yəqa abərgřa kuəmjə eıkua-
rala eılahənə inəřpəľť art iaai-
uaz. znə iaaildərgəeiť řeıta, nas-
giə oyeredla ikuərçeiť aťəuara.
apsə dəľřan aynə apxia igəľaz
aľapa açaqa. akuəba iakuərşə-
nə iřan auaja, aguakřakua. aľa-
pa uaxınəççua igəľan aľřol řa-
řnə. abri aľřol aqna auaja rə-
maťa nəkuçanə, nasgiə iaaxə-
kuşanə akuən işəkulauaz aťə-
uara.

abasala qguebe aľřol daaxə-
kuşoneipş iqəba iaatigəeiť aqa-
bra aqəmfə zľahaz. ubəsgıə dəh-
ko iťəneıxeiť apsə ľaxı, ľəuaja
zegiə rapxia igəľaz az iakuəz-
ľa.

znəzənlagio iɣabra dnaçəpʃla
rən daxiɣəuazb, irhaif ha, fariz-
agio inakuləroiazlarən qguebe
iɣəuəftəbɣə. ari iɣəuəfala zegio
daareioixəeit, abri aqnəp ilə-
kušanə iləxuapʃueit iqəfo. qgu-
ebe dɣəuanə danaakuç dəʃiaʃaz
iɣəneixəeit, egiəi əlapaxi ayei-
qəka asasɣa rzə iaxidərxəiaz.

abri əlapa agutanə iknahaup
ɣuan duʒzak bəstala. yəqa arp-
arɣa rɣeilha abri aɣuan iaxəgə-
lanə iəɣəup axuara.

ari iazaaiguana igəloup eih-
ak rənə quəd ɣapala. irɣu
kəpustala, fahariala. qguebe
artkua zegio iəlapʃ narəxiəzeit,
aygio agiama iban. nas iəə air-
çəsit.

— ari zakuəzei? iɣəmpʃaai
ayəʃkuakua? dara irəɣoupe ui
sənɣa. əfərxajə, əfərxajə!— ih-
eit iguə aazəftəxnə, nasgio ipa-
ça aairhiɣ.

apsəzra ialagaanɣa asasɣa
iaarəpxieit akakəl-kra zegio as-
təl ianaaxarə qguebe iaapiçə-
it nəhaɣak.

rapxiarəi aɣca iɣərxəit ipsəz
ləxiɣala.

nas ioɣuoɣuanə akrəfara napə-
aadərkəit, auajaka uajraanɣa
zɣəzfuaz akrəfara iadhaçalənə
iəɣəup.

aɣkuənɣa rmaxuar xiarpssa
mhaɣla aquəd ɣara ianzaməxua
ɣanaxla ialagəeit.

qguebe iapiçaxɣ dəɣa nəha-
ɣak yənyaja ʃəkusa raaxəs
ipsxiaz rəxiəɣala. asasɣagio pə-
tk naxərjaait, ibziangio krərtə-
it. iara qguebe dagiaarqapfit
iijəz ayə.

anəhaɣkua anmaɣxa. ayəjra
iaquəçərha dɣana qguebe iapi-

çeit anəhaɣa ipsəz ləpsata axi-
ɣala.

— dadraa!

zegio eikuəzryueit, abri anə-
haɣa iɣəsxəzgio ipsə aiteikən
dalagəeit inacçanə aja axhaa-
ra:

— abri ipsəz dçeit apstazara
bziaxi. ara ui iɣabaa dara ira-
ɣan. uaxi ɣabaa ləmam, akrəla-
ra. aguləeira ada; ubri aqnəp
səra izjueit ipsəz iɣuabziarazə.
xutaala ihagəmxəait zegio ui
eipʃ anasəp.

asasɣa neixuapʃit zegio iaaɣa
fanə, axa azgio akəimheit aɣa-
ibafi ayeiqəkəei rahatəraqənɣ.
axa uəsgio irələɣaz ɣkuənək
izəmyhakua ari iihaz iajakua
rqnəp ibɣə airgəeit.

— ayəzɣa! iaxia abra haidna-
galara zəxɣiaz apsə ahatər iku-
çaroup. ayə aɣarɣrazə akuzam,
abri aqnəp ihaamtoup oɣ-
fta hzaaiz auəs azaauərc.

ari iihaz zegio rxaɣə iaarg-
an iaaxəçit astəl.

— dəzuəsda sara iszəmçaak-
ua igəloup? darbanu abri aɣərta-
ga?

qguebe aɣca iɣnə iikəz ɣai-
guədiçeit ari aɣkuən.

ara iqaləeit ubri eipʃ auəs,
kəraamta irxaməʃtua abɣaqua
akəta. zegio eilayəntit, aɣanax
aiguədçara ialagəeit. avilkakua
ubəs. qoukə ahhara napə adər
kəit, egiərt aikuəkra ialagəeit.
apsə zənɣa dərxaʃtit. ahajla
bzia astəl axə iakuituɣa anaba,
iahahaua ialagəeit iabaz zegio.
abəstei aquədi iazaarəgɣa.

ari ailayəntɣaɣə haras iataxə.
zz zegio zaɣhauaz qguebe iaku-
ən.

— aait — ahənja ixiɬata. ab-
ri akamsomol iakuəzma sara
saja bɬəzɬuaz. souɬəstəf ui sara
isərbap!

iqalarən. izdəruada ari auku-
ən akamsomolra dalazamzar-
giə, axa qguebe ykuənək akaa
imazklakgiə kommunistis dip-
pxiazon. daara kər ançə irula-
kgiə aisra eikudərɬeit, apsgie
anəi darteit. qguebe daxinəsta-
laz akgiə aguxiaa məkzakua
dəjan səjənza.

aamta nəmɬeit, axa iabaqaz
aparakuə nɬeit. qernomorka
auəsuragiə ialamgəeit, qguebe
dənxəeit uəsda.

axaja iaidnagaloz iɬanə ia-
ɬən xulaanza səf bəf-dəu bəf
ha.

fariza ana-ara airgi-ha iləpsax-
larən iaxiaɬi rəfəɬ axuə aqa-
ra.

as dabanɬazcoz. danəkuxaza
parada, amaanakuə rxuəcra da-
lagəeit.

uaxək iaha iantənɬraz znə
xəçei phəsi irtaxəz rədgalanə
irəzbeit məqəbɬəkɬi rxanəqu-
gara aplan, rəkrəfara axiadər-
balaša. ari eipš zɬuəcəz qguebe
iakuən. uaha dəzuəsta izəzboz.
rəfəɬ idərxəiaz irzəmxəeit mš-
kgiə. kərgiə eimçarkəit eidɬa-
lanə. axa ma rtənxək, ma irdə-
ruaz ha qara irəxuəşaz uayə də-
rpəxiəmɬeit.

ianguamçza irəzbeit ui aɬnə
iugarc. fariza ak ɬəck aalgu-
aiatəit. iltaxxəeit ləykuən lare
abəsqamta eiɬəxiɬaɬanə iəqaz
reinaalara; ubrialagiə abri ata-
xia məzda alaxəlyarc.

amqəbɬə ɬəç şaarədgəlazəipš

napadərkiɬ aplan ɬəç ala anxa-
ra.

apxia fariza lɬənalxəeit eicər.
dəruaz ynək axi akrəfara yəsa-
atk şagəz. pətk aaçuaneipš dna-
ləstələeit qguebe akə itaxəufa.
iphəs dləstoup akrəfara aamta
iakuəɬanə.

ari eipš aqnə apɬimaja ɬaai ha
rərəmhar arəɬi aças ala ipxə-
fara dəun. abri aqənɬ irəpxieit
astolaxi. asasja ha iaaizgiə az
nak map ɬap ha gəzməɬakua
rəɬdərpəɬəkɬuan, nasgiə apɬima-
ja rguənharxoma ha iaaxəɬon
astol xəia.

abas ala işəɬəz esəmşə, iaa-
kəlsit aɬaxiagiə. jgiə iljəməon
fariza ari amş. axa inagənə
qguebe iqəba iləztaçoməzt.

uəsgie iləzbeit psəxuas iamaz.
asaat pəɬba rzeipš ɬəç iiz lma-
ta ibara axiɬ ala iceit ləykuən
iaxi. işneizeipš fariza dqu-
ɬua, ataca dguədkəlou, lmata
dəɬffua dalagəeit.

qguebe apadredkuə dəşrəxu-
apşuaz akutə izəz aɬyə aigwə-
kuyit, amcagiə ikəit. guxarşt-
gas dəɬanə atespəh argiəɬra
dalagəeit.

asaat xuəba rəbzazeipš fariza
daagudəlkəlt ləykuən iaayna-
ləz, axa rəjak dxaamkuə. axa
ui akrəfara dəmɬeit ixəxi iaa-
ɬəçganə. qguebe uəssgiə iqam-
çakuə iauɬnə dalagəeit akrəfa-
ra.

akrəfara ianalga ləykuən dna-
skəipxəit ian. fariza dəşzaxuoz
arguəbzəonraxi dəixəeit, axa la-
ykuən dəmşatakua daanikəlt.

— başop ari dərguəbzəonra
sara izdəruəit bara dara agua-
bəɬra şəməou, axa as aɬə ala-

çanə ianiha, fariza iabjəməo-xəit.

— axa uəsgio, — iheit, — iaxiaṛi axaça ha bzəstou iaaira səynata ari naxəs sazərazəm. ari çəxuṛan ɤizaait.

sara istaxəm abri auayi sarei izakuəzaalagı akə hzeilazarc.

fariza as ɤqia dakuguəoua-məzt. məcxuə guaarela pətrak akgio mħazakua dṛan, nasgio daacraləit.

— aait uara anja . dəzmam! asoma uara uan dşəutaxəu.

— ibzioup, — lhan ləykuən dneipərçit dxuəcua:

«abri amş mayquik. aṕnə sə-ykun iqnə şanaai iqalozma?»

xəçei phəsi artkua rxastən iaṕup axnəqugara işərazbaz ap-lanala, axa uəsgio ari aṭaxia məzda ietəmxa irədxalt.

qguebe ilşoz ala daftan kər-zelşo uay dəuk dərs iqaçara.

qguebe uartanək astol dşaxərou az daakəlsər dara diəxu-apşər akuən, dəoydəuuf. abri dkomunistuf ha?

dşeilikaalagı aminutk eiteiku-an iaja. dalagon guəɤədala ia-ɤajara iṕəidxalo, iab itəzfa ihalarən daiiɤtei jimbazacəz (ia-ra didəruazla), ui ipa oje iaəiz ize ipsə damegzoula.

ari igəzmal bəzla ixnaxuaz auaa dara imayən. ari guəryas iman qguebe. art rəqazfala, rguə rəxleit auajagio, ixilaṭaza irəxuapşua ialagəit: ieilərkaait art rəgəzmalra. rəharagio iaquəçit akərəfara laangelha. afəp ianaxtəgulauazgio.

znə uartanək aqnə iṕanə ak-ərəfara işazəpşəz aamta naskeit. abəstagio ayuan itabəlua iala-gəit. axa uəsgio apima phəs

akərknəxra lṕazələmkəit, iz-məpxiaz asasja caanza ha.

qara-qara aynatakua rṕə, art neiuəla anərbalagı, axuykua naftnə aynə aṭkua adərkuə iala-gəit ihavnagandaz ha. dara ap ṭmaja ɤaparda rṕauazanə irxəy-ɤo. art xəçei phəsi ari ieipş au-əskua irənio ianalaga irjeilagə-et rəkalendar plan.

qguebe ari aficiantka rəcha zənza lxe tiqeit.

ojəfta iguə iteikəit dləcrəçə-rc fariza.

fariza xuəşkusa rəftaxı daal-gəit dlaazarc etəm zəiabk ma-ro ha. ari rəchafarak qamça-zakua auəs dadəlfəlon znəzənla-gio dləpɤaluan. dəşneiuaz zən-za dəraxo danalaga ldərja rə-la auəs dalaçeit atatən fabrika aqnə, abas ala yqaranə kər lələl-xuan laazamta. ilərhaz aaləm-xnə paseipş dnadəlcalon akrəu-ra. kər şəkusgio eiasit. maro dəṕakxəit zənza: ilçeit anapa-nçara, akomsomol aizaraxı dlə-eiyeiua dalagəit, lxe iaha iguca-ralkəit. aynə akrurakua iaaxəl-rəit apara iaalgozgio. mayk fariza iləlton.

— apapiros ɤqiaagio aagara da-quəçit. ahəntkaraa rəchalfor; hakuən işəzəlhoz fariza apapi-ros anəzaaləmgalak — aa. ui dkomsumolistxəit. ui ixuar-tou akə alçraha. zegio sa-ra isxaroup — lxe dausəɤit. as ala lguə lqəquan fariza. nas-gio ləkuɤqiaara. ləbɤaga aja egio-pnamqaua ianəqala dagiçeit. qara uaanzaṛi xarqk sədəlmp-xiazalandaz ha.

uaxək kər aamta caxianə ei-pş maro daait aynəqa. dşaaiz

eipš dnaxaŋeit qguebe dzəpə-
laz aŋol. Ojraanza eskianagi
ləkrəfara xazə iqan.

qguebe izəmbəpbaraxan aka-
kalkragi daquçit. fariza fəpəla
dəlguačasua dalagəeit. Izaaxəm-
ta (laazamta) uəigə ilbon ari
iqalço. axa iltaxəmxəeit lara
lpara ala irxəiaz aŋol axəçra.

qguebe dguaan aŋol dnaxəç-
nə dceit adaxiə. fariza iltaxxə-
eit jakuak ixialgzarc, axa di-
ximgzəit. dəvnə ləpə şəytəz
adə dnəkuləeit. axa dəbaqo,
qguebe dcaxian, açx lafcara da-
manə icazta.

yəmş ixə tərimgəeit qguebe. ax-
pa raan iaalftit zapiskak: «ua-
ha istaxəm bara bəqnə anxara.
iazxoup sənəsəp sərkiəŋit iaz-
xarəpə barei bəzəabi sxe an-
lapanə exia uajraanza. iszatii
skavkazp bluza. mamzar əuə-
rəgutənə bsərpaxəoit».

fariza dəkuxəeit dyafa-xafa-
nə, inagzangə dzaməpxeit iaz-
piska. dalagəeit ləxə dasua. də-
khəua iyafaz eipš.

— aait uara aicak. anapxa!
aguara ha lak' eikuəŋala itnə
«biuk» aatgəit aguəŋaqnə.

amafəna daatəçit ykuəna so-
ferk.

— bərzenk, dəşiaşazgə ipai-
xəeit fariza luadaxi.

ari aqlaxuə ilxanərştit lguə-
ryakua. aŋ artnə daavnalazar aa.
lapxia dgəlop maro lqamadan
xuə knə. ara dlədgəlop şofer
dəuk ixapəckua cərcərua.

— fariza sara scaŋeit ha də-
lagəeit maro.

— iaba?!

— staaŋaraxi. sxaçaiaxi.

hara iacə hnəpə anahçeit —

dazəpxafəta iaciçeit aşofer pə-
tk ançə.

— işpa, bəszəmçəazakua xa-
ça dcou?! miro aazara bxəştə-
ma!

— sara isəzdəruam izaxiəu
miro—daŋən lguə rəououanə.
— azəxiŋəta aŋə saxiəbkuəbaz,
ui azə sara səbməhəzəzt; axa
uəsgə itabup. aazaraha bəzəu.
sara izdərua amfədarei apqarei.
akədcalarei rakuən. axa akgə
iapsam oŋəftə ui atəŋta ahara.
sxaŋə amya sara ilxəit səzzə-
razəz. ari sxaça qguebe iyəza
iəkuəm? şaqa guaxuas isəmozi
ubri daxiieipšəm. bziala.

aŋar amafəna intəbahan inə-
kupəraanə iceit akalaki aguta-
xiə.

fariza artkua zbaz. ləps gar-
ta lmoua danalaga dceit qguebe
iaxi. fəŋnaça eiləlkəaxian ari
aficiantkak ləpə təps işimaz.

qguebe dəkuŋoup jəp kreš-
lak iteipspəh ərgiəŋua.

ipəhəs dəqamzt.

ari laaira amalagə uəss iqai-
mçeit qguebe, laaira dazəpşəz-
ta.

— ə-ə-ə. uara aŋalatyə, aŋə-
rŋaga! ari auma uara uəss szə-
kuərguəŋuaz?

— aŋa açla ikuŋara eiha sa-
ra səjlagə auəsura anaalom. ua-
jraanza saxiəbəmazgə bŋəməç-
xup, kŋaf səlabuit. nasgə iəz-
kuə uəsurozei sara isədbgəlo.
baxuapşif ani asərkiə ha naci-
çeit qguebe.

— ubŋə, ubŋə uara aguam,
aŋərŋaga! aşordia iməuxuhəz
aamstara ualaŋxuoit. aait uara
anaməsda! mŋəla. iaaimpəçəlxə-
it akaruaŋ tepsəh iikəz — ari
oŋəftə iubarəm. abri akuən səz-

zazgiə.

abas ala açəxua pjeit açəxu-
panpi fariza lbziabara. ilxəstīt,
ilxəsxiaz. lxə anaastəlx ilbeit
dšazaaiguaxiaz ajəp lkıapta.
siirs iqafceit ləynə atəp aqnə
ianələmba. akuşa-məkuşa abaa-
rrakua dərbeit. ineiuətnə bah-
yaraxəeit. iazərhaui iaşup eiç
hanə axəbrakua.

iftoup irpnə aoukua. akiər-
mət, akəc. aouəxra iaşup auə-
suja.

amafənakua şzaxuo iaşup ac-
ement aagara. amya xqıoup
guədronla. agaşa qaroup xa-
həla.

fariza ariraxı dəkunamgaləe-

ıjteı şəkusək aqara çəuan. siir-
la ilbeit ariaqara aƣaxıapsaxəz.

oyə iguə iaanagozma abri ei-
pş oy daxızələmsuaz abaarraƣə,
fariza ləynə axıxəkugələz eica-
qıaza?

fariza lguə daxapjo daaxənhit
ltaxıqa.

aai aamta ƣəc, auaa ƣəc ilə-
mərxeit ltənyra.

yernamorka auəsura ialageit
tei kər-çueit. irlasnə iakuguə-
ouan dəoıba abjə kıalafər azə
aqnə.

— dabaqou, zdərxuadal abə-
rjə qguebe.

eit. t. ayzba.

а ƣ ə y r a n ə ħ a

yajəi jəibj şəkusa rzəhan
ylou anxaja akolxoz ialaz,
rtatən rja iqapfza iknərhait,
rceiuəj dəukua pşla idərpit,
irədəz rıai iacçan ialgəeit.
uəfei cacei rmeťodala.
ruəskua zegiə qaça ipxiarkəit,
hsagi xajagi guərouoit, iquoit,
iaxıbeiavax zegiə rzəhan.
ƣəyra nəħa ua imyapərgəeit.
iazrəchaməzt akazəhan
rəstol dəuzza neičha irgəla
aquara qara kutkua nəkuça.
uəi iazxaşa səzbai nacça
rqənqəxu dəukua şşə-şşaza
luman ialtar iaqara
rəyə, ruatka ayya-yyaha,
ruadəxu ualər duzzakua rpnə.
iznə ixuapza rxayapərkua
ipəmqazakua yuz-quazza
astol iəkup ikuərpaanə.
badaou ikuab eikuadəukua
ijnə igəlop rəzna kuac,

uəi iazxaşa lgaj bəstak
 afakı axəlçua iunə iknahoup.
 rəbla rxayqo ahsaxuəykua
 aşər — sərha eivagiəyua
 amaç rueit iməzakua;
 ipeit iakuşa astol iazəmkua;
 axaja rala xaaza ihoua
 eizəgudəunə aŋca einqiaua,
 ruəskua irpəlaz irəxnəho,
 aoiy tamfəgu dətəlbafən.
 minca dpanə apxiarca alərhon,
 paya xuqə dpərnə dkuəşon,
 meri pşza xara dgəla
 dpxafa pxaço tacara ua,
 krəzlou kamya ipeikua dakuşa.
 meri dəlboit daxiəxumarua.
 aŋxia itəixəit atahmada
 dgəlt dəinəheit uəi azə.
 nagzara iəkuəz habdəu ştalın.
 ak hagməykua ha hzaazaz.

mufni adleiba.

1-X-37 ş.

1. qopua.

marufa

aliaua dala dpərua dxala,
 dneiueit marufa ləpəqənço,
 nas oierəənças dgiəyua dtala
 mra znəyqaluaxi lətaço.

lşpə qiaqioup, lxaxuda kəha
 dərxioup xrakua emərqio,
 uanpi dxəsloit, aga ləcha
 apşa lguəçaruy eizəhho.

lguamy duup, jyangu dazəyueit
 lpeilacala dkuaraço.
 ləxiz eitazhorə ləŋə nayueit
 aguərəua ləalanə daxico.

iləlşo, pəlloit, dzəkuşou dtəpa
 xəla dtaloit dəkukuaza.
 dzeipşəu arban? dməpeit kusar-
 pa.

dleiueit xəxiəntə dəzzaza.

aora deixəzxua ui diapəzoup
 lxəlpeə ouma şləşo ahoit.
 aiaşa jərəzgəz diyəzoup
 ilnaalafou iguapxoit.

lguə zəzcaz lə ipnaqazoup
 ləmya eizada itbaazou,
 dajəxqiaşam ui dazqazoup
 aphəzba xaça-ha ipxiazou.

10-VIII-37 ş. aimara.

akomɸar aɬa

oktiabr anəha
hapəlap onaraha
hneip rapxia
aɬa ho.
rapxia hgəla,
haivçagəla,
apša quanda
eizəhho.
hajva eidkiaslo
hnapə eidəslo.
jaouak hakula
haiccalap.
hɬaɸa riaša,
amya iaša
hxəmɸiazakua
pxia hcalap.
hamya inagou
ihamazklakgia.
naq iapərxraz
hakupalap.
həpsə mšata,
haota dguata
məš məzdaɰqta
iaharbalap.
oktiabr anəha
hapəlap onaraha
hneip rapxia
aɬa ho.

ɬart, ayəzɬa
ɬa ɬimeigzan
aɰgia zxuəcua,
aɰgia zho.
abart irakupoz
amca ialçez
urt axaɬa
harpəɰoup.
axaçara aɬa.
xə çarufa.
aɰgia iaɬou
ui darga!
aɰgia zhaša,
amdar pxamfa.
baša ɰajav
dahtaxəm.
ui araqa
dahpərxagoup.
iɰgia xuəcra
ua iɰaxəm
oktiabr anəha
hapəloit onaraha
hneip rapxia
aɬa ho.
rapxia hgəla
haivçagəla
apša quanda
eizəhho.

zəxiəŋqara akomɸar

amrei aptei rəbɰara,
ahair iamto psfara,
zxə iazərxuo aɸar.
vəzas drəmoup akomɸar
asəpsa jyanəs amšen iaxiamou.
«ɰeliuskın» xaça axitaxaz.
amyadəu bɰəzgo auaz ɸar.
rapxia dgəloup akomɸar
yada ixalanə — harakənt
«izlargaonəzei» uharəpə.
xaçarəla ikəpo aɸar
rapxia dgəloup akomɸar.

naxixi xaraza, amra axigəlo
apsəɰgia imcabz iaɸagəlo.
zɬa iamegza ikazɰo aɸar
uaqa drəmoup akomɸar.
adgiə! ɰaɬnə izaazə.
aɸəyra zkiəla izpxiazə.
amra xəxiənt ikəɰɰar.
izlapxoda? — akomɸar!
upşər ixəsua naxixi «açəki».
iubə duashap, abar:
zəxiəz gaz roup: «akomɸar».

a k r i t i k a

x. boiajba.

iaxiaṛi apsua liṭeraṭura

XIX-ṛi aṭṣəkusa alagamtaṣə apsna aurəs həntkar impəçeiḳə-it, zin zmaməz, aguaqra ṭḡia itagələz apsua ḡlar kupon rxa-kuitrazə, ahəntkar iər ṭaki pə-nçala işzaxuoz «eikurḳuan» af-xarəuaa, apsuaa zəryə, aṭra zzəmyhaz. iceit amṣən ixəxuxu-ala iaxiərzəmdəruaz adḡiələxi, uaxi axnəqugarta bzia əqaz qə-fa.

uajə hazkuəu aṭṣəkusa alaga-mtaṣə abolışevizm apsna iaana-ḡəeit lenini-ṣṭalini rçara dəu. 1905 ṣ. rzə («ertoba» ha izəf-tou aan) apsnaṛi arevoliuciaṭ uəs xadas daman ayəza sergo ordzonikize. 1921 ṣ. inarknə apsna igələeit abolışevizm mra xaaza, ubriiṭe apsua ḡlar. hap-sadḡiəl dəu axiənzanazaazo iə-kuənxo ajlarkua zegiə reipṣ. inrəṭiṭ xənhra akumḳua rəṭtaxi-qa nazaza aguaqrei, amqəmxə-rei, açaradarei.

iaxia — apsna aorden zmou sovetṣ socialistṣ respublikoup.

okṭiabr dəu arevoliucia a-20 ṣəkusaṛi anəha apsna ḡlar apə-loit alaaira dəukuei, aguərona-rei remanə, hafṭa akərt qajlar acxəraara ihartauei, ṣṭalin dəu içayṭa ireionəu, ipəṭou ayəza l.beria inapxḡarei rəbzourala.

aqajlar rbzazara ḡuəronaxu-xəeit.

haṛaja xumḡakua, aoher bandiṭ n. ləḳoba xəs dəzmaz, irtaxən apsna iəkuənxo amilat-kuə reifarei, rəmyi aiçaqıara. irtaxən uərt aṭḡiauyṭa apsuaai akərtṭei reiqugara, aifara irəb-ṭou abṭəxra. uərt cas ha eiça dərzon apsna akuliturei anxa-rei rərṗiara. uərt aṭrockistṣ buxarinṭ ḡuəmxakua naq iahre-ckeit rəṭxua-məṭxuagiə akuxra haṭup. nazaza ionuououp, eilər-ṭafagi amam kərtṭəlan iəkunxo aqajlar reifara.

iṭioit iṭtueit apsua socialistṣ kulitura, pəxia. ankia. apsuaa ajlarkua aliṭeraṭura zərṗioz i. xəpxiaṣalamzt. asovet mṗə anəqala inarknə aup apsua li-ṭeraṭura anəyeidas, iaṇouaca.

apsua ṭquəyəra ṭakuiərgələe-it 1860 ṣ. alamtala abaron uəs-lar, aṭquəyəra zmamz afxarə-uaa rəbzṭakua irəzqazaz. aurəs bəzṭa apsuaa rərçara armariet. apsuaa rərkiərsianarei rzə.

iara uəslar, aurəs rər rṗə ge-neral leitenantən, kavkaz eiba-ṭrala znapaṗə iaazgoz. uəsqa-nṛi aurəṣṭ burzuazia ruəs iac-pəhanə inəquəzqoz azə iəkuən. abəzṭakua rdərraṭ abayxaṭra imaz ixə iarxuana ui politika-lagi itaxən ajlar rəmquçaxala-ra.

abas ala daxjajoit, uəslar aŭ-
quəyəra zzapiçaz:

«qənqla iəkunxo rçara zma-
paxuəu afxarəuaa arap bəzla
raqugara. nas dara rzə aurəs
bəzla açara armanılalara aup.
apxiarpi abəzla iağəzuə zəgı, əy-
bapı iazeionxoit».

«rxarpi litaratura. — iyueit
uəslar. — uərt afxarəuaa dara
rəqazfa zeipsrou ala, irəman
izəqalom, ianakuzaalakgıə iagi-
rauam».

1912 ş. rəuəza apsnə imvə-
gon abri ageneral leitenant
ihamtakua. eitargəeit aevange-
liakua. apfa iquəkua. anəhara-
kua. axa apsuaa irəmaməz rça-
pə litaratura.

apsuaa rçara-dərta arçiera
şataxəu iaajərganə dalajajei, ar
ximandrit leonid: «sara səxuta-
axi aia. apsuaa kiərsəianas zə
zəpxiazaua rzə, uəsqaq iatəxəm
«aprogimnaziakua». auaxua-
maxi aneirta şkolkuə raqara.
nasgıə, hara iahtəxəup akiersi-
anəp din xaçara rxarə bəzləla
rxə itazgalaşa. aurəs bəzla dze-
rçaşa, iara idzerçogıə dajəmva-
fo idəruanə. abri aup. sara sə-
xutaaxiala. rapxia inargəlanə
apsuaa irəmazarc iaxutou. ani
açara dəu akum, çoup, ui aşqa-
gıə. iara uajəgı aŭ arkəm azək
— vəqak rzə». «azək-vəqak»
ha arximandrit zəzbaxuə iənu
abeiaja rçeiə roup.

rapxia. kart 1912 ş. rzə.
dərmit gulia iyəmtakua antəç
inarknə aup apsua saxiarpi litar-
atura uayə azbaxuə iharap-
ianəqala. d. gulia — apsua litar-
atura auaskər lteičeit zəgıə ra-
pxia, qara saxiayəra iquək ap-

səlalə ianəqaməz aamtazə, rap-
xiarpi iyəmtakua rçə aqajlar
idiərbon iaarpşnə rguaqra. ala-
xtəra şrəjmağəu. itaxən uərt rzə
abzazara bzia: itaxən «nazaza
aqajlar iguəronaua iquəua ibar-
cə».

iyəmtakua rçə: «xuaqən
dəu». «şaqə dpsrə jəbzaxuzei». «ab-
jayafa-xabjaqala») iaairpşu-
eit tauadəi-aməstei rəgməgra.
naq inəxrkuo uaanə.

axa gulia iyəmtakua rçə, zə
zbaxuə səmou aamtazə. irəlan
adinxaçara zlou. uayə iguə ka-
zəquə ayəmtakua. uaqə agura
diərgon iəqoup «anjara» ha.
xəxi iəqoup «apsha» ha. nasgıə
ajlar drəpxion atənyrax. irəmə
irəxəu rzərxanə təmq rçənkə-
lanə iəqazarc (urəxuapş aja ein-
raalakua: «atənyra», «ipsnə ib-
zaxaz iaja» «açarakua ireihau»
ub. iç.).

1917 ş. rzə gulia deiguəroua-
nə dapələeit arevoliucia. ajlar
drəpxioit abzazara laşa fakur-
dərgəlarazə. apsnə amənşevik
guərgagkuə rnaparçə ianaarga.
amilatkua reiçərçara ianalaga.
ajlar rbzazara içagı ianbğəs. gu-
lia iguə kanağit (aja-einraala
«səpsadgıəl»).

d. gulia ixə iairxueit ajlar
rhamtakuei. akərtua litaratura
dəu atənxəei. ui açara rçəiçəu-
an, nasgıə apşəlalə eiteigauan
eicərdəruə akərtua iquəyja. ia-
həp. çereteli, qauquəaze, qon-
kəze. davişəşvili, şanşiasvili. cu-
xəze uha egiərtgıə.

art eiteigakuəz — «suram
abaa» qonkəze iyəmta. «abaz-
zei» — çereteli, dəryagıəx
içagı aja-einraalakua iara ixar-
vəmtakua iuzrəcrəxuam, nasgıə.

uərt apsua lītēratura ialaləit
bəcraḱ rmoṽa.

rapxiarēi apsua līquəyyə ibeic-
up ipoezia aforma. izanrkua.
apoezia xutakua zegiə ineibeipš-
nə dəržəmanloup.

iaja-einraalkaua ałanə irhoit
ajlar. aḱolxozkua rṽə. aḱol-
kua rṽə. gulia iyəmtakua rṽə
hara bzia iaaboit iaja aiṽarṽə-
fa, ajlar eildərgararə iaxiəiyua.
iyəmtakua rṽə ajlar rzə ana-
səp bzia daxiaftou, uərt bzia
iaxibaua.

apsua kultura amxaṽə far-
da idəuup d. gulia iəqa. ui-dəl-
quəyyup, lingvistup, ajlar rham
takua drəzqazoup. abartkua ze-
giə rqnə aḱakala iadiḱeit iqa-
baa.

rapp ianaamtaz d. gulia iyə-
mtakua uəsqaḱ iṽərganizt, ia-
giararboimzt, axa cḱ vkr(b)
1932 š. anpreli 23 rzə iəqanaḱaz
aḱuḱara halquəyyə inateit
amṽi aguazharei. dərɣagɣəx
igūə adakua iaarəlḱit apoezia
xiyeit. rajak mərḱəḱua iyəit:
aja-einraala «stalin iaxi». aro-
man «ḱamaṽəṽə». aṽastuḱḱakua
ub. iḱ.).

1925 š. rzə itəḱit iəua ḱooŋo-
nia iyəmtakua. ari. xəmpada.
abayxaṽra bzia imanə alītəratu-
ra dnalagəlt. iəxiṽ ḱamfo dḱar-
ḱeit ipoemakua. ipoemakua rsi-
uzet ajlar rhamtakua irəlxəup,
axa ui uajəłta asaxiaṽ lītəra-
turaṽə fatamərzganə iqaləeit.
ḱooŋonia zegiə rapxia iapiḱeit
apsua poema. ajlar rhamta axa-
ara iamou aṽmərṽḱua ibzə-
iane eikuirteit. i. ḱooŋonia
iyəmtakua iaxia uajraanzagiə
axiṽ rəmoṽup. irguarpxanə iap-
xiəit.

ajabṽ-ḱiaṽḱua rəyra drəzqa.
zoup mufni ahaḱba. ui iyit
«allo». uaqə iaairpšueit ajəṽ
ḱaskua iaxia uajraanza inxanə
iəqou, huəs iaṽahua. uərt yəup
ajlar rbzłala eiṽḱaanə. ahaḱba
ibziane idərueit anxayə ibza-
zara, cḱəcḱə iaaiərpšueit. axa
uajə daazkulaz, art axuḱəḱusa
fəḱkusa rəyənucqala ahaḱba ay-
ra daquḱit, izəxḱiazgiə hazdə-
ruam.

3az darsalia iyit yə-piesak:
«anəxəei aguətəxəei». «ajəṽra
iagazi».

«ajəṽra iagaz» apsua scenaṽə
axiṽ amoup. ari, egiərt apsua
piesakua raasta faṽə bzioup
pxiaqa. napqazarəla eibətoṽup
apiesa ialou auaa. xuaṽra rə-
mam. dasəṽ izlaraṽou bəz.
łala iərgajoit. ui iəṽədane
«ajəṽra iagaz» iəḱanakəualagiə.
uayə daara dazxuəcəṽ iəqoup.

apsua līquəyyə rorganizacia
eidnakəloit amilatkua ireiuou
zəryə: apsuaa, aḱərtja, aurəsja.
abərzenja. uərt zegiə eidgəlanə.
eifjak reipš eicxəraane idərṽi-
oit apsua lītəratura. abərzen
līquəyyə raxi paṽəu iəkup ḱa-
nonidi. ui iyit apoema «an».

uajə apsua lītəratura iazhau-
eit dəṽaznə eipšəḱḱua. ałquəy
«bərgja» inarəvagaləeit aṽar.
uərt zegiə habzazara irnatəit
alḱareit. amṽi, aguazharei. rbṽə
mxuanqo, ałə ṽəc rhoit. abar
uərt: papaskiər-i, ḱuḱnia, mi-
kaa, ləḱkuba. ~~axa~~ gulia g.
ub. iḱ.

art aḱomṽar iaazeit, iazrəj-
it.

papaskiər iyit apovest «tem-
ər» apsua bzazara aqnəṽi. ari.

xəmpada, uajə aakɪəskɪa apsua
liɾəɾura ialanagalaxiou rap-
xɪa igəloup, ajlar rəbəzɪa aba-
rakɪatra dara eiɸnakaatɪ apo-
vest, ui iaɸədanə, apovest, ar-
ɸafa iɸəcup apsua liɾəɾuraɸ.

mikava n. —ui eiharak iəyueit
anovellkua, iaja kɪaɸəup,
qara-qara inovellkua ssoup, ine
ixga-aaixganə iəqoup.

«akarua zəniəz» — iyəmtak-
ua ireionup, araqa iyəmta iaɸ-
anakəua irtbaait, eiha aɸeibn-
ateit, mikava kərtua iɸuəyyup,
ui iyəmtakua anəlxəit, akərtua
zurnal «yveni taoba».

kuɸnia l. — ari dpoetup,
dkomsomolup, iaja einraalakua
rɸə daxɾajoit, akomɸar rgua-
mɸ, uərt rxaɸara (uaxuapɸ aba-
llada «akomɸar»), uajə iəɸagi
iɸouraxəit iyəmtakua, pəxɪa
aasta, l. kuɸnia, daɸazə dieipɸ-
əmkua apoezia formakua ixə
iairxuoiɾ xkə-xkəla ialəpɸaanə,
alirikəɸ ja-einraalaɸə aup ui
eiharak iɸazəqaɸara daxɪaɸəu,
kuɸnia iyit apoemakua: «lenin»,
«larizan», «dauər».

gulia giərg — ari d. gulia
dipoup, rapxɪaɾi ipovest «afa-
ura» iaman apxɪay iqnəɾi aɸla-
ra, uajə aakɪəskɪa iyit ajabɾ-
kɪaɸkua, uaqə iaairpɸueit ajəɸ
apsnə abzazara («məstaf ɸolo-
kua», «zəzlan»).

iaanəmpəskua auəs rueit aa-
kɪəskɪa ayra ialagaz: fənkuəba,
agumaa, sangulia, qopua r.

exɪa uajraanza aɸar irəmamə-
zɪ kunagala acxəraara, irəyuaz
trəɸuaməzɪ, iəxuapɸuaz dəqam-
əzɪ, uajə ui auəs eiha eiɸəxxə-
eit.

gxə dəuup apsua liɾəɾuraɸ

akritikə aiɸaxara, eiharak ubri
iaxqioit azək-yəqak rəmyaxqɪ-
arakua, akritikə zaanaɸə iaana-
rpɸuazaroup aɾquəyyɾa irəgəu
irəbzou, iɸrəzhaua, aakɪəskɪ-
oiup ianguahta labaxua
iformalizm, sangulia s. iyəmta-
kua rɸə iuboit iiyua ckɪa dɸa-
cklampɸua, ckɪa auəs ɸazɪnuə,
apoezia ha izəftou ui iyəmta-
ua rɸə imaɸzoup, iqofaɸa, ap-
səɾala ivəu raɸkəs urəɾɪala iane-
itrgə eiha eiouxxəit, naq-naq
as aitagara qamlaroup, izataxə-
uzei pəɾala ckɪa iyəm, aurəs-
ɪaxɪ irɸeniə, izlaqam ala iqa-
canə aitagara, axa, ui sheit ha,
sangulia zaanaɸə qoukə ddərɸ-
xuet, iərgiə ui aaiədəikələet.

apsua iɸuəyyɾa irəyueit stalin
dəu iəxhaanə aja einraalakua,
aɾakua, hapsadgiəl axɪənzanaza-
azo stalin dəu ixhaanə aɾa rɾo-
it, apxɪarəa ianərɸoit ui iəxɪz.

atourəx aɸə iqamlac ajlar
abri aqara rvozd bziə dərbaua,
«aɸəc dunei hɪztaz auayə» —
rɾoit bəzɪa cəpxɪaza hɾəla
amilatkua zegiə, ui irəiteit uərt
abzazara ɪtəc, aguəronara,
abri dara dakuɾanə iaairpɸit
apsua poet l. kuɸnia iaja einra-
ala «sara səstalin» aɸə:

sa sɸə iaazoit dunei rɪəɸo
mraɪa

kremli aiaɾkua rəɾəɸara ɾku-
əɾpaua.

kiev, bakua, minsk, dərtəan
dɾəuɪa

zegɪ iəla eilnərgoit avozd
daxɪpɸua.

attən, aɸai iboit, elbrus dya-
zoit

mya iaɸala kremɪnəɸ daəueit
arə;

ui iahaueit afxap psaaṣkua
rbṭə,

ui iahaueit mṣən eisra, ṭkuə-
rpara,

iboit ui hṭəla ʔaṭkua nastxa-
gṭə.

siboit sara. sa svəzṭa zṭəu
rṣara.

zexiəṇqara sa səla nazxuapṣ-
ua

saxineilakṭ iəqou. iəzbo, isa-
hua,

ui ayəza dəu — ayəza ṣṭalin
iouṭ.

ui zegṭə. ui zegṭ spartiouṭ sa-
ra!

sa səṣṭalin — aṭxutakṭi səd-
gṭəl aup.

adə, axua, abahya. afxa—iara!
sa səṣṭalin — ui iyanup. mro-

up, iaṭouṭ.
sa səṣṭalin — dunei kuəm-

pəl zegṭ aup.
daxicalakṭ ui siəcup. scoit

sargṭə
uaxgṭə ʔəṇgṭə rxəei dəi eipṣ

up iləṣouṭ
ʔa myak zbauam dunei aqnə

qargṭə.
sa səmya dəu. sa səmra-ṣṭalin

iouṭ.
axa iəṣagṭi guəṛṭəla aṭa rhoit

dara ajlar. ajəṭ apsuaa rhamta-
ʔə.

alakua iunarban ixṭə-ṭcaṣ-
za iqam-inəm duneṭk. ui abza-

zara baapṣə aṭəməra iaxqeiṭ.
uajə. aṭar mou. apsua tahma-

daṭagṭə aṭa axəṛṭəueit akol-
xoz bzazara. anasəṭ bzia irou-

əz. ui rəztaz lenini ṣṭalini roup.
enagṭi, zaṣaaira rəṭṭə iacnə, ia-

lanə irhoit ajlar aṭa ʔəc leni-
ni ṣṭalini irəxṭaanə. ajlar ra-

ṭaṭə hvozdkua nastaa irəlṣəz.
aiaṭa kədəzpaaua uanə iaapr-

ṣup. uəṛt xṭzəs irəmoup axa-
ṣa-ixaṣa. aṭərxəṣa. ajlar raṭa-
kua rṭə iahoit lenini ṣṭalini
irərtaz anasəṭ aṭə.

ṣṭalin ixṭaanə aṭa rhoit ap-
sua jlar:

«darban hṭə azəṭə aṭa guṛəṭa-
azə,

ipzəṭṭəda hṭapṭua akuaṣara azə,
darban aṭəuay dzəṛṭṭa

apsə abzazarazə ipsə ixazṣa?
darban xṣəyṭa. guəla. uəsla,

bzia iərbəzo, enagṭi iiaṣou
lenin ipa aihabza?—

ui ṣṭalin dəu».

asaxia liṭəṛəṭura dara takṭ-
xəkura zmou uəsup. haṛa da-

ṭtoup alṭəṛəṭuraṭgṭə aideṭa
eicak bṭeigalarə, uaqagṭi auəs

xəumga myapigarc. alṭəṛəṭura-
ṭgṭə, iara ubas, iataxəup agu-

aṭanra. apsua liṭəṛəṭura ialha-
qeiṭ ajlar raṛaṭa: ʔanba s., agr-

ba v., ṭəṭba ṣ. aṭquəyṭa abra
irəgxəeiṭ aguaṭanəzara. izban

uhar. ianaamtaz ihazpəṃṭiṭ.
ihazguamteiṭ aṭəṃ ṭa irxarpaz.

ryəṃta xuəṃgakua rṭə uəṛt
imyaṭərgon aṭgṭa uəs. uajə ia-

arṣup. rəkunagaagṭə iakuṭeiṭ.
iṣagṭi iharəuəuərouṭ hṭua.

ṭanəzara alṭəṛəṭuraṭ.
aṭquəyṭa-dara xṭzi-pṣei zmou

uəsup hṭəlaṭə. .

«aṭquəyyə — auaṭəyṣa rṭs
inqnərs damoup»,—iheit ayə-

za ṣṭalin. art aja quəskua ixə
azṭtoup, igucaṛeikroup darba-

nzaalagṭi ayyə. eilkaṭup ckṭa
art aja dəukua irəṣarkua

qoukə rgəṭ iaanagoit ayra
imario uəsufə. abart zegṭə cilə-

zkaaz iaup həjlar irəxuəṣa ayra
zəlṣə. anarxa zmam ayəṃta ui

çouram. hliteratura iaanarpşə-
roup habzazara, aguamı ila-
mou. hguə şkədəu. ubri aazer-
pşəz iyəmta iaueit anarxa. axa
ui aarpşraz iataxəup imağər-
kua adərta. izban akuzar. hap-
xay farda izhait uajə daazku-

laz. iazəqaçam aıquəyyə ui ita-
xıqa dənxoit. abartkua zegiə
guəcarahkər. hxə hameigzakua
auəs aauər, xəmpada. ihalharşo-
it hapsadgiəl dəu iaxuaşa ayə-
mtakua, ubəsqəroup ayəza şta-
lin iahniçaz ajakua anənahakzə

I. labaxua iyəmtakua rzə

«aφəc ıquəyyja» hhoit enagi,
axa ui iaçanakəua ekia hazxuə-
czom. ubri ilaφəçgane. izaazar-
əzei, ayəmta kuadakua anthaı-
kuougıə əqoup inalarıtanə. hara
zegiə hzeipşəup: izyöz dφou,
dbərgəu. amala. akə zaıək əq-
oup uərt ayəqagiə ineipşnə iha-
zranaməıua — ui iφeimkua ay-
ra. abri azçaarəφə azgiə dhaz-
şatauam. iahhap, aφəc yyə ha
dufar qaloit: φəc ayra ialago.
açara iaφəu, zıtagaa mağəu. axa
l. kuçnia, l. labaxua, agumaa ki.
— art ita zənzagıə ıxuəızam.

ubri aqnəp. sara səxutaxıala
dφou-dbərgəu aguxıaa mkək-
ua. zegiə irtaxəup ruəsüəmta
ianaalo abolışevikə krtika.

pətyək gras irəmoup φəc
iaakugəlo aıquəyyə irəxuara,
ma zənza «itarxara». iəgkuou
ıərgane raarpşra acənıxuras. as
«aguəqaçara». ma apəkusəlara,
dazaazom φəc ayra ialago.
ui enagi irbaləpəup igrakua.
eiharak igrakua.

izahnaharştrəzei ak. pavlov
iaja xiyeitkua. aφar ihazniəıəz
danpsuaz alamtəla: «auəsura ita-
nalago inarknə iφəıərıscəla ib-
ıəməıkua adərta eizaknə ito-
ularəpə. znə itça anauka an-
ban, iara axəıkuaxı aneira iφə-

zəıkaanza. ianakuzaalakı napə
alaıəmknə auəs φəc. uanza itə-
zlagaz, inagzanə iqaıçaanza.
zxuəcrala, ma qara guənıuçəsta
bziak itəçərıəraanə akuzargıə
hdərta. iagəu alaxaayoit ha
amalagiə iφəzəıəmknə. ari as-
apən itax egia itəla arguəbzəotə-
rgiə — znə itəmquəçəmbarc za-
ıšom. nasgiə itəmərpxaıfozar.
daφakala iteıonıom. iφəıərı-
cəl aφənkelareı, axaıhareı.

ıçkıəçkıatəmıan iarbanzaa-
lakıgiə anaukaφ. itçala. afakt-
kua. ybagıə, — ari aqubıara.
ıguə ianamgaait amalagiə.
ıara zegiə ıdərıaıta egia itapsa-
nə itəpxıazozargıə enagi aguə
ıəmaz — «sara səmdərəup» ha
ıthalarəpə.

apsua φar itquəyyja uarəla-
pşər farda eıləonraaup. qoukə
iaııənəçqıaz inıəeit. egiərt naq-
naq iəçagi rdərta azərıhara agu-
ııaa rkəm. axa reıharayək aφ-
ar itquəyyja, xəmpada. irəzhau-
eit.

xəıı itəshaz ahasabala uajə
znə sıəııəıəıoit qədala dalkaana
labaxua, izban akuzar, abraqa
aup eiharak aguam sam axeıla-
ıəu. aai aguam sam. araqa iub-
oit zuaxkə utaxəu zegiə.

labaxua iaia enraalakua təi-
ıueitıei ita itlap 5-qa şəkusa.

ui fta «abərgja» raxi dəpxiaza-
 rəup. ari iyəmtakua makiana
 xuapşra zmouc, irəgəu-irəbzou-
 giə ckia iaarpşəm. uimou, iaam-
 tamkua ajala aφxua pxiəzkua
 iəmaz, sara saxiaxuapşua. kər-
 izeijaxazīa zboiṭ. çoup. znə-zə-
 nla igrakua aaiφpnəzhongia
 pətyək əqan, axa ui dəuk ixa-
 xiə iaaiməgeiṭ. iyəmtakua rφə
 iəqoup aformalizm mayəmkua.
 arifma ifərkuagi rajoup. axa
 — axa zəshə iəçanakəua aup.
 ui mayzoup. ui iəqədane laba-
 xua iaaidəubalarṭ art axu-
 əşəkusa rəynəuçqala ulaqara-
 pxiəqa dzəmcēiṭ. xəpxiazarala
 labaxua irəjanə iyxēiṭ. ui azə
 dmayəm. 150 daqia raqara aça-
 nakəueiṭ «apxiəṭi afaφakua»
 ha aφar vyja ryəmta eizganə
 iznəu aṭquə aφə. ui anayəs. iy-
 əmtakua rajanə irnəup azurna-
 ləi agazeti «apsnə qapf».

uajə znə hrəxuapşəp «apxiə-
 ṭi afaφakua» iankuou iyəmta-
 kua.

apxiəṭi ajaeinraalaφə («aia-
 şa») daxṭajəoiṭ iəgutəxa.

bṭə ynəyuaməzṭ. bṭə ynəy-
 uaməzṭ.

slampa aarla iləşon.

səgutəxakua upsfa ha rh-
 oməzṭ

sxuəcra mşənxa eilaşuan.

isəcran ui imcabz kiakkiad-
 xa.

shəṭə-həṭua amca skəuan.

astol igəlaz sapxia ikiaadxa
 uigia sməxua sonazkəuan.

ari iəgutəxa (ixuəcra) mşən
 la eilaşueiṭ «içər-çərua igua-
 φə imaṭəsueiṭ». ui iəgutəxa
 «natom taxa, adunei dzəku iaz-
 çəueiṭ». igueilgara ui aṭaxha
 iasueiṭ. ari ixuəcra dəukua

igua «iəçayəu» dnrəxṭaja af-
 taxı. ihaiharə itaxəup ui ixuəc-
 rakua irəçarkəua. izxuartouzel,
 ui ailkaara uadayəup. nasgia
 ṭgia eilaṭatəup.

aquapa-φapa ai aφaya,
 apstazaara markşizmla eilk-
 aano,

aiaşa aryaşxa. ai aφəpa-ha
 aqajlar rguə iəkuφarc ixa-
 na.

amca acreiçon azə iya rxxnə
 oṭə sxazəhan isəmharc.
 iəqamlarəcz ui iyyarxuna
 itəmtarc sqa ayarə.

ara azəṭqua iayəzoup. apoet
 itaxəu eilkaafa amam. dara
 ajakua reiφarṭəfagiə iapsəlam.
 «axuəcra mşənla eilaşueiṭ» «sg-
 uəφə imaṭəsueiṭ» «aiaşa aryaş
 xa. aφəpa-ha (aφəpa-ha azoup
 iləeiua-x. b.) — art başa ajaku-
 oup. araqa ianaalom. izataxəu-
 zel. as ayra? içəgiə eilganə. ima-
 rianə hafa amazami ui? axa la-
 bəxua uəs itaxəm, ui bzia iboiṭ
 eilaṭatəna akalaṭa ayra.

iqoufaşa. iara dəφa qara
 agura hairgoiṭ iəqou şəqou iy-
 rəupha:

amerika φəc iaartə ha.

ui adagi iaxargəl aφəya.

aləmha iamahac iyəha,

isoumhan! ui azə skalam

iftəçərc. mamou iqalom.

(«mazlou zegizlou»)

art ajakua ṭgiām zxə iazər-
 xuo izə, axa iara iəbaxua iyə-
 mtakua irxairgəloiṭ «aφəya-
 kua» (aφəya mou. aφəya dəu-
 kuṭ). «aləmha. iamahac» ayəfa
 formakuagi əpiçoiṭ. abar «maz-
 lou zexizlou». ari idərφxuakuaz
 ajaeinraaakua ireiuoup. axa
 izərφxuoz irəzguamteit iagku-
 az (guboran rəstom iampxiəsa-

zaap uəsqaŋ). ari iumorla
iyəup. haxuapşəpi iumor zeip-
şrou araqa apoet izməŋpeit
arqyaga maraxukua. irmarianə
hairyqarc itaxəup ajakuak my-
əŋçanə.

lazəzəryi iara aja einraala.

«qesni slova, panimaes!»
sanxuqəŋqiaz seipşən aiaş,
exia «ot raboti zadixaes»
iuharəzei hai mazlouxəeit
uara uhafal auara «uzlo
ixəeit»

uara uakuzaap. ai mazlou!

«narkom peşkom zegi» zlou.
labaxua iiyua ckia eipxiəum-
ffar, eraznak iuzguatom. izban
uhar, ui aja quazla, aja ŋiəla
aup işeixaışşaua iaja einraala-
kua. nasgiə, dara ubartkua rəla
iiyua ailkaara iruadayueit.

abar iaŋup aşara.

amş iamam aafara.

ajyan tbaa iqapfza

iuzadbalom aiaŋakua.

ala taa amza ŋəşxəeit.

alaşara iamou xəşxəeit.

(«kuatəfi iquqali»)

«amş iamam aafara» «alaşara
iamou xəşxəeit». amş aafa amş
çarə ha ismahact. «alaşara xə-
şxəeit» imanŋalam. ui qoum
fan apxiay. «amza ŋəşxəeit» ri-
fmak azəpşaaŋən. ui bŋəla ia-
naaləeit «alaşara xəşxəeit».

imanŋalam ajakua reiŋkaa-
lagi:

«ikəiŋpeit abonə eiŋou. aza
(«axiŋa»)

iauam ijbeit iaxia akua.

(«kuatəfi aquqaləi»)

araqa eionən iŋakurgəlar-
abasala:

«ikəiŋpeit eiŋou abonə aza»

ijboit iaxia akua auam (ma-
akua şamua x. b.).

as ianeiftagəlaxa ajakua iap-
xiaua izə eiha reilkaara mari-
axoit, nasgiə, ixşəy eiharak
izzəiftəşa ajakua eiha iəla
iazaaiguanə iqaloit. ayyə enagi
ilşozaroup uaha nataxəmkua
ajakua reiftargəlara.

abart iryədənə ihəŋəup, laba-
xua xəla apolitika tema dana-
xŋajo ckia dacklapşuam. iaar-
marianə arqyara daftoup. başa
iumorla avra egie iapsam. laba-
xua iumor makiana aŋeibnam-
tac, ui makiana iazoup. uaha
iauam aja xumargas ianəftəux-
lakı. labaxua asaxiayra aja da-
laxumarueit işabalakı imvəncə.

abar ui:

haota auardən daçaŋa.

aidara iəkuça dŋapan,

dəxuŋia aota aguaban.

iaxifə aləra asəŋən,

imho danən, degiabən.

ironuotua aonəŋama azarŋi.

ialaaga. amŋi ayarŋi.

aota ŋilga ŋiapəs!

ubəs aup dad. ai ubəsə...

hai işsirəu ŋazəpşəi!

radnə iknahoup ampəxiŋə.

işpa pşzou abart aradkua.

aŋarfaf zkuərŋəu akrauətkua.

ickiazoup ai ua aştolkurŋi.

adnə dəzuəsda iasua aŋrəŋ

ŋnapşə. adnəqa ŋdəlç.

ixumarueit akolxoz axtəlç

irhom uərt «sara san»

azə ikəup «abzarbzən»

irhon uərt bara ban,

dasəueit egi abaraban.

aqamŋə ikəup kaŋiŋon,

egi dakuŋoup afaiŋon.

(«kuatəfi aquqaləi»)

araqa dzəxŋajo uəsqaŋ ailər-
gara ataxəm. qara quəş ajak
ara ianəm. başa ajakua drəla-
xumarueit. ari çouram. abar
dəryagi:

ara apayənka, ana apayən-
ka,

iqouçalaroup arka qıka,
ukalam qıala fouk rəğa,
irəçala apərpəl qəka.
idərbala uərt işguagşa.
iəkuuparoup foukə rguə axu-
şa,

irhərc azəhan ah fər ha.
arka, qəka asey kətkor.
ağəşlardəgu iah o-o-r-o or!
«apsnə qapf» axı uyəmta ab
onəc.

abar daxıəz. abar daxıəz.
(«ağəşlardəgu»)

apərpəl qəka
aça damqra, eihagıə icnaçoit.
uajraanza zeilərgara haçəz
1935 şəkusanza iyykuaz roup.

haxuapşəp uajə aakiəskıa
iyykuaz. mai mzazə apsnə im-
vapərgauan akərtua iquəyyə
ilia quuyauaze diiṭtei a-100 şə-
kusəpi iıubilei. apsnə apoetja
zegıə acpəhanə amaç azəruit ui.

I. labaxua iyəit «kərtkua
rpoetja raxı» ha aja einraalak-
araqa iğərigəeit ani xəxi eilsər-
gaz «igutəxakuei ixucrakuei».
axa rəcharas iəqalaz. ara iguə-
ryakuagiə acləeit.

abar art «aguərya dəukua»:
«sguəryom ha iashar iəzṭap
axuəcra psthoufa isxəpoup.
usəcxraa uabaqou safa!
aidara səzçou ixiantoup.
amşkua xuəcrəla isxəzgoit
apxəzkua uaxənla sdərgəlom
şarhanə sṭəxoit. xə skəue-
it.

ari ixucrakua «psthoufa ixə-
poup», aidara dəzçougıə xıam-
toup! ari ihəṭpəmu aidea baa-
psə zçazkəua ajaeinraaloup. ei-
lərgəpəp labaxua asqak iguə
təzqıa, iguə kəzəṭəz. dzərguə-

ryo, eilkaapəp politıkala dzə-
rbrəz.

iguəryo. uaxənla apxəzkua
idmərgəlo, ijarhanə iṭəxo. xə
zkəu — ari guəkaharoup. agu-
əkahara, aguəeiçaxara hazdər-
zom hara labaxua lenin ikom-
pəp, daazeit, ainstiṭut dəlga-
xeit. ari dṭəpoup ha ita egıə ha-
ziouṭuam. xəxi szəxṭajaz aja
einraalaṭə iəqoup zənza isovet-
pəm njakua:

itəhauama labəqou syəzja!
pxəfaroup, aximəzoi agara.
ajala afañça eiṭəṭja!
həpsaxəp hzaazo apsnəra.
ari iəçanakəua burzuaziəp
nacionalizməp.

akərt jlar hara ihəṭṭoup. də-
rt iṭəməp alitəṭura dəu-
nas ui hara hzə iximəzoməua?
işpəzəqaloi, ui hara fardəza
iahzeionəp. ui alitəṭura dəu
iamou hxə iərxuanə həpsua li-
təṭura iəzharharoup. akərt
iṭəṭəyyja ihərtəit acxəraara. ui
eionəu iəqouzei. «həpsaxəp hza-
azo apsnəra», ari iəşam.

apsnə macara auma. hara hə-
psaxaroup hzaazo həpsadgiəi
asovet mṭə aximəzanəzaazo.
ojə akiəskıa labaxua iyəit də-
ṭə ja einraalak («akolxoz
bzia»). arəgiə politıkala iəçana-
kəua iəşam. ui xəz ṭədala eilə-
rgoup g. guliei n. mikəvei. rə-
stəṭia 24 iulı agazet «sovetşka-
ia. abxazia». ianəu aṭə. ubri
aqnəp sara rəjak axəşəauam
ari aja einraala. amala akək
ybək iṭəṭṭaxəz guataṭəp.

«ajəṭuəa işuaagaz ahoit rəp-
arən» — iyueit labaxua ari
çabərgəm. daara ipərxəgou ja-
kuoup. aqajlar ajəṭgiə iquşən.
abzazara bzia iəzəkupon. ert
uəagaməzt. nəsgıə. qaramkua

vəqaramkua agura hairgæit «ib
zioup sægutəxa» ha, axa ui
çabərgəm, başa lapşxərpəgoup.
igutəxa ckiam, ui araqa iaaha-
rpşit.

labaxua idəruet axərpəxua-
ra. akə səgəup ha iuəzirhom.

aja einraala «akolxoz bzia»
aƣə iyueit.

muyəla qamuyəla

ikamto axala

iznəsço irənyəla

apxiara manłalan.

izyərour ałala

apoema isirəu.

ibziou ifaxu.

ibləsər ipsərour

iaxasço aşaxoup:

atəşaxi iasərxoit.

atəşa itasəueit.

axa map isirxoit

istənxoit insətoit.

sguə aja itəsco

ałquə ckia ianəsço

iqamlaroup idəsza.

akalam çar uƣə iaaxo

sægutəxa tcala.

aƣəy eipş uƣaaxa.

ucalargiə ucala.

«axa. map. isiərxoit, istənx-
oit, insətoit» ha labaxua izə

ayra makiana iaamtam. ari aja
qubyam.. ałquəyyə dəukuagiə
irjəbargup as axərpəxua. axa
labaxua zaanaçə agura hiərgo-
it. açəxuƣanə ihəƣup, labaxua
itaxnar, ckia auəs iuər ayra il-
şoit. çoup, xəpxiazarala irajam,
axa uajə aakieskia iiyəz irəlo-
up ajaenraala bziakua. aja ein-
raalakua: «stalin» «axiərpar»
«nuşkin hara dahəup» xəmpa-
da. art ckia eiƣkaanə iyəup.
aja einrala «stalin» urəstala ei-
tağan agazet «zaria vostoka»
ianərçaxeit.

iaagap. «axiərpar» aqnəƣ:

axiərpar hƣeibark hneilap,

guamuy dəula hguərono haqyo

habzazara. umrami uşeişela

ejaqaa reipş habla təqqo».

as iyəu xə-jeinraalak roup.

ari iahnrbəit ixə ckia dəc-
raar ayra şilşo. labaxua itaxə-
up igmətkua acxəraara. acxəra-
ara aximouəz aup eiharak art
imyaxqiarakua zəxqiaz. iargiə
ckia dacklapşnə ixə auəs aziu-
laroup. ifəpkakuagiə iriaşaroup.
baş ajala akumkua, uəsla.

x. boiajba.

a bibliografia

**a. p. qexov «ajabɿkuak»
eiteigæit x. s. boiajba.
takz. aredaktor v. kukuba.
at. 2100 aphənttəɽa 1937 ş.**

a. p. qexov iyəmta qaimat-
kua iaxia uajraanzagie rəxi3
kamfac, zegie irguapxanə iap-
xioit. qexov iyəmtakua rɸə
iaairpşuan dəznəz iaamta iam-
az abaapsərakua, amaməsdara
uay ipstazaara enagi iapərxa-
gou. qexov lenin bzia iiboz,
hatər zkuiçoz aɿquyyja dre-
uan.

qexov egiərt aurəs yyja ra-
asta aɸəc-mya ələixəit ayraɸə.
«qexov eipş astili zmou, ɿta
dzəqalom, — iheit m. gorkii,—
hapxiaqa aurəs liɿəɽura atou-
rəxyyə, aurəs bəzɿa işazhauaz
danaxɿajo, ihaşt, ari abəzɿa fa-
kuzərgəlaz puşkini, turgenevi,
qexovi roup» ha. qexov uaha
naləmşo aja auəs aziuan. «qe-
xov abzazaraɸə iiboz ɿlon-izon,
eiləipşaauan, iataxkuam axuyə-
məykua alərɿlanə aguta aairpş-
uan» (boiajba)*).

qexov iapiçeit aurəs liɿəɽ-
uraɸə «ajabɿ-xuyə» (anove-
lla), iaçanakəua beianə.

iaxiapɿ hliɿəɽura azə a. p.
qexov iyəmtakua farda ixuarta
dəuup. ui znə dəmyasnə drəlsit
batəm, aqua, psərɿxa, kart. ap-
snə daxiəqaz açəxuala igualair-
feit salam ɿquəka aqnə qara:

*) aitagə apxia-ja aqənɿi

«ma məzkə iadamxargie apsnə
szaangəlar sguə iaanagoit. zei-
oniaqam alakukua yənyajeijaba
raqara zəyrən ha. kuəc cəpxia-
za, afxaraxi ala. ajyanaxi ala.
iuəxuapşueit iyɸəu zkia. eh,
sabic, iaxipasəmdərueif. asaxia-
təxra». ari exiaɸi hapsua yyja
daaraza izəzxuəcşə quəş ajaku-
oup.

iaaşaɿqianə ikunagoup a. p.
qexov iyəmtakua hapsua ɿquə-
pxiartakua rɸə iəqazarc, qe-
xov apsua pxiayə dəidəruazar-
cə. ari eitagou axuəqala, aitagay
işihaz epş. qexov dzakuəɿqiuu
ailkaara akakala iuadayxaşt.
axa ueizgie eitagougie irəloup
xuarta. nasgie ihaɸup, abri
«ajabɿkuak» ha xəs izmanə aɿ-
quə itəɽu şeitagou. aitagay ab-
oiajba dacpəhanə, qexov ap-
xiay didərnda ha eiteigæit. ara
eharak ibzianə iyəup apxiaja.
ui zənɿakgie irajazam, axa ua-
napxialakı qexov daraza dəeil-
uərgarɸə dunarboit. ari başa
salamɿajeit. aitagay didəruaza-
roup eiteigəua ayvə. ui idəruaza-
roup iara eiteigo inehangie
ayəmtakua. axa ui sheit ha ia-
gikuougie imayzəmkua iəqoup-
urt rəxɿajaragie axutoup.

aitagaɸə uayə iguə ybazɸua
ajakua aloup, iəqoup ajak iyba-
nə iaxeitagou. iahhap: qara ei-
tagoup «ayinovnik» ha. dafə-
qara eitagoup «ayinuayə» ha.

nasgiə aitagafə ialoup zeilər-
gara uadaykuo ajakua. qara-
qara aitagay ibzla xiantoup. ai-
tagay, xəmpada, ixutan urt aja-
kua irəçarkəua aŋquə algamta-
fə iairbarc. ui aitaga dara ia-
zeionxon. axa ui əqam. abar
urt ajakua: amalaross, turge-
nev, fyedrin, bokl, acirkuliar,
kornevelipi asarkialkua. atara-
ntas ubas içagiglə. art ajakua
reilkəara ɟgioup ckia iazəqaçam
apxiay izə. eiharək ari aŋquə
akŋəpxiraan iagrəjit daraza.
qara-qara ajakuak ubasqak iia-
şamkua ianəup, iaçanakəua zə-
nzakgiə iuzeilərgom. «anja
iɸgiə. auaa rɸgiə iataxzamkua
iubaz» (ad13), ianəzar akuən
abas: «anja iɸgiə, auaa rɸgiə
iataxzamkua iybaz». «ɸexov
iapiceit aurəs literaturafə iş-
tərza «aja-xuɸkua» (ad.19).
ianəzar akuən: «ajabɿ-xuəɸ
kua». ianup (ad-88): «akulakɟa,
anaxay beiakua rakuən ialafoz

ua», ianəzar kunagan: «akulak
ɟa, anaxay beiəɟa rakuən iala-
ɸoz ua». ianup (ad-24): «hara
haxineira», ianəzar akuən:
«hara haxi aneira». ubas içagi-
giə. nas iəqoup dəɸa rəcharək,
iaxiəxutou fardə-qara iagəup
atorkə, atire uha egiərtgiə. ia-
gəup atoukə, iahhap (ad-45):
«dxuəcuan qerviakov aynəqa
dancoz əgeneral izə aŋquə ay-
ra iləmşeit», ianəzar axutan
abas: «dxuəcuan qerviakov ay-
nəqa dancoz. əgeneral izə aŋ-
quə avra iləmşeit». sara saxia-
xuapşua. ari iaçanakua fardə
ianərxagoup.

art agxakua iamou, aŋquə
tzeɟuaz fəpkənə işəqou aŋquə
algamtafə iadmərbeit.əs fəpkə-
lə aŋquə atəɟra iɸeiu uəsəm. əs
aŋquə atəɟra uayə iqabaa bəɟ

naxueit. egia içouranə iəqazar-
giə.

1937 ş. n. d. kapba.

a x k u a

	adaqiaakua.
1. jlar rguəronara dəu	9
2. oktiabr dəu — b. fənkuba	11
3. adəunei zəryuan — s. sangulia	12
4. avozd izə afa — l. kuçniaa	18
5. sara sə-stalin — l. kuçnia	16
6. hamu — b. fənkuba	18
7. tagalanpi abayha b. fənkub	18
8. arətaçxə — b. fənkuba	19
9. asalam — b. fənkuba	19
10. axaçara — b. fənkuba	20
11. aiaqagua zeicpaxəsam — b. fənkuba	22
12. baz — s. kuyberia	23
13. apsua phəzba — b. fənkuba	31
14. axuəyə — l. kuçnia	32
15. axifəçba — l. kuçnia	33
16. afa — l. kuçnia	34
17. agualalara—a. qopua	35
18. acx guərona	35
19. akərua fafi—i. papaskiər	36
20. afaandil iifuə—ş. rustaveli	51
21. kamayəy—d. gulia	54
22. abarrik dəyə v. giugo	64
23. izakuəzi ibziou izakuəzi ikuartam v. maiakovskii	65
24. akərua zəniaz—n. mikaa	66
25. afaəyra nəha—m. adleiba	77
26. marufa—j. qopua	77
27. akomfaar afa—ki. agumaa	78
28. zegiəngara akomfaar	78
29. iaxiafi apsua literatura—x. boiajba	79
30. l. labaxua iyəmtakua rzə	84
31. abibliografia—n. kapba	89

ataxzəpxəkuu aredaqtər
x. boiajba.

aftexiredaqtər l. kuçnia.